

๒๐. พจนานุกรม

ประเพณีเก่าของไทย

๓. ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลูกเรือน

ของ

เสวีชัยโกเศศ

เจ้าภาพจัดพิมพ์สนองพระคุณ

พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา (เล็ก เลขาวัต)

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

ณ เมรุวัดไตรมิตรวิทยาราม

วันอาทิตย์ ที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕

ประเพณีเก่าของไทย

๓. ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลุกเรื่อน

ของ

เสฐียรโกเศศ

เจ้าภาพจัดพิมพ์สนองพระคุณ

พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา (เล็ก เลขาวัต)

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

ณ เมรุวัดไตรมิตรวิทยาราม

วันอาทิตย์ ที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕

พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา (เล็ก เลขวัต)

เกิด วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ตาย วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

ประวัติ พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา

พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา (เล็ก เลขวัต) เป็นบุตร
ของ นายเล่งฮี่ นางมา เลขวัต เกิดที่บ้านริมคลองบางกอก
ใหญ่ ตำบลตลาดค่าน ปากคลองภาษีเจริญ อำเภอภาษีเจริญ
จังหวัดธนบุรี เมื่อ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๒๙. เมื่อเดือนเมษายน
๒๔๔๒ ได้เข้าศึกษาวิชาสามัญ ณ โรงเรียนมัธยมนวนนวิศ
และได้ผ่านการสอบไล่ภาคสนามสอบต่างๆ ในสมัยนั้น มีที่
มหาธาตุ ที่โรงเรียนเก็ก และที่มหามกุฏวิทยาลัยวัดบวรนิเวศ
จนสำเร็จประโยคชั้นมัธยมบริบูรณ์ เมื่อ ๗ ตุลาคม ๒๔๔๕ ใน
๑ ธันวาคม ๒๔๔๕ ก็ได้เข้ารับราชการเป็นครูชั้น ๕ ประจำโรง
เรียนมัธยมนวนนวิศ ได้รับเงินเดือน ๓๕ บาท อยู่เป็น
เวลา ๕ เดือน ก็สมัครเข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ ณ โรงเรียน
ฝึกหัดอาจารย์วัดเทพศิรินทร์ เข้าเรียนที่ ๑ ได้เงินเดือน ๓๕ บาท
ใน ๑๘ มีนาคม ๒๔๔๖ สอบได้ประกาศนียบัตรฝึกหัด
อาจารย์ปทุมธานี (ป.ป.) ใน ๑ เมษายน ๒๔๔๗ เป็นนักเรียน
ฝึกหัดอาจารย์ที่ ๒ คงได้รับเงินเดือน ๓๕ บาท ในเดือน
มีนาคม ๒๔๔๗ สอบได้ประกาศนียบัตรฝึกหัดอาจารย์ปทุมพิเศษ
(ป.ป.พ.) จึงกลับเข้ารับราชการเป็นครูชั้น ๔ สอนประจำชั้น

ประโยชน์มัธยมบริบูรณ์ที่โรงเรียนมัธยมวชิรวิทย์ เมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๔๔๘ ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๕ บาท และต่อมาอีก ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้รับเงินเดือนขึ้นเป็นเดือนละ ๖๐ บาท. ใน ๒๐ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๙ นั้นเอง ก็ได้เข้าอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนา ณ วัดฉนวนรวิศ และได้ลาสิกขาบทในเดือน มีนาคมปีเดียวกันนั้น

ใน ๑ พฤษภาคม ๒๔๕๐ พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา จึงได้ย้ายเข้ามารับราชการในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นกรมยศศึกษาทหารบก อันเป็นแหล่งที่ท่านได้ปฏิบัติราชการตลอดมาจนถึงแก่กรรมนี้ โดยเข้าเป็นครูประจำโรงเรียนนายร้อยมัธยม ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐ บาท ตลอดเวลาที่รับราชการอยู่ ณ ที่นี้ ได้มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่เช่นลำดับมา ถึงปรากฏในสังเขปประวัติที่ท่านได้บันทึกไว้ในสมุดรจหมายเหตุความทรงจำของท่านต่อไปนี้

- ๑ พฤษภาคม ๒๔๕๐ ย้ายเป็นครู ประจำโรงเรียนนายร้อยมัธยม ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐ บาท
- ๑ เมษายน ๒๔๕๑ เป็นครูประจำโรงเรียนนายร้อยมัธยม ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐ บาท
- ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๑ เลื่อนเป็นว่าที่นายร้อยโท ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐ บาท

ก

๓๑	มีนาคม	๒๔๕๑	ได้รับพระราชทานเหรียญรัชมงคด
๑๔	มิถุนายน	๒๔๕๒	เลื่อนยศเป็นนายร้อยโท
๑	มกราคม	๒๔๕๓	ได้รับ พระราชทาน ขรรค์ศักดิ์ เป็น
ชนสร้งานง
๑	เมษายน	๒๔๕๔	ได้รับเงินก้อน ๕๕ เป็นก้อนละ ๑๒๐
บาท
	พฤศจิกายน	๒๔๕๔	ได้รับพระราชทานเหรียญ บรมราชา
ภิเศก รัชกาลที่ ๖
๓	พฤษภาคม	๒๔๕๔	ได้เลื่อนยศเป็นนายร้อยเอก
๑	เมษายน	๒๔๕๕	ได้รับเงินก้อน ๕๕ เป็นก้อนละ ๑๓๐
บาท
๑	เมษายน	๒๔๕๖	ได้รับเงินก้อน ๕๕ เป็นก้อนละ ๑๔๕
บาท
๑๘	มิถุนายน	๒๔๕๖	ได้รับพระราชทานเลื่อน ขรรค์ศักดิ์
เป็นพลวงนิมิตรสุวรรณเสชา
๑	มกราคม	๒๔๕๗	ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา
ภรณ์ เบ็ญจมาภรณ์มงกุฏ (บ.ม.)
๑	เมษายน	๒๔๕๘	ได้รับเงินก้อน ๕๕ เป็นก้อนละ ๑๖๐
บาท
๗	เมษายน	๒๔๕๘	ย้ายไป ประจำโรงเรียนนายร้อยชั้น

พระนิมิตร์สุวรรณเลขา

- ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๖ ได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลา
- ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานเหรียญบรมราชาภิเศก
รัชกาลที่ ๗
- ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๖๙ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา
ภรณ์ จตุตถาภรณ์ ชั้นเผือก (จ.ช.)
- ๑ เมษายน ๒๔๗๑ ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๓๕๐ บาท
- ๑ เมษายน ๒๔๗๓ เป็นอาจารย์ประจำกรมยุทธศึกษาทหาร
บก ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐๐ บาท
- ๒๗ มีนาคม ๒๔๗๔ ได้รับพระราชทานเหรียญ จุลมงศ์พาน
พระพุทธรูปค้ำฟ้าโลก
- ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ ได้รับพระราชทานเหรียญ พัทธวัช
ธรรมานุ
ย้ายไปประจำ กรมยุทธศึกษาทหารบก
ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๕๐ บาท และ
ได้เลื่อนยศเป็นนายพันเอก
- ๑๘ เมษายน ๒๔๗๙ เป็นหัวหน้าแผนกวิชาสามัญ กรมยุทธ
ศึกษาทหารบก
- ๑ เมษายน ๒๔๘๐ เป็นหัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมยุทธศึกษา
ทหารบก ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๕๐๐ บาท

- ๒๐ กันยายน ๒๔๘๐ ได้รับ พระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์มงกุฎ (ท.ม.)
- ๑ เมษายน ๒๔๘๑ ได้รับเงินก้อนๆ ละ ๕๕๐ บาท
- ๑ เมษายน ๒๔๘๒ ได้รับเงินก้อนๆ ละ ๖๐๐ บาท
- ๒๐ กันยายน ๒๔๘๒ ได้รับ พระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์ ช้างเผือก (ต.ช.)
- ๑๕ กันยายน ๒๔๘๓ ได้รับพระ ราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยมงกุฎ (ท.ม.)
- ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๘๗ ย้ายไปสอนที่ค่ายลน้ำแดง จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๗ มีนาคม ๒๔๘๘ ย้ายไปจังหวัดอุบลราชธานี คงเขียนหัวหน้าแผนกที่ ๑

พี่น้อง พระนิมิตสุวรรณเลขา เริ่มป่วยเป็นโรคนองอกที่ตับอ่อน (Carcinoma of Hear of Pancrease) เมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๘ ภริยาและบุตรได้เอาใจใส่เชิญนายแพทย์มารักษาที่บ้าน อาการก็ไม่ทุเลา จึงได้นำส่งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อให้ได้อยู่ในความดูแลของนายแพทย์โดยใกล้ชิด ทั้งได้เชิญนายแพทย์ที่มีชื่อเสียง ชำนาญในโรคโดย ฉะเพาะ มาตรวจ รักษาเป็นพิเศษ อาการก็มีไค้กระเตื้องขึ้นอย่างไร เหนในที่สุดก็ถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ รวมอายุได้ ๕๕ ปี ๖ เดือน ๒๗ วัน

รวมเวลาราชการทั้งหมดกว่า ๔๐ ปี ตั้งแต่รัชการมา ได้ทำหน้าท้ครุอากรารยันตลอดชีพ

ในการที่ พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเสนา มาล่องล้วยไป๋
ยอมเขียนที่เสว้าโศกเสียบคาย อาลัยรัก แก่บรรพชาญาติพี่น้อง
สถานศิษย์ มิตรสหาย ตลอดจนผู้รู้รักคุ้นเคยทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง
เพราะท่านเป็นผู้ครองอริยาศย์อันคิงาม ะหาข้อตำหนิได้ยากที่สุด
มีความสุภาพอ่อนโยนกลมกลไม มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเมตตา
กรุณา เผื่อแผ่แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก มีความกตัญญูต่อผู้มีคุณ
เป็นผู้ใฝ่ใจในความสงบ มีความเคารพในพระบรมพุทธศาสนา
อย่างมั่นคง ไก้บริวารกตวัพัสสันตสิ่งของในการกุศลและทานามัย
ประจำมิได้ขาด เป็นสุภาพบุรุษไม้อเอาเปรียบใคร เป็นข้าราชการ
ที่ซื่อตรงต่อหน้าท้ มีมานะอดทน และรักษาระเบียบวินัย
เคร่งครัดไม่บกพร่อง เป็นผู้ยังค้ำชูชาติเผ่าญาติตนให้เป็น
ตัวอย่างอันดีแก่ผู้ไทยยังค้ำชูชาติ เป็นครุฑกัมเมตตาธรรม เยือก
เย็นสุขุมละเอียคละเอออ และตั้งใจสั่งสอนศิษย์อย่างยิ่ง เป็นพ่อ
บ้านทรวงมคอบอดมควยลักษณะของความเ็นพ่อบ้าน เป็นบิดาท้
เป็พญูแลดูเหลือเกิน

คุณธรรมของท่านที่พรรณามาน ถ้าจะสรุปลงได้ไว้ว่า เป็น
คนกตัสถกยท้ได้เข็นครุคน คุณงามความกตังน ทุกคนที่รู้จักท่าน
ก็ระปฏิเสหมิได้เลย และคงจะจารึกอยู่ในความทรงจำเสมอ

ตลอดไป

ในการพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพได้ไปเรียนพระยาอนุ
 มานราชชน อธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเป็นที่วัดโคกชลยพอกกับท่าน
 ผู้ล่วงลับ ขอร้องเรื่อง “ประเพณีเก่าของไทย” ตอนที่ ๓ ว่าด้วย
 ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลูกเรือน มาตีพิมพ์แจกเป็น
 ที่ระลึกเป็นการสนองพระคุณท่านผู้ล่วงลับ ก็ได้รับอนุญาตสม
 ความปรารถนา เรื่อง “ประเพณีเก่าของไทย” นี้ ท่านผู้เรียบ
 เรียงได้เรียบเรียงจนไว้เป็นหนังสือ ๕ เล่มใหญ่ด้วยกัน ความ
 ละเอียดแจ้งอยู่ในคำนำว่าด้วยหนังสือแล้ว ที่ได้ตีพิมพ์ไปแล้ว
 มีอยู่ตอนเดียว คือตอนที่ ๕ ว่าด้วยประเพณีเนื่องในการตาย
 ส่วนอีก ๔ ตอนท่านผู้เรียบเรียงยังไม่อนุญาตให้ใคร จักพิมพ์เลย
 เมื่อใดครณามขยให้ตีพิมพ์ในงานศพ พันเอก พระนิมิตรสุวรรณ
 เลขา เช่นนี้ จึงถือเช่นเกียรติยศอย่างยิ่ง นับเป็นพระคุณอันสูงสูก
 อนึ่ง ในการจักพิมพ์หนังสือเล่มนี้ เจ้าภาพได้รับความอนุเคราะห์
 จาก คุณประยูร หอมวิไล เจ้าของโรงพิมพ์ไทยพานิชสาขา
 ช่วยประสานอุปสักรต่าง ๆ ที่บังเกิดมีขึ้นให้ลุล่วง จนหนังสือสา-
 มารมสำเร็จเป็นรูปเล่มออกมาได้โดย เรียบร้อยในเวลากระ ทันหัน
 จึงขอจารึกความกรุณาไว้ในหนังสือ. หนังสือตอนคงจะเป็นที่พึงใ
 พันเอก พระนิมิตรสุวรรณเลขา เพราะท่านเป็นผู้สนใจในโบราณ
 ประเพณีตลอดเวลาที่มิชีวิตอยู่ ทั้งหนังสือนี้ยังจะอ่านวยประโยชน์

คำนำ

เรื่องประเพณีไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวเป็นปฐมฤกษ์เรื่อง ประเพณีไทยไว้เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า “ประเพณีแบ่งได้ ๓ ชนิด คือ ประเพณีส่วนตัวบุคคล ประเพณีส่วนปวงชน ประเพณีส่วนรัฐบาล ที่เรียกว่าประเพณีก็คือ คนทั้งหลายทำตาม ๆ กันมา คนแต่ก่อนเคยทำอย่างไร คนต่อมาก็ทำเช่นนั้น” ประเพณีเมื่อรวมกัน ก็เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญเหมาะแก่ความเป็นอยู่ และความเชื่องของหมู่คนสมัยนั้น ครั้นเวลาล่วงต่อมา บ้านเมืองมีความเจริญ ความเป็นอยู่และความคิดของคนก็เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีใดที่เหมาะแก่สมัยก่อน แต่ไม่เหมาะแก่อีกสมัยหนึ่ง ประเพณีนั้นก็เสื่อมและสูญไป เปลี่ยนเป็นใหม่ให้เข้ากันได้กับความสุข ถ้าประเพณีใดไม่จำเป็นแล้ว จะถือหรือไม่ถือก็ไม่มีความเสียหายอย่างไร ประเพณีนั้นมักเหลือสืบต่อมา กลายเป็นประเพณีที่ทำตาม ๆ กัน ไม่มีผู้ใครรู้ต้นสายปลายเหตุว่าทำไมจึงต้องทำเช่นนั้น เช่นแต่ถือว่าถ้าไม่ทำก็เป็นผิดประเพณีรู้สึกไม่สบายใจ กลัวคนอื่นเขาจะว่า หรือเข้าใจว่าอาจเกิดเหตุเภทภัยอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นได้ เพราะเป็นวิสัยธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าสิ่งใดเคยทำตาม ๆ กันมา เมื่อเห็นว่าไม่เป็นเหตุทำให้เกิดกรรมหรือเสียหายอย่างไร ก็ไม่ชอบเปลี่ยนแปลงใหม่

ให้ล่าช้าก เหน็ดประเพณีที่สืบทอดกันมา แม้บางประเพณีจะ
พินาศมยพจจาเป็นแล้ว จึงยังคงเหลืออยู่ อย่างที่พูดกันว่า “ประเพณี
ตายซาก”

ในทันจะรวบรวมประเพณีเก่าของไทย ทั้งที่เลิกแล้วและที่
ยังทำกันอยู่ จะกล่าวแต่เรื่องประเพณีส่วนด้วยบุคคล คือ ๑. ประ
เพณีเนื่องในการเกิด การเลี้ยงลูกและการศึกษา ๒. ประเพณี
เนื่องในการแต่งงาน ๓. ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลูก
เรือน ๔. ประเพณีเนื่องในการทำมาหากิน ประเพณีทำบุญ
และการสันทุกรนเวียงซึ่งเป็นส่วนองประชุมชน และ ๕. ประเพณี
เนื่องในการตาย จะแยกกล่าวต่างหากเป็นเรื่องๆ ไป พร้อม
ทั้งนำเอาประเพณีองชาติต่าง ๆ ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มา
เปรียบเทียบเพื่อวิจารณ์กันดู เป็นทางหาความรู้เรื่องประเพณี
เก่าๆ ว่า เหตุไรจึงเกิดมีประเพณีอย่างนั้นๆ ขึ้น และเพราะ
เหตุไรประเพณีบางอย่างจึงมีเหมือนกันในชาติต่างๆ ความรู้
เหล่านี้จะเป็นเครื่องช่วยให้เห็นความเป็นอยู่และความคึกคักความเห็น
ของบรรพบุรุษองเรา ว่าเคยเป็นมาแล้วอย่างไร และเจริญ
คลุกคลายต่อมาอย่างไรจนถึงสมัยปัจจุบัน อันเป็นความรู้ส่วนหนึ่ง
องประวัติศาสตร์.

เสฐียรโกเศศ

กรมศิลปากร วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๕

คำนำจะพาเรื่อง

ในหนังสือมหาชาติกัณฑ์ชูชกกล่าวถึงข้อส่วนต่าง ๆ ของ
เรือนสมัยก่อนไว้มากข้อ ที่รู้จักแต่ข้อ แต่ไม่รู้ว่าจะอยู่ตรงไหนก็มี
เคยไต่ถามผู้รู้หรือขียนให้ฟังก็หลายครั้ง ฟังแล้วไม่เข้าใจ ต้อง
ซักถามกันอีก จนเพื่อนคนหนึ่งว่าคาญ ถามว่าจะรู้เอาไปทำไม
รู้แล้วเป็นเงินเป็นทองหรือ ตอบว่าไม่ได้คิดเช่นนั้น เช่นแต่อยาก
รู้จึงที่ท่านกล่าวไว้ว่า “รู้ไว้ใ้รู้ว่า ใ้ข่าแขกหาม” คือต้องการรู้
อย่างที่พระท่านกล่าวไว้ในเมื่อเริ่มเทศน์ว่า “พอเห็นเครื่องประคัม
สตีขัญญา” เป็นรู้เพื่อความรู้นั้น เมื่อใครเขาไม่รู้แต่ที่เรา
ถ้าเขาอยากรู้อย่างน้อยเราก็ช่วยเขาได้บ้าง เพราะความเจริญก้าวหน้า
แห่งความรู้ อยู่ที่แลกเปลี่ยนและแบ่งปันให้แก่กันและกันด้วย
น้ำใจเอื้อเฟื้อ รู้คนเดียวคนอื่นไม่รู้ ก็เป็นความรู้ที่คับแคบ ไม่ทำ
ให้เกิดก้าวหน้าออกไปได้กว้างขวาง ไยเราท่านว่าไว้ ว่าทำ
บุญแล้วแผ่ส่วนบุญให้แก่คนอื่น บุญนั้นย่อมมีแต่ทวีไม่มีหมด ผู้รับ
ส่วนกุศลก็รู้สึกบุญคุณ ด้วยแสดงอาการยกมือชนขอบและกล่าว
คำว่าสาธุ นั้นเป็นคติที่ถูกต้องที่พิเศษ ถ้าทุกคนถอและปฏิบัติ
ความดีอย่างนี้ ก็ไม่ใช่ผู้รู้แต่คนเดียว หรือไม่ใช่ผู้ไม่รู้ก็
การจะแสดงความรักคุณท่านเมื่อรู้ไปจากท่าน ก็จะเป็นการดีไม่
น้อยเลย ทักกล่าวขอความมาน ต้องการจะแสดงความรักคุณ
พระเทวภินิมิต (ฉาย เทวภินิมิต) ที่มีแก่ใจอธิบายเรื่องการ
ปลูกเรือนของเก่าให้ฟัง พระเทวภินิมิต ไม่ใช่ช่างปลูกเรือน

แต่เป็นผู้สนใจอยากรู้เรื่องปลุกเรือน ใ้ค้ความรู้มาอย่างไร ก็มา
 แบ่งให้เท่าที่รู้ ท่านก็เป็นผู้บอกอยู่แล้ว ส่วนข้าพเจ้าซึ่งเป็นผู้
 รับส่วนความรู้จึงต้องขอแสดงความขอบคุณ ให้สมกับคติโบราณ
 ที่ท่านว่าไว้ พระเทวาทินิมิต เป็นช่างวาดเขียน ไม่ใช่ช่าง
 แต่งหนังสือ แต่มีความรู้เรื่องเรือนอยู่บ้าง แต่ข้าพเจ้าไป
 ช่างแต่งหนังสือ แต่ไม่มีความรู้เรื่องเรือน เราทั้งสองจึงช่วยกัน
 เป็นสองแรง แรงหนึ่งเป็นผู้ขีดแรงและวาดรูปให้ อีกแรงหนึ่ง
 คือข้าพเจ้าเป็นผู้ชักและผู้เขียนให้ท่านมีโอกาสได้รู้ด้วย จึงเกิด
 เป็นหนังสือเรือนขึ้น ซึ่งไม่ใช่เป็นหนังสือตำราปลุกเรือน เป็น
 แต่เล่าเรื่องประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลุกเรือน ที่โบราณท่าน
 ประพาศและปฏิบัติสืบๆ กันอย่างไรเท่านั้น.

สารบัญ

	หน้า	ที
๑ - บทความทั่วไป	หน้า	ที
ด - เสาวเรือน	,,	๗
ช - พืชปลูกเรือน	,,	๒๑
๒ - เครื่องเรือน		
ด - เสาวเรือน	,,	๒๔
ช - วัสดุ, ทง, พรง, เค้า, หัวเทียม, คอสอง	,,	๒๔
ค - ราว, ราว, วัสดุ	,,	๓๑
ง - เครื่องหลังคา	,,	๓๕
จ - เครื่องมุง	,,	๓๘
ฉ - ฝาประตูหน้าต่าง	,,	๔๖
๓ - ปลูกเรือน		
ก - วัสดุ	,,	๕๘
ข - ทำขวัญเสา	,,	๖๑
ค - เสาท่อน้ำ และขานเรือนที่อยู่	,,	๘๖

เรื่อง ประเพณีเนื่องในการ สร้างบ้านปลูกเรือน

๑ บทความทั่วไป

การปลูกเรือนสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย จะปลูกสร้างกันอย่างไร
ย่อมแล้วแต่ภูมิประเทศ ทั้งดิน ดินฟ้าอากาศ วัตถุประสงค์สำหรับปลูก
สร้าง ความเชื่ออยู่ และคติความเชื่อถือในลัทธิศาสนาเป็นเครื่อง
บังคับ ว่าถึงเรือนแบบไทยสมัยเก่ามีปลูกเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว
รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก้านข้างทางหนึ่งมีระเบียง ยกพื้นมีใต้ถุน
สูง ประชาชนชาวไทยแต่โบราณมีอาชีพส่วนใหญ่อยู่กับการเพาะ
ปลูก จึงชอบสร้างบ้านปลูกเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลองหนองบึง
เพื่อใช้น้ำทำประโยชน์แก่การครองชีพได้สะดวก ถึงฤดูฝน ฝน
ตกลงหนักน้ำนองพนคน ถึงหน้าน้ำท่วมถนคนตั้ง พนทสำหรับ
บ้านจึงต้องยกสูงหรือเลือกหาที่สูงเพื่อหนีน้ำ ส่วนเรือนที่ปลูก
อยู่ในอะบวนบ้านก็ยกพื้นเรือนให้สูง เพื่อใช้ประโยชน์ของใต้ถุน
เป็นที่ประกอบกิจการประจำวัน มีชั้นฝ้าย ทอทกเป็นกัน แม้ในท
ลอนน้ำท่วมไม่ถึง ราษฎรก็ยังปลูกเรือนยกพื้นสูงอยู่ เพราะใน

ประเพณี

การปลูกเรือนแต่ก่อน มีคติถือกันว่า ถ้าปลูกเรือน “ขวาง
 ตะวัน” คือหันข้างเรือนไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตกว่าไม่
 คดี คนอยู่จะไม่มีสุข มักเป็นเหตุให้เสียดา เพราะไปขวางหน้า
 ดวงตะวัน ถ้าจะปลูกเรือน ให้ปลูก “ตามตะวัน” คือหันข้าง
 เรือนไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ จึงจะเป็นมงคลอยู่เย็นเป็นสุขสบาย
 คดี ถ้าเหนือบ้านคยแคบ หรือมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด จะปลูก
 เรือนให้หันข้างเรือนไปตามดวงตะวันไม่ได้ ก็ต้องหาทางปลูกให้
 เฉียงตะวันไว้ คืออย่าหันข้างเรือนตรงดวงตะวันนั้น ก็เป็นอันใช้ได้
 ถ้าจะพิจารณาข้อห้ามไม่ให้ปลูกเรือนขวางตะวัน ก็มีเหตุ
 ผล และเหตุผลนั้นเป็นไปตามคติไสยกลางที่เชื่อกันนั้นมี เป็นไป
 ตามเท็จจริงก็มี จะลองพิจารณา

คนแต่ก่อนไม่ว่าชาติใดภาษาใด เชื่อกันว่าตะวันตก
 เป็นทิศไม่ดี เพราะเป็นทางพระอาทิตย์ตกหรือลับดวงไป มีแต่
 อดไม่มีขึ้น เท่ากับเป็นทางไปสู่ความตาย เหตุนี้ในคติของไทย
 จึงถือว่าตะวันตกเป็นทิศของคนตาย ถ้าจะวางศพเพื่อประดอຍ
 ก็วางตามลัทธิ หรือเพื่อฝังเพื่อเผาก็ต้องหันหัวศพไปทางตะวัน
 ตกเสมอ เพราะฉะนั้น การนอนของคนเป็น จึงถือเช่นคติอื่นๆ
 กันมาไม่ให้หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตก เพราะจะเป็นคนตาย
 แม้ในทุกวันนี้คนไทยมากก็ยังประพฤติกินอยู่ ก็หันหัวนอนไป

ทางตะวันตกเห็นระหาไคน้อยคน ถ้าปลุกเรือนหันข้างมีประตูไป
 ทางตะวันออก คือขวางตะวัน เวลานอนก็ระท้อหันหัวนอนไป
 ทางตะวันตก เท่ากันนอนอย่างคนตายไม่ก็ ถ้าระหันหัวนอนมา
 ทางตะวันออกถึงระเหมาะ แต่ดีเป็นทางประตูเข้าออก ไม่ยังควร
 ใ้ใครเหยียบย่างกล้ากรายหัวของคนนอน พ่อแม่นอนอยู่ ลูกเท้า
 ไปไหนกลับมา เข้านอนที่หลังก็ระท้อเกินกรายหัวผู้ใหญ่ไป ไม่
 เป็นถาวรยังควร ถึงว่าในการต่อมา เมื่อมีนอนแทนนอนเตียงกัน
 แล้วยกก็ แต่คติที่ถัดกันมาแต่เดิมก็ยังคงถัดกันอยู่ จะไม่มีใคร
 กล้าเดินกล้ากรายไปทางหัวเตียงนอน ถ้าปลุกเรือนขวางตะวัน
 แต่หันข้างมีประตูไปทางตะวันตก คนอยู่อาเขาหัวนอนไปทาง
 ตะวันออกได้ เรืองกรายหัวคนนอนก็ไม่มี ซ้ำจะเป็นถาวรก็เสีย
 อีก เพราะเป็นทิศที่ดวงตะวันเกิดทุกเช้า เป็นทิศมงคลนั้นก็จริงอยู่
 แต่หันข้างเรือนค้ำระเบียงไปทางตะวันตก ระเบียงเรือนถูกแดด
 ในตอนบ่ายร้อนจักยิ่งกว่าแดดในตอนเช้า เผานอกซ่านและ
 ระเบียงเรือนร้อนจนอยู่ไม่ได้ ลางเวลาแดดส่องเข้าไปถึงใน
 ประตูห้อง ระวังแดดระหรือในตอนบ่ายไม่สะดวก ท้องหัน
 ถัดลงไปอยู่ข้างล่างที่ใต้ถุนเรือนไม่เหมาะอีกเหมือนกัน เหตุคัง
 นั้นปลุกเรือนหันหน้าไปทางตะวันตกจึงไม่ค้อยทำกัน เว้นแต่
 จำเป็นที่สก เมื่อต้องหันหน้าออกถนน แต่ถ้าคิดถึงสมัยก่อน
 เรืองจำเป็นอย่างนี้ไม่มี

ถ้าจะถามว่าอนาคตามยาวของห้องเรียน เอาหัวนอนไปทาง
ทิศเหนือหรือทางทิศใต้ไม่ได้หรือ ตอบว่าได้ แต่คนอนตาม
ยาวของห้องเรียนถือกันว่านอนขวางข้อ คนนอนจะเป็นฝ่า
ข้อย่อยๆ ผู้มีกระโหนข้อหรือข้อค้ำลงมาเหยียบยอดคนนอนใ้ได้ง่าย นี่เป็น
เรื่องของคติถือผี สืบกันมาแต่สมัยปฐมบรรพ เป็นอย่างนั้นทุก
ชาติทุกภาษา คราวนี้ลองพิจารณาเหตุผล ว่าทำไมจึงห้าม
ไม่ให้นอนขวางข้อ คิดว่าถ้าอนาคตามยาวของห้องเรียนนอนเรียง
กันไม่ได้หลายคน ทั้งจะต้องนอนเอาหัวหรือคินยื่นนอน ไม่สู้
เหมาะนัก ถ้านอนเรียงกันเป็นสามแถวก็ไม่พ้นปลายคินของคน
แถวอื่น เพราะห้องเรียนตามปรกติไม่มีฝาประจันห้อง คำว่าห้อง
ในภาษาไทยหมายถึงระยะที่ว่างในเรือนระหว่างเสาคันทิ้งไปยังเส
าคันทิ้ง ไม่จำเป็นต้องมีฝาประจันห้อง ถ้าเรือนมีเสาคันทิ้ง
เป็นเรือนมีสามห้อง เหตุนี้การปลูกเรือนต้องหันข้างของเรือน
ไปตามตะวัน เห็นจะมีเรื่องดังกล่าวมานี้ในศิลาจารึกพ่อขุนราม
คำแหง เรียกทิศใต้ว่าทิศหัวนอน คู่กับทิศคินนอนซึ่งเป็นเหนือ
ทุกวันนี้ชาวไทยในภาคต่างๆ ยังเรียกทิศใต้ว่าปละหัวนอน หรือ
ข้างหัวนอน เรียกทิศเหนือว่าปละคิน หรือข้างคิน ก็จะเรียก
ว่าทิศเหนือทิศใต้ไม่ได้ สู้มี แสดงว่าการนอนแต่เดิมจะหันหัวนอน
ไปทางทิศใต้ ถ้าปลูกเรือนหันคานระเอียงไปทิศเหนือ ก็เป็น
อันนอนหันหัวไปทิศใต้ได้สะดวก ชาวอินเดียน่าใช่ได้เรียกทิศ

เนื่องมาจาก การถือ เค็ดคของคำว่า ทรวันออก ว่าเป็นทศ ที่เป็นศิริ
มงคลมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตลอดไป จึงทำให้สงสัยว่าเรือนสมัย
โบราณอาจใช้คานสลักเป็นหน้าเรือนเหมือนอย่างโบสถ์ก็ได้ จะไม่
ใช้คานข้างเป็นหน้าเรือนเหมือนอย่างทวันนั้น เพราะมีเหตุผลที่
เห็นเช่นนี้อยู่หลายประการโคพิจารณาเรื่องนี้ไว้ก่อนแล้ว

ก. เสาเรือน

เสาสำหรับปลูกเรือน มักใช้ไม้เต็งไม้รัง เพราะมีขนาดทำ
เสาเรือนได้เหมาะ ทั้งเนื้อไม้ก็แข็งแถมรงคทน ผุงอยู่ได้ดินไม่มีผุ
ส่วนที่อยู่เหนือคันทนได้ทั้ง ๕๐ ปี ถ้าจะผลัดแค่ทรงคอกก็ผุเพียง
เป็นเสียนกร่อนคอกไปเท่านั้น ไม่ถึงกับขาดกลาง ก็จะมีเห็นโค
บาลเรือนเก่าๆ เสาคอกก็กร่อนแหว่ง แต่แข็งแรงแรงคอกอยู่ ถ้าใน
ท้องถิ่นที่หาไม้เต็งไม้รังได้ยาก เช่นในแถบเหนือ ก็ใช้ต้นสักทำ
เสา แต่ทนไม้ไผ่ชาน อยู่เพียง ๕-๖ ปีเท่านั้น เพราะไม้สักมี
ขนาดทำเสาเรือนตามต้องการหาได้ยาก ถ้าหาได้ก็มักเป็นไม้
อายุน้อยๆ เนื้ออ่อนไม่ทนทาน ถ้าเป็นไม้แก่เนื้อแข็งคทน แต่
ก็ใหญ่เกินขนาดที่จะใช้เป็นเสาเรือน ไม้อย่างอื่นกลางชนิด เช่น
ไม้ประยู ไม้เหียง ไม้เคี่ยม ก็แข็งเกินไป ไม่สะดวกแก่ที่จะสับ
ถาดและเจาะ ไม้เช่นไม้ซากไม้กระบอกไม้กระเขมาไม้พยอม ก็ไม่

ใช้ทำเสาเรือน เพราะซื้อไม้ก็ เป็นเรื่องซาดเรื่องชก (แห้ง) เรื่องเขาเรื่องยอมไม่เป็นมงคลทั้งนั้น ไม่ทะเล่เคียนถ้เหมือนกันทำน ทำมไม้ให้ใช้ เพราะมีชันน้ำมันมาก ถ้าใช้เขียนเสามักตกน้ำมัน ถัดกันว่าเป็นอัยมงคล ขย่ำว่าแต่จะนำเอามาใช้เขียนเสาเรือนเลย เพียงไปตัดก็ยังไม่มีการขยาดตัด เพราะถัดกันว่ามีนางไม้หรือผี นางทะเล่เคียนคหัด อาจทำให้คนตัดไ้ได้รับความเคื่อครันถึงตายได้ ห้ามานตระทั้งปลุกต้นทะเล่เคียนไว้ในบ้านถ้ไม้ไ้ว่าฝัก ค้วยเหตุ กงนการปลุกเรือนจึงใช้แต่ไม้เตงไม้รงกันเป็นพน ไม้คนละย่างก็ ไม้เขา เป็นเพราะเทวดาหรือนางไม้ที่ส่งที่อยู่บนต้นไม้เหล่านี้ผิด พวด จะวิวาททะเล่ละกัน คำให้คนอยู่ไม้มีความสุข ถ้าคิดในแง่ของความสลด การใช้ไม้สำหรับปลุกเรือน ถ้าไปตัดเอามาจากป่าไม้ไซ่แห่งเคียวกัน หลอดจากจะเห็นความถ้ำยาล ยัง จะไ้ไ้ไม่ซึ่งอาจมีลักษณะและคุณภาพแตกต่างกัน เพราะชนอยู่คน ละป่า จะเห็นค้วยเหตุผลอย่างนกระมัง ทำนจึงห้าม

การทำให้เสาเรือนในสมัยโบราณ ไม่ต้องซื้อหากัน เมื่อจะซื้อถ้ไม้ไม้ไ้ใครขาย ถ้าถ้องถาวถ้ไปป่าหาตัดเอามาเอง มีประเพณี ขอแรงญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงให้ช่วยกันไปตัด และต้องเลือก เคือนทะเล่ไปตัดก็ระย ถ้าตัดในเคือนโคเคือนหนึ่ง ทะ่แต่ละเคือน ๕ รนถ้เคือน ๑๒ ไม้ก็ ทำนว่าไม้ยวช เห็นจะหมายความว่าไม้ ก่าถ้งจะแตกไชอ่อน แต่ทำไม้จึงเรียกวว่าไม้ยวช คำว่าไม้ยวช

เวียดนามทำพวกไม้ไผ่ ซึ่งแตกกลาชันครึ่งกอล กายยังคิดว่าเป็น
 สัตว์แดงเจอเหลืองครึ่งฟ้าเหลือง จึงเรียกว่าอย่างนั้น จะยกเอาเรื่อง
 ไม้ยวชไปพิจารณาในตอนหลัง ที่กำหนดเวลาไว้ว่าต้องเลือกตัด
 ในเดือนธันวาคมถึงเดือน ๔ ในเดือนใดเดือนหนึ่งเป็นคี่ นั้นเห็นเหตุ
 ใ้ได้ง่าย เพราะระหว่างเดือนเหล่านั้นไม่มีฝน พันที่ดินในป่าแห้ง
 สดวกแก่การเข้าป่าหาไม้ ความเขียวใช้ก็มันน้อย การทำไร่ทำนา
 ก็เขายางมีเวลาว่างมก พอญาติพี่น้องหรือใคร ๆ ที่ชอบพอกัน
 รู้ว่าจะปลูกเรือน ไม่พืดต้องออกปากขอแรงก็เต็มใจมาช่วย แม้
 จะอยู่บ้านไกลคนละถิ่นคนละตำบลก็เต็มใจมา เป็นเรื่องด้อยก็
 ด้อยอาศัยช่วยแรงหรือเงินแรงฉนั้น จะไปเลือกตัดจากป่าไหน ก็
 แล้วแต่ป่ามีไม้ตามที่ต้องการอยู่ใกล้หรือไกล ถ้าอยู่ห่างไกลป่า
 เช่นในจังหวัดอุยขากก็เห็นจะต้องไปหาไม้ทำเสาเอาในแถบจังหวัด
 สระบุรีหรือจังหวัดนครสวรรค์ อย่างนี้เป็นต้น การไปตัดไม้มีดไป
 ฉนั้นมากคน เจ้าของเรือนเป็นผู้ จักหาห่อข้าวห่อปลาสำหรับเป็น
 สระเบียงไปเลี้ยงคุณัน ช่วยกันทนายช่วยกันคอนขนไป เพราะจะ
 ตั้งอยู่ในป่าเลือกหาไม้ตัดไม้ไม่นานน้อยกว่า ๑๕ วัน ลางที่มากวัน
 นานไปฉว่าน สระเบียงที่เขาไปก็หมด ต้องส่งคนถลำมีมารับ
 สระเบียงจากบ้านเขาไปเพิ่มเติม พวกที่ไปมีคนหนึ่งเป็นผู้ชำนาญ
 คุไม้ สำหรับเลือกตัดเป็นไม้เสา ว่าคี่หรือไม้คี่ ถูกต้องตาม
 ตำราหรือไม่ เมื่อไปถึงป่าผู้ชำนาญตรวจคุไม้ เห็นต้นโตนงาม

โค่นขาดและเป็นไม้แก่ ก็เอาขวานเฉาะขาดโคนต้นเอาหญ้าและใบ
 ไม้ยัดใส่เป็นเครื่องหมายไว้ ถ้าเห็นมีเครื่องหมายของคนอื่นมา
 ขาดหรือทำไว้ก่อน ยังเป็นรอยสักๆ อยู่ก็ละไป ไม่อยากเข้าสรวม
 รอยกัน เพราะในยามไม้ล้มไป จะเลือกคัตคักเอาอย่างไรก็ได้
 ไม่มีใครหวงห้าม ทำอย่างนี้เรือออกไปนกว่าจะได้ครบตามจำนวน
 ที่ต้องการ แล้วคนอื่นในพวกเดียวกันก็มากัดมาโค่นล้มมันลง
 ในถารทักเส้ามีคัตคักที่ไม้ล้มด้วย ถ้าไม้ล้มไปทางทิศวันออก
 (บูรพา) ทิศวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) หรือทิศวันตก
 เฉียงใต้ (หวัค) เป็นคิ ถ้าล้มไปทางทิศเหนือ (อุดร) ทิศใต้
 (ทักษิณ) ทิศวันตก (ปราจีน) หรือทิศวันออกเฉียงใต้
 (ภาคเษย์) ทิศวันตกเฉียงเหนือ (พายัพ) ไม้คิ เพราะ
 เหตุผลอย่างไรจึงไม้คิไม่มีอธิบาย เห็นจะเป็นเรื่องเชื่อไสยกลาง
 มากกว่าเรื่องเหตุผล ว่างทีเวลาโค่น ไม้ล้มฟาดลงมาแต่ไม่
 ขาดออกจากต้น ยังมีเนื้อติดกับต้นคิคิกันอยู่ เป็นแต่ถอนยวง
 ถอนไล่คิคิอยู่กับต้น โคนเส้าเกิดเป็นโพรง เวลาไม้ล้มจะล้มเป็น
 เสียงกึ่งเอี๊ยดๆ เรียกกันว่านางไม้ร้องให้เป็นเสียงกรวญกรวง
 นำเวทนา ที่แท้เป็นเพราะไม้มันถอนยวงนั่นเอง จึงเกิดเสียง
 กึ่งกึ่งนั้น ทำให้ใจคอไม่สู้คิ เหตุฉะนั้นผู้คิเส้าจึงพยายามทัก
 ไม้ให้ไม้ถอนยวง ตามปรกติการคักไม้ต้นใหญ่ ครั้งแรกเขา
 เฉาะฟันให้ตกลงศูนย์กลางของลำต้น แล้วเฉาะฟันด้านหลัง

ทรงกันข้าม เรียกว่าเฉาะหลัง ให้สังเกตเห็นระคัมแปลที่เฉาะไว้
 ครั้งแรกประมาณคืบหนึ่ง เพื่อยังคมไม้ให้ล้มไปตามต้องการ
 แลระกันไม้ถอนของควย ถ้าไม้ถอนของเกือกโพรงในลำต้นถึง
 หรือมีระดับที่ใช้เป็นไม้สำหรับเครื่องเรือนอย่างอื่น ไม่นำเอามา
 ใช้เป็นเสาเรือน เพราะปลวกอาจเข้าไปทำรัง ถ้าไม้โคนมีตา
 ไม่ชอบใจก็จะรดลาวต่อไป จะใช้เป็นไม้กระดานหรือเป็นไม้ทงไม้
 แปะและไม้อะไรก็ได้ไม่ได้ จนถึงจะผ่าก็ไม่ออก ก็ต้องทิ้งหรือไม่
 เช่นนั้นก็ตัดทอนเอาแต่ส่วนดีมาใช้เป็นเสาชานเสาอย่างอื่นไปตาม
 เรือง เพราะการไปตัดเสา ไม่จะเพาะจะไปตัดเสาเท่านั้น ยัง
 ต้องตัดไม้อื่น ๆ สำหรับทำส่วนประกอบเครื่องเรือนด้วย เพราะ
 ฉะนั้น การไปตัดเสาจึงกินเวลาหลายวัน คึงกล่าวมาข้างต้น
 ถ้าจะถามว่ารู้อย่างไรว่า ไม้ต้นใดเป็นไม้แก่หรือไม้อ่อน คอบว่า
 ใช้เฉาะต้นคู้ก็รู้ ถ้าเป็นไม้มีอายมากก็เห็นไม้แก่ เฉาะลึกเข้าไป
 ในลำต้นเพียง ๒ นิ้วก็ถึงเนื้อแก่น ถ้าไม้มีอายน้อยก็เห็นไม้อ่อน
 เมื่อเฉาะเข้าไปลึกถึง ๓ นิ้วก็ยังไม่ถึงเนื้อแก่น จึงรู้ได้ว่าเป็นไม้
 อ่อน ไม้ชนิดนี้คนมักมีต้นอวของาม เพราะถ้าถึงวันเจริญเหมือน
 อย่างคน เป็นไม้มีกะพมมากกว่าแก่น ใช้ถากไม้โคก เพราะเป็น
 ไม้อ่อนมีความคงทนไม่พอ และงามเกินขนาดที่จะเอาไปใช้เป็น
 เสาเรือน ไม้อย่างนี้เขาเรียกว่าไม้ละอาก คือไม้ชอนนั่นเอง
 ไม้ชนิดนี้มักทำเป็นไม้กระดาน เพราะผ่าง่ายและโคกหน้าใหญ่

ก็ช่วย ทัศนังแล้วก็ช่วยกันเอาขวานตากโกธนาให้เป็นเส้า ลาง
 คันตากแล้วเห็นไม้ก็มีคำทนิจนใช้ถาวรไม่ได้ก็ทิ้งเสียในป่าให้
 เหยียบไปเอง หรือถ้าเห็นว่าพอจะผ่าตากได้ ก็นำเอาไปใช้เป็นเครื่อง
 เรือนอย่างอื่น การตากเส้านั้นใช้ตากด้วยขวาน (ชนิดขวานตาก)
 ให้เป็น ๔ เหลี่ยม ๘ เหลี่ยมแล้วเป็น ๑๖ เหลี่ยมโดยลำดับ จน
 ทมกลเปลือกทมคกระพี้ ถ้ามีกระพี้อยู่ทวยเอาแต่เปลือกออกก็จะเป็นไม้
 เส้าทวยเปลือก ใช้ได้ส่วทวยแก่คอกเข็มหรือปลอกสิ่งอื่นชั่วคราว
 เท่านั้น ตากเสร็จลาดสีมากองรวมไว้ในที่แห้งเคียวกัน แล้ว
 ชนขึ้นใส่ตะเภาใส่เถียน เถียนเล่มหนึ่งบรรทกไม้ไค้อย่างมาก
 ๒ - ๓ คัน เพราะไม้ยังสดอยู่มิมีน้ำหนักมาก จึงต้องใช้เถียน
 ทลายเล่ม ถ้ามีทางน้ำก็ผูกแพลกขวยล่องน้ำมา ถึงที่แล้ว ถ้ายัง
 ไม่มีโอกาสจะปลุกเรือนไค้เร็ววัน ก็เอาไม้เส้าและไม้สำหรับทำ
 เครื่องเรือนนั้น แะทมกลเลนไว้ ถ้าไม่ทำเช่นนั้นและปล่อยทิ้งกอง
 สุมไว้ช่นชกนานวัน เส้าจะแตกร้าวเป็นโรงาคือแตกเป็นร้วเป็น
 เสาขึ้นหรือไม้ก็เกิดเป็นราขึ้นเห็ด เรียกว่า "เส้าชุ่มท่อน"
 ไมใช่ปลุกเรือนถือว่าเป็นเส้าเสียทมคคุณภาพของมัน เมื่อต้อง
 กวไรใช้เส้าก็เอาไม้คอก (ยังไม่มีผึ่งใช้) ถล่อมเกลาเส้าให้
 ถลอมจนเรียบงามล่องน่อง รวกับขี้ตาเทียนจึงจะเป็นอันใช้ไค้
 การที่ใช้ไม้คอกเล็ก ๆ ไปถล่อมเส้า ซึ่งมีขนาดใหญ่มิเช่นนี้ก็
 นำไปปลอก แต่ช่างผู้กระทำนั้นฉลาดในเชิงศิลป์ คือเอาปลาย

มีคตอกไปข้ามเข้ากั๊ไม้กลม ๆ ก่อนหนึ่งขาวประมาณคืบหนึ่ง เสียบ
 ทิคแน่นสองมือข้ามไม้ก่อนกลมและมีคทคิคแน่นอยู่นั้น ชักลาดเข้า
 ทาคั่วโคยนั่งคว่อมเส้า ห้ามไม่ให้ใช้เลื่อยทักหรือดบไส จะห้าม
 เพราะอะไรไม่ทราบ คิดว่าจะตึกมาแต่สมัยโบราณ เมื่อยังไม่ม
 ิถยมีเลื่อยใช้ ถ้าปล่อยให้ใช้เลื่อยใช้ถกกันแล้ว จะเสียบระเพ็ด
 เพราะความชำนาญใช้มีคตอกเกลารนเกลยงกลมกล่อมก็ระทมคไป
 ถ้าเมื่อใดถึงคราวอัยนชากเลื่อยชากถย จะกลับไปใช้มีคใช้ขวาน
 ถาดเกลารอกก็ทำไม่ได้ชำนาญ เสียบคิลปะเสียบฝัมือไปแล้วจะเข็
 ติงอย่างเกี้ยวถกนถกนยมของทำค้วยฝัมือว่ามีค่าสูงกว่าของอย่าง
 เกี้ยวถกนซึ่งทำค้วยเครื่องจักร การถาดไม้ค้วยขวานและมีคเห็นระ
 ติงเป็นฝัมือที่ไ้ทหน้าไ้ทาของถลผู้ชาย เช่นมีคาคคิปลากชมเชย
 ไว้ว่า “ถลพ่อคนเกี้ยว (เห็นจะเป็นถลผู้หญิง) หุงข้าวเหนียว
 เหมือนนง ถลพ่ออีกคนหนึ่ง (เห็นจะเป็นถลชาย) ถาดไม้
 เหมือนหมาเลีย” ค้อมมีคคักทั้งหญิงทั้งชายไม่มีเสียบ ยกเอาทวั
 อย่างชนมาเปรียบเทียบอย่างนี้ เมื่อใดเป็นค้ำว่าทมาเลียในที่แรก
 ก็สทั้งและสคคใจ แต่เมื่อเข้าใจความหมายที่แท้จริงแล้วก็เห็น
 ว่าไ้คความซัคคิ ว่าถาดไม้ไ้ไ้เรียบถึงปานไหน

เรื่องไปฆ่าทาเสามาทำเรือน ในบททำขวัญเส้า กล่าวขอ
 ความไ้ละทักคคิว่า “ยอมไปทักไม้ ฆ่าไ้ฝ้ายเหนื่อ นางไม้
 ทลายเหลื่อ เลื่อคคองคคเภา ถลึงถาดถาดเถลา ยุ่มเป่าตุคา

สันจักวักวา เลือดมาลวันคิ ปราศจากหมสึ เบ็กใช้ไก่อ่ตอก
 เขงยักตลกรอก ถวคอกไมเฮา ” คังนี้ คิว่าข่าไค่น้ำขเหน็
 าระเ็นที่เข้าใจกันว่าไมคีม้อยู่ทางข่าทักไค่และข่าทักเหน็อระม้ง
 ะไมใช่เ็นแต่ให้ค้ำสมัผลเท่านัน เท็ขกับค้ำถ่าวว่า “ ข้าง
 ข่าคัน คนสุพรรณ ” ข่งทมาความว่าข้างข่าคันหรือข่าสูงเ็น
 ข้างรูงาม คนสุพรรณก้คือคนรูงาม เ็นจะทมาความถึง
 ผู้คึงชาวสุพรรณมีนางพิมพิลาไลเ็นกัน ในค้ำว่าปลกเว็นตาม
 กติทโรราคาสตร์ ถถ่าวถึงถักขระเสาและตาเสาทักคและทชั้ว
 สำทว็เล็อใช้เ็นเสาเว็น ถ่าเสาข้างโคนคันเล็กข้างปลาย
 ใหญ่ถางเล็กแพขไมคิ ชื่อว่าไมม้งสตก ถ่าข้างโคนคันและ
 ข้างปลายใหญ่เสมอกัน ชื่อว่าอคมพฤญ์ กันถ ถ่าข้างโคนคัน
 ใหญ่ข้างปลายเล็ก ชื่อว่าไมค้วเม็ข คิ ทามคติปลุกเว็นของ
 พม่า เสามีคันและปลายเท่าคันเ็นเสาทัวผู้ ถ่าโคนใหญ่ปลาย
 เล็ก เ็นเสาทัวเม็ข ถ่าข่องถางเ็นเสาไมมีชัวิต ถ่าโคนเล็ก
 แต่ปลายโต เ็นเสายักชินี ถ่าใช้เสาไมมีชัวิตปลุกเว็น คนอยู่
 จะมิแต่ทฤชไมมีถาก ถ่าใช้เสายักชินี คนอยู่ระตายหรือรวัความ
 เค็อคร้อน ถ่าเ็นเสาทัวผู้ อยู่ไค่สขายตามขรรคมกา ไมมีภย
 อันตรายอะไร ไมชั้วไมกั ถ่าเ็นเสาทัวเม็ขกันถ ผู้อยู่จะมิไซค
 ุคัชื่อเส็ขง (๐) ถ่าเสาอมเป็ลือกเ็นรอยข้างถาง (ค็อเน็อไมเ็น

แผลซ้ำเข้าไป เป็นอย่างไม้ซอกคอก) เป็นรอยเข็มนาเววล์
 วัลคองคอง (ไม้ทองธัญยา) เป็นปากข้าง (คอมีง่ามถึงอยู่ตรง
 ที่โคกตาม ท้องตากถึงง่ามทั้งนี้เห็นแปลตาไม้) เป็นเพรียง (คอ
 ทาเป็นรู) เป็นตาเรียงหมอน (คอมีตาเรียงกันเป็นแถว) เป็น
 เข็มใช้ ไม้คอก สลักรอก หมัด และเสาคอย่างน้องข้างและ
 ไร่ป่าพันคืน (ไม้ที่แตกง่ามถึงอยู่เหนือโคนที่คองการทัก) เสา
 เหล่าไม้คี้ ส่วนมากไม้คี้ทั้งพาเหตุผลว่าทำไมไม้คี้ ลักษณะ
 ของเสาขอกอยู่ในตัวแล้ว ส่วนเสาคี้ชื่อว่าเข็มใช้ คือเสา
 เรือนมีตาเสมอหลังกันซึ่งเข็มใช้ได้ ถ้ามีตาเหนือหลังกันขึ้นมา
 สลักค้ำหนึ่ง เรียกว่าไม้คอก ถ้ามีตาเหนือหลังกันขึ้นไปราวคอก
 หนึ่ง เรียกว่าหมัด ถ้ามีตาตรงที่จะเจาะรอก เรียกว่าสลักรอก
 ทำไมเสามีตาตรงที่เหล่านี้งเป็นเสาไม้คี้ ก็พอจะเห็นเหตุที่
 ตามได้ ธรรมดาไม้คอกไหนมีตา คอกนั้นมักไม้แข็งแรง เพราะ
 ไม้ยอนเนื้อหรือเป็นรตา จะตากกล่อมเกลาคียาก ผู้ที่ง่ายกว่า
 คอก ถ้าตากอยู่ตรงที่เข็มใช้หรือไม้คอกได้ ก็หมายความว่าอยู่
 คอกหลังกัน ผู้ง่ายกว่าคอก จะถูกเข็มใช้และคอกอยู่ราไป
 จนเสาคอนนั้นเขยงและผุร้อนเป็นร่องเป็นรู มคปลวณและตัว
 แฉงเข้าซอนไซทำรังได้ ถ้ามีตาเป็นปุ่มเป็นเปายาออกมา สูง
 กว่าพันคืนสลักคอกหนึ่ง ตรงนี้หมุชอบเอาข้างเข้ามาตีเป็นอย่าง
 ไม้เกาหลังของมัน มันชอบตีก็เพราะอยู่พอกักข้างของมัน มัน

เกษต์ที่โพนก็มาสีที่ตรงนั้นรำไป จนจำที่ไค้แม่ย่า มันสีตะบัน
 จนเวียนต้นอระเทือน ชั่งนอนหลับในกำกั้น รู้สึกเป็นเวียนไหว
 ถึงกันว่าไม่คิ ถ้ามันสีข้อยๆ ก็เห็นจะถึงเวียนกลอน เสาที่ตรงมัน
 สีก็จะร่อนออกไป เพราะหนังของมันหนาและสกปรกมันก็มีคนมี
 โคลนคึกเต็ม เหตุคั้งนี้ไม้ที่มีคาทามสีในตำราจึงห้ามไม่ให้ใช้
 เป็นเรื่องคึกมาเมื่อครั้งคั้งเดิม เมื่อครั้งยังปลูกเรือนง่าย ๆ ไม่
 แข็งแรงคงทน หมูที่มาสสีเป็นหมูข่าหรือหมูที่โชน ทยว่าเป็น
 หมูเลี้ยงไว้ในบ้านนั่นเอง ถ้าเลี้ยงไว้ในคอกก็คงแตกคอกพลก
 ออกมา หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นหมูที่เลี้ยงปล่อยไว้มันจึงมีช่องเอา
 ข้างเข้ามาสีที่เสา เห็นไค้ความรู้จากคำพูดอย่างหนึ่งว่า แต่
 ไชยราวดคงเลี้ยงทั้งหมูเล็กไค้กันแทบทุกครัวเรือน มีฉะนั้นคงไม่
 คั้งชื่อเสาที่มีลักษณะไม่คิว่า หมูสี เข็คไซ้ ไค้คอก เสวมีคาอยู่
 ทรงพอกก็เพราะรูสลักรอก ถึงว่าไม่คิ เพราะเมื่อเจาะรูรอก คา
 ไม่จะเหล็คอยู่สองข้างของรู เป็นที่ไม้ยอนเนื้อหากำลังทาน้ำ
 หนักไม่คิอชไค้ จึงไม่ใช้ ถ้าจะยักเข็คของเจาะตรงที่เป็นคา เอา
 มันออกเส็จะไม่ได้หรือ ทยว่าไค้ ถ้าทำเช่นนั้นแล้วไม่เป็น
 สลักรอก แต่ข้างเขาออกว่าไม่มีคาตรงรอก เจาะขาดเพราะคา
 ไม้แข็งแรง เป็นไม้ยอนเนื้อทำให้ตัวของเข็คมัน เจาะแล้วก็หยอน
 ถ้าถึงความแข็งของเสาค้วย เล็คเสวมีคาอยู่ทอมเข็คเป็นคิกว่า
 นอนเสวมีคาเป็นจำนวนคิ ตั้งแต่ ๑ ขึ้นไปจนถึง ๗ คา ถึงว่า

เห็นเสาไม้ก็มาอกว่าเป็นเสาไม้ ตกกลางการเลือกเสาปลูกเรือน ซื่อ
สำคัญอยู่ที่รู้จักเลือกเสาที่คงาม มีความคงทนไม่ผุผอนเป็นคา
ไม้ในที่สำคัญ หรือมีรมไม้ใส่ทำให้มดปลวกและตัวแมงเกาะซ่อนไซ
เข้าไปได้ง่ายเลือกค้ำเสามีลักษณะค้ำที่เห็นจะเป็นพอ ที่กำ
หนดเช่นตำราไว้ว่า เสาชนิดนั้นชนิดนี้ มีลักษณะอย่างนั้นอย่าง
นั้นเป็นค้ำหรือไม่ก็ตั้งอยู่ที่ความ รู้ความ ชำนาญ ที่เคยฝึก พลาดเป็นครุ
มาก่อนแล้วเอาเรื่องเกิดเรื่องใช้กลางขวกเข้าไปด้วย มีทั้งเกิด
เห็นตำราปนกัน

กล่าวมาแล้วว่าเสาคอน้ำมันดีกันว่าเป็นอัมมมงคล เสาทอง
น้ำมันคือเสามีชันเช่นไม้ตะเคียนไม้เต็งไม้รังเป็นต้น เมื่อนำเอา
มาใช้เป็นเสาเรือนอยู่ไปนานๆ ไม่แห้งเกิดแตกร้าวเป็นรอยที่ปลาย
เสา แล้วชันน้ำมันซึ่งอยู่ในนั้นไ้รัยความร้อนดีละลายไหลซึม
ซึมออกมาเรื่อย ถ้าเป็นเช่นนั้นถือว่าไม่ดี ก็ให้จุกขยู่เทียบนยชา
อัญเชิญคอรอเรือนเอาไปถวายเป็นสิ่ยกแทนที่ ชันเอาไว้คนอยู่ไม่ได้
เพราะฝักเกิดข้อขยู่ปรัญญโรที่เกี้ยว เหตุนี้การซื่อเรือนที่เขาอยู่แล้ว
จะต้องตรวจดูเสาเป็นสำคัญ เพราะถ้าเสาคอน้ำมัน เจ้าของมัก
บอกขายถูกๆ ไม่ต้องถวญเขาไว้ อันที่จริงเสาคอน้ำมัน คือเสาค้ำ
เป็นกายเป็นโพรงอยู่ข้างใน ตามภาษาช่างเรียกว่า “เสาคดไส้”
คือไส้คดงวง ไส้คดงวงในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าคดงวงทุกขยู่
โพรงตลอดไป แต่คดงวงเป็นตอนๆ หรือเนื้อไม้แตกเป็นกายๆ

อยู่ภายใน ที่เรียกว่าตกได้ หมายถึงน้ำมันตกลงไปในไส้ไม่ ตาม
 ช่องกลวงของโพรงหรือช่องกาย แล้วจึงตัวกลายเป็นชั้นน้ำมัน
 อุดรูที่กลวงไว้หมด เมื่อตกเขามาสด ๆ จึงไม่อาจรู้ได้ว่าเป็นไม้
 ตกได้ เพราะชั้นเข้าไปอุดเต็ม คุณเหมือนเป็นไม้ที่มีน้ำหนักไม่
 กลวงใน ครั้นเขามาใช้เป็นเสาเรือนแล้ว อยู่ไปนาน ๆ เสาแห้ง
 จักอุดความชื้น เกิดแตกเป็นรอยร้าว ชั้นนี้ละลายกลายเป็นน้ำ
 น้ำมันนั้นออกมาตามข้างเสาหรือปลายเสา ไหลซึมออกมาเป็น
 เวลาหลายวันไม่รู้จักหมด ถ้าซึมออกหมดเมื่อใด ข้างในเสาก็
 กลวงหมดกำลังต้านทาน เข็ททางใต้ก็ตัวแมงมดและปลวกเข้าไป
 ทำรัง เร่งทำให้เสาผุเร็วขึ้น เหตุนี้จึงต้องรอดเสียบ แต่จะรอดเพราะ
 เสาทันทกน้ำมันก็ไม่ได้ ถ้าไม่รอดทนทนไว้อาจเป็นเหตุให้เรือนพัง
 ทว่าถ้าเห็นเสาตกน้ำมันผิด ไทรวรอรือนเอาไปถวายเป็นค้ำเสียบเห็น
 จะเย็นเพราะถ้าไม่บอกให้ทำเช่นนั้น ก็มีกระเบื้องไม้ไผ่ รอด
 เห็นว่าถ้ายังอยู่ได้ตั้งอยู่ไป คงไม่มีใครรอดเป็นแน่ เพราะเสียบแรง
 เสียบเวลา แต่ถ้ายอดกว่าชั้นทงไว้ผิด ก็เป็นรอดทันที รอดเสียบ
 เฉย ๆ ก็ไม่ได้ประโยชน์ ไม่ชงและไม่ไค้บุญ เอาไปถวายเป็นค้ำ
 คิดว่า เพราะของที่ไม่ต้องการใช้แล้ว นำไปถวายเป็นค้ำพระท่านก็
 รัยได้ไม่มีชด ของเขาถวายเป็นค้ำก็ไม่ได้ก็จริง เพราะพระ
 เป็นผู้รับทั้งค้ำชวทั้งบุญทั้งบาป จึงมีคำพูดที่คิดปากว่า “ค้ำทง
 ปล่อยไว้” ค้ำค้ำทง “แม่เข็ทฟักไซ้ แม่ไค้ทักชัน” ฝึกวิสัย

สามัญของเข็ศตัวเมียโก่ตัวเมีย ถือว่าเป็นสัตว์อุบาทว์จึงต้องตัด
 ทางปล่อยวัดเสีย เพราะสัตว์ทุกชนิดที่จะปล่อยวัดต้องทำคำหนิ
 ระไค้ไม่มีใครฆ่าใครกิน เท่ากับทำเครื่องหมายขอลไว้ให้รู้ว่าเป็น
 สัตว์อุบาทว์มีโทษ ต้องเนรเทศปล่อยวัด พอเขียนของวัดถือนั้นว่า
 อภัยปรีจัญโรหายหมก ถ้าจะถามว่าเสาคอนน้ำมันเป็นแต่คอบนบ่นเท่า
 นั้นหรือ คอบนบ่นเป็นเช่นนั้น เพราะเสาคอนบนได้รับความร้อน
 มาลดกว่าคอบนล่างคอบนอยู่ใกล้หลังคา เสาคอนล่างไม่มีคบน้ำมัน
 มีแต่ปลวดเข้าทำรัง เป็นอภัยมงคลเหมือนกัน ลางที่เจ้าของ
 เรือนเห็นเสาคอนของตนคันโคคบน้ำมัน แต่ไม่สามารถจะรูดถอน
 หรือเกิดความเสียดกายไม่อยากจะรูด แต่ยังเชื่อและหวาดหวั่นใน
 เรืองเช่นนั้นอยู่ ใจไม่แข็งพอที่จะทำอย่างไร ก็ต้องหันเข้าใช้วิ
 ญ์แก้เคล็ด โดยเอาทองคำเปลวไปยักไว้ที่เสาคอนคบน้ำมันอย่าง
 คีร์มีคอกไม้ชุบเทียนบูชาเสาคอนแล้วนิมนต์พระมาสวดมนต์ให้เป็น
 สวรรค์มงคล ที่เอาทองคำเปลวยัก คงจะประจบผัวว่าฉันทัน
 ถือให้เกียรติยศสูงส่งยักทองให้ ทั้งจะแก้เคล็ดคนทักว่า “เสาค
 บน้ำมันเมื่อไร ตกเป็นทองค้างตาก ไม่เห็นหรือ ผูกเป็นทอง
 ออกมาให้เห็นไร” แก้เคล็ดอย่างนี้อาจทำให้สบายใจได้ แต่ไม่แก้
 เรืองอภัยปรีจัญโรได้เด็ดขาดไป นอกจากจะรูดถอนเอามันไปถวายเป็น
 วัดเสีย

ช. พันธุ์ปลูกเรือน

ความปรกติก่อนปลูกเรือนต้องหาโทรหรือผู้รู้มาตรวจพื้นที่เสีย
 ก่อน ว่าเป็นที่มงคลหรืออัปมงคล เพราะฉะนั้น จึงต้องหาฤกษ์
 ปรายกินคอตตรวจที่กิน ว่าจะเป็นโชคเป็นเงินปลวก มีหลักคอก
 มีขอนท่อนไม้หรืออะไรที่เกาะระดมฝังกินอยู่ข้างหรือไม่ ถ้ามีก็จัด
 ลาวรดอนทั้งและปรายกินให้เรียบร้อย เพราะปลูกเรือนบนโชคบนเงิน
 คร่อมหลักคร่อมคอกคร่อมท่อนไม้ เขาถือว่า เป็นเสถียรเจริญไร เกษ
 ทั้งสิ่งทีเกาะเกาะไม้ก็ออกไปหมดแล้ว ก็จัดการปรายกินให้เรียบร้อย ทำ
 อย่างนี้คืออยู่เป็นการรอกอบ เพราะในที่จะมีหลักคอกคางคางอยู่
 ในคืน ถ้าไม่เอาออกแล้วปลูกเรือนคร่อม เป็นไม้ค้ำแน่น อย่างน้อย
 ก็ทำให้เกาะเกาะพมที่ไต่ลงดิน ไม่สะดวกแก่การใช้ลงดินทำ
 ประโยชน์ใดๆ ลางทีแต่ก่อนจะดียิ่งกว่านี้ก็ได้ จะดีว่าถ้าใคร
 ฝังอาถรรพ์ ฝังรปรอยอะไรไว้ ก็จะทำให้ผู้อยู่ใคร่ด้วยความเดือด
 ร้อน เหตุฉะนั้น จึงต้องตรวจดูที่กินเสียให้ถี่ถ้วน นอกจากนั้นยังมีวิ
 ธีมวดคินว่าจะมีรสเป็นอย่างไร ให้ชุกหลุมลึกราวคอกเศษ เขา
 ไม้คองขไว้ไต่กินหลุม มีทัญจาศคและสาคทขไว้ข้างบนไม้คอง
 ปลูกองหน่งทงไว้คางคน จนโอคินเป็นเหือจยอยู่ที่หน้าไม้คอง
 ฝานมาแล้วชิมเหือจยบนไม้คอง ถ้ามีรสเปรี้ยวเรียกว่าจัสมัน
 ฝานก็จะมีทุกขภัย ถ้ามีรสหวานที่นั้นเป็นมัยขมปานกลางพออยู่

ไ้ ถ้ามีรสจืด ก็เป็นมวงกล อยู่เย็นเป็นสุข ถ้ามีรสเค็ม ใคร
อยู่หา มวงกลมิไ้ นอกจากชิมรสกิน ยังมีการดมกิน ก็ชุกคิน
ชุนมากมค ถ้ามีกลิ่นหอมคังคอกบัวหรือคอกสารภี ทนชुकคิน
นัก เว็กว่าที่พราหมณ์ ถ้ากลิ่นหอมเป็นคอกพิตุล เว็กว่าสัตกภูมิ
คินัก อยู่เย็นเป็นสุข ถ้ากลิ่นหอมเป็นหรือหอมเป็นคอกไม้อย่าง
อื่น ก็เป็นคินลเหมือนกัน ถ้ากลิ่นเผ็ดหรือกลิ่นเหม็นกลิ่น
เค็ม ไม่ค็เป็นทกินช้วนัก ชงมีวิคคทกินอีกอย่างหนึ่ง “ให้เอาไซ
ไ้ใส่คฟองทงกับทงค้ำเปลวแผ่นทง ค้ำยสีเขญจรงค์ ค็อง แคน
เข็ว เทลอง ชาว ค้ำ สึงละใจมือ ของเหล่านับรรพลงในหม้อใหม่
และเอาผ้าขาวหลายชั้นปิดปากหม้อ เอาไปวางไว้ในหลมลัดคอง
คอก แล้วกลยคินผ้งไว้ครยคองเคือหรือเค็มเคือแล้วคักชुकเอา
ชุน เบ็คเอาคังของในหม้อออกมา ถ้ายังบริสททกัเหมือนคังเก่า
ไม่เสียเลย ทคินครงนเป็นคินัก ถ้าไซ้นนเฝ้าแต่ทงค้ำกับค้ำยสี
ไม่คัก ยังบริสททกัอย่างเค็มอยู่มีค็เลย นเช่นเรื่องเสยงทายกัระมิง
นอกนของมีวิคคปริมณทลโคชรอยแห่งพทกั ถ้าเป็นรูปกลมคังควง
จันทร เป็นรูปคังมะนาวคัก เป็นรูปคุงเรือสำเภา เป็นรูปสี่เหลี่ยม
เป็นคทงนน ถ้าเป็นสี่เหลี่ยมค้ำคานทง คองค้ำนกว้างทวมม
ทงคค ทวมมข้างทงย้อเข้ามา ไม่ค็ ถ้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม ค้ำ
ค้ำนทง เป็นคองมมข้างย้อเข้ามา ครงกลางเป็นแผลมย่นออก
ไป หรือค้ำนทงครงกลางนย้อเข้ามา มุมคองข้างย่นออกไปคุง

รูปทางแดงก็ดี จะมีความสขระมีลาภ ถ้าคนที่เห็นรูปชายของทวี
รูปสามเหลี่ยมหรือรูปจั๊วไม่ก็ (ชื่อว่ารูปยัตริคทางหมหรือยัตริสาม
เหลี่ยม) อยู่จะมีโทษ เรื่องเลือกพินทกินอย่างนี้ ถ้าพูดถึงสมัย
โบราณก็อาจจะพิถีพิถันได้ เพราะมีที่คนว่างเปล่าเหลืออยู่ถมไป
เลือกเป็นรูปอย่างไรก็ได้ แต่ทำไมจึงต้องตั้งเป็นคำราวางรูปที่
กินไว้แปลกๆ เช่นเป็นรูปทางแดงเป็นต้น ก็ไม่เห็น

ถล่อมเตลาเสาสเสร็จ และอยู่ในระหว่างเวลาภายหลังปรายกิน
ปรายที่เสร็จแล้วมีเวลาก็ช่วยกันสับ ดากและเจาะไม้ทำเครื่องเรือน
ปรียบปรุงเป็นรถเข็นเต้า เข้าป่ากเข้าเคียบ เตรียมเอาไว้ให้แล้ว
เสร็จทุกอย่างก่อน จึงจะลงมือขุดหลุมขุดเสาศตามกำหนดวันเวลา
ฤกษ์ฆานาที่ถือว่ามีมงคลตอนนั้นสำคัญ เพราะจะต้องจับปลุกและ
ประถอยเครื่องเข็นตัวเรือน ไม้แล้วเสร็จในวันเดียว คือต้องขุดหลุม
ขุดเสาสอดรถเข็นเครื่องเข็นไว้ครบครันให้ทันฤกษ์ ซึ่งตามปรกติ
จะไม่เลยเที่ยงวันไป ถ้าเลยเที่ยงวันไปไม่ก็ เห็นจะเป็นเพราะแคค
ร้อนจัด ในเวลาบ่ายของวันเป็นตอนมุ่งหลังคาและวางพื้นพร้อมกัน
ไป จะได้อาศัยร่มเงาหลังคาและพื้นเรือน เป็นที่ทำการอย่างอื่น
ต่อไปได้สะดวก มีประถอยพวงและเข้าฝาและวางกระโถเป็นต้น

ต่อไปนี้ จะกล่าวถึงเรื่องปรุงเครื่องเรือนเสียก่อน เริ่มด้วย
เสาะและเครื่องอื่น ๆ เป็นลำดับไป

๒ เครื่องเรือน

ก. เสาเรือน

เสาเรือนนั้นจักเป็น ๕ ชนิด คือ เสาตั้ง เสาเอก เสาโท เสาครี และ เสาพล หรือ เสาสามัญ

เสาค้าง เป็นเสาค้างคร่อมกลางหลังรอกตรงขึ้นไป ปลายเสารอกหรือปลายขึ้นไปชนและรับชอกไก่ เพื่อยึดกันให้มั่นคง ระยะที่งัดหลังชอกขึ้นไปชนชอกไก่เรียกว่าใบค้ำ เรือนหลังหนึ่งก็มีเสาค้าง ๒ ต้น หนึ่งอยู่ค่อนกลางของก้านสัดหรือหัวท้ายตัวเรือน เสาค้ำคร่อมกลางหลังรอกนั้น ต้องให้เข้าอยู่ในรูที่เจาะไว้กลางรอกเสมอกันพอดีกับท้องรอก ถ้าล้ำเลยชอกออกมาไม่ค้ำ เรียกว่าตะเข้ขบฟัน หรืออยู่ในรูหลังรอกขึ้นไปก็ไม่ค้ำเหมือนกัน เรียกว่าถล่มภักข์แลบดิน เหตุใดจึงไม่ค้ำ เห็นได้อยู่ในตัวแล้ว ที่เสาค้างไม่เลยลงมาจนชิดกับเหมือนกันเสาด้านอื่น เพราะหาเสาขนาดยาวลงมาจนลงพันค้ำได้ยาก และก็ไม่ใช่เป็นด้วย

เสาเอกหรือเสาแรก เรียกกันเป็นสองชื่อ คือเสาทิศค้ำไว้เสาหนึ่ง ว่าเป็นเสาค้างมากกว่าเพื่อน เสาที่งามรองลงมาเสาหนึ่ง เป็นเสาโท และอีกเสาหนึ่งเป็นเสาครี นอกนั้นก็จะเป็นเสาสามัญ เสาเหล่านี้ทั้งหมัด ต้องมีขนาดและความสูงได้กันทุกเสา ขรรพค้ำ

จะมีขนาดสูงไม่เกิน ๑๒ ศอกหรือ ๑๓ ศอก สูงกว่านี้ไม่มีใคร
 เขาใช้กัน เห็นจะเป็นเพราะหาไม้ที่โตทั้งทรงทั้งยาว และทั้งงาม
 ได้ยาก มีพระเพาะเสาศำหรับตัวเรือน ถ้าเป็นเสาร้อยเชิงก็เป็น
 เสาคอกพวกหนึ่งซึ่ง มีขนาดและความ สูงลดลงมากกว่า เสาศำหรับ
 ถ้ามีขนาดต่ำกว่ากระเบื้องออกมามาก ก็ใช้เสาชินดสั้นไม่เลขพจน
 ไป เรียกว่าเสาคอหม้อ

ถึงเวลาจะสลักรูออกเสาศำหรับ เป็นคอนสำคัญคอนหนึ่ง
 ตามตำราในหนังสือพรหมชาติกล่าวไว้ดังนี้-

“ถ้าจะเจาะรูออก ให้วัดรอยเสาทบหนึ่งส่วน เอาส่วนหนึ่งเป็น
 รูออก คั่น” หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ให้เจาะรูมีขนาดยาวเท่า
 รัศมีครึ่งส่วนรอยของเสา ก่อนเจาะให้วัดดู โฉลก ซึ่งในตำรา
 พรหมชาติกล่าวไว้ดังนี้-

“ถ้าจะเจาะเสา ให้วัดเอาหน้าสักค้ำคั่นเสา เป็นขนาด
 ทอนขึ้นไปด้วยโฉลกคั่น “ซัยกั ยริคคั นีวาท” ว่าสามขบทัพ
 ทอนขึ้นไป ให้เจาะส่วนที่หัวออกเสีย แล้วเอาส่วนที่ครอง
 ึ่งจะคั่นแฉ”

ในตำราก่อถาวรไว้ดังนี้ ท่านคงหมายความว่า เมื่อจะเจาะ
 เสาเป็นรูออก ให้วัดหน้าศูนย์กลางหน้าทศของโคนเสา ได้ยาว
 เท่าใดก็เอาไปวัดตามทั้งจากโคนเสา ทอนหรือทยต้อ ๆ คั่นขึ้นไป
 จนกว่าจะถึงที่หมายตรงที่จะไว้ว่าจะเจาะเป็นรูออกเมื่อวัดครึ่งแฉ

ให้ล่าวคาถาว่า “ชัยกั” วัคทข^๕นไปคร^๕งที่สอง ให้ล่าวคาถาว่า “ปริคคั” วัคทข^๕ครั้งที่สามให้ล่าวคาถาว่า “นิวาทั” ยังไม่ถึงคร^๕งที่หมายไว้ ก็ให้วัค^๕อนโถมทข^๕ทวนต่อขึ้นไปอีก และล่าวคาถาตามท^๕ันและบทต่อไปโดยลำดับ จนกว่าจะถึงคร^๕งที่หมายไว้ ว่าระตล^๕โผลด^๕โศค^๕ชัยอย่างไร ถ้าตล^๕โผลด^๕ ชัยกั ก็จะมีชัยชนะ ถ้าตล^๕โผลด^๕ ปริคคั ก็จะมีองค์ันภ^๕ยได้ ถ้าต^๕องโผลด^๕นิวาทั ก็จะมีบ้านทานอันตรายไว้ (ทรง^๕นอธิบายเขาเอาตามรูปศัพท์ ไปร^๕ถามโหรเขาค^๕เด็ก) ถ้าตอนที่หมายไว้ไม่ต^๕งคร^๕งโผลด^๕ แต่อยู่เหล^๕ด^๕ม^๕ล^๕คร^๕ง^๕ อ^๕ล^๕ง^๕ ก็ให้ตามเงา^๕รร^๕ว^๕ร^๕อ^๕ท^๕คร^๕ง^๕นั้น ต้องเล^๕น^๕ข^๕นหรือเล^๕น^๕ด^๕ง^๕มา^๕ให้^๕ต^๕ง^๕โผลด^๕ก^๕ก็ ถ้าวัค^๕ท^๕ข^๕น^๕ไป^๕ต^๕ง^๕โผลด^๕พ^๕อ^๕ก^๕แต่ที่^๕ต^๕ง^๕นั้น^๕เผ^๕อ^๕ญ^๕ม^๕ิ^๕ท^๕า^๕ซ^๕ง^๕ถ^๕ิ^๕อ^๕ว^๕่า^๕ไม่^๕ค^๕ิ เพราะเป็น “ส^๕ล^๕ก^๕ร^๕อ^๕ก^๕” ก็ให้เงา^๕ร^๕ว^๕า^๕อ^๕อ^๕ท^๕ง^๕เส^๕ย แล้วเงา^๕ร^๕จะ^๕เงา^๕ร^๕เป็น^๕ร^๕ว^๕ร^๕อ^๕ก^๕เ^๕ เพราะเงา^๕ร^๕ที่^๕เส^๕ย^๕ก็^๕ไม่^๕เป็น “ส^๕ล^๕ก^๕ร^๕อ^๕ก^๕” ต่อไป ถ้า^๕ห^๕ิน^๕ว^๕่า^๕เงา^๕ร^๕ไม่^๕ค^๕ิ ก็ให้ต^๕ค^๕ก^๕เงา^๕ร^๕ว^๕ำ^๕ด^๕ง^๕มา^๕ส^๕่ว^๕น^๕ห^๕น^๕ง^๕ จะ^๕ค^๕ิ^๕ต^๕ค^๕ก^๕ก็^๕ไม่^๕มี^๕ค^๕า^๕ ค^๕ว^๕ย^๕เท^๕ท^๕อ^๕ย^๕าง^๕น^๕ส^๕่ว^๕น^๕ของ^๕ เว^๕อ^๕น^๕จะ^๕มี^๕เค^๕ย^๕ว^๕ส^๕ง^๕ห^๕ร^๕อ^๕ คำ^๕ส^๕ำ^๕ค^๕ญ^๕อยู่^๕ที่^๕โผลด^๕ ส^๕่ว^๕น^๕ที่^๕วัค^๕เ^๕ก^๕น^๕เอง ส^๕่ว^๕น^๕เส^๕า^๕น^๕อ^๕ก^๕น^๕ก็^๕วัค^๕ด^๕ำ^๕ย^๕แ^๕ย^๕จ^๕าก^๕เส^๕า^๕ค^๕น^๕แ^๕ร^๕ง^๕น^๕ค^๕อ^๕ไป เพราะฉ^๕น^๕นี้^๕ร^๕ว^๕ร^๕อ^๕ก^๕จึง^๕ไ^๕ค^๕ระ^๕ก^๕ย^๕ก^๕ัน^๕ห^๕ม^๕ค^๕ท^๕ด^๕ัน^๕ ถ้า^๕วัค^๕ไม่^๕ค^๕ิ^๕โผลด^๕ค^๕ิ^๕แ^๕ด^๕จะ^๕ย^๕ก^๕เช^๕อง^๕เงา^๕ร^๕ต^๕ง^๕อ^๕น^๕อ^๕ย^๕าง^๕ไร^๕ไม่^๕ค^๕ิ^๕แล้ว^๕ เ^๕า^๕น^๕ัน^๕ก็^๕เป็น^๕อ^๕น^๕ั^๕ไซ^๕ไม่^๕ค^๕ิ^๕ต้อง^๕ท^๕ง^๕

พูดถึงเรื่องวัค^๕โผลด^๕เส^๕า^๕เว^๕อ^๕น^๕ ทำ^๕ให้^๕น^๕ก^๕ด^๕ัง^๕กา^๕ร^๕วัค^๕โผลด^๕

ไม้ตะพค จะขอมันทุกเอาไว้ในทันที คือ ให้เอามือถ้ำรอบ
 ตะพค วัคกษทอนหลั่นต่อกันขึ้นไป ตั้งแต่โคนไม้จนถึงปลายไม้
 วัคกษทอนแรกให้ว่า "เสื่อเว" วัคกษทอนชั้นครั้งที่สองให้ว่า "ตะเข้เว"
 วัคกษทอนครั้งที่สามให้ว่า "ยกษแบกเข้เว" วัคกษทอนครั้งที่สี่ให้ว่า
 "เคี้ยวพัน" วัคกษทอนแต่ละว่าดังนี้ ยังไม่ได้ขนาดความยาวของ
 ไม้ตะพค ก็ให้วัคกษทอนโดยทยต่อกันขึ้นไปอีกจนกว่าจะถึงที่สุดความ
 ยาวของไม้ตะพค ความปรกติ ถ้าตกโลกเสื่อเวเป็นคี่ ไม้ต้น
 ว่าถ้อยเข้าข้างกษเสื่อกษข้างหรือสทวรายอื่นๆ ที่ในป่าได้ ถ้าตก
 โลกตะเข้เว คี่เหมือนกัน ว่าถ้อยลงหน้ากษตะเข้ตะโงงและสทว
 รายในน้ำได้ ถ้าตกโลกยกษแบกเข้เวหรือเคี้ยวพัน ไม้คี่ ใคร
 ถ้อยมีกษแบกตัวผู้ถ้อย ให้ตกทั้งเสื่อ คงเหลือไว้ให้ลูกโลกคี่
 เท่านั้น ถ้าจะคิกกษอย่างสมบัยใหม่ ไม้ตะพคที่ตกโลกคี่คงเป็น
 ไม้มีขนาดพอคี่ เหมาะแก่จะถ้อยไม้สั้นไม่ยาวนาน ถ้าตกโลกไม้
 คี่ คือยาวเกินขนาดที่จะถ้อย ก็กระเถิบ ถ้าสั้นเกินไปก็ใช้ไม่ได้
 เหมาะ จิตวัคกษอย่างนี้ เพราะได้ขนาดกษผู้ถ้อยผู้ใช้ ทั่วใครสูง
 ใหญ่ถ้อยสั้นใหญ่ตาม วัคกษไม้ตะพคที่จะถ้อยดีได้ขนาดพอเหมาะ
 มอถ้อย อนึ่ง การวัคกษตามยาวที่สำคัญๆ เช่น หอก เป็นต้น ถ้อย
 จะนัยโลกไซคชัยทำนองอย่างไม้ตะพคนี้ด้วยกรรมัง ยังมีกรรมัย
 โลกปล้องไม้ตะพค โลกไม้คาน คันกระสุนและโลกของอื่นๆ
 แต่เท่าที่ทราบ ก็กรรมัยโลกไม้คาน ให้นัยชื่อว่า "สาวกทัม"

หม้าย” ถ้าตดสาวแท้เป็นคักว่าแม่หม้าย เห็นค้วย หรืออีถ้อยอย่าง
หนึ่ง ใต้นัยว่า “กานแคนมั่งมีศรีสุข” ถ้าตกมั่งมีศรีสุขเป็นคัก
ถาวรนัยโสดกปล้องไม้ตะพค ค่อนขัปล้องแรกลั้ไว้ว่า “กุกิมัง” นัย
ปล้องที่สองใ้ไว้ว่า “มังกัก” วัคทขทวนและว่าโสดกอย่างนั้ค้อ
จนไปคักถนถว้จะถิงชนากยาวของไม้ตะพคที่ถะไว้ ถ้าปล้องสค
ท้ายถุกที่โสดก “กุกิมัง” ถันนัยว่าคัก แ่ถ้าตกถุกโสดก “มังกัก
กุก” ถั้ให้คักถิงเสียบ เพราะไม้คัก ถันถิงเป็นถุกเขาถัก โสดก
อย่างนั้คู้ไม้ลู้ค้ประโยชน์ถัก นอกถากพวกหัวไม้

ข. รอด, ตง, พรัง, เต้า, หัวเทียน, คอสอง.

ควรวนั้จะพคถิงไม้รอด รอดค้อไม้ถักสคกเข้าไปในรเส้าซัง
เงาะไว้ถากเส้าถันหนึ่งไปยั้งเส้าถักถันหนึ่งถางค้ำนสคก สำหรัยถัก
เส้าถอนถักจะวางพิน เป็นคู้ๆ ถันไป สคกรอดและเอาเครืองขนขน
คุมถันเสว้จถั้ว ถิงจะวางตงตามแบนขนถล้งรอด ถันไปตามยาว
ของถ้องและวางพินตามขวางถักตงถักถ้อไป ถักวางตงตามแบน
เพราะวางถักอย่างค้ค้ขนไม้ค้ ค้วยไม้มีตะปุกถักถิงไว้ ส่วนไม้พิน
ถักตามยาวค้ ถักไม้ค้องวางตงถัก เช่นศาลาถักชนากใหญ่เป็นถัน
เสว้จวางพินถิงจะเข้าไม้พรัง วางเทินไม้รอดถักพรังเป็นไม้ถะถาน
วางถักถักพิวถักค้ำนสคก และถักหัวถะถานพินค้ำนซ้าง ไม้พรัง

จึงเป็นคิงกรวยล่างของเรือน และเข็มนาฬิกาของเรือน
 ไปในตัว วางทาบนอกเสาทุกต้น เพราะฉะนั้นก่อนซุกหลุมจึง
 วางพริ้งทวดสลัดหมาซุกหลุมแบ่งห้อง และทั้งยังมีไม้ทงเรือน
 สอดชนไม้รอกนั้นจะมีขนาดทาบอยู่ในราว ๑ / ๔ ของค้ำยาวของ
 รุกเจาะ เรือนสมัยใหม่มีกระป๋องใช้แล้วจึงใช้แผ่นไม้ทาบค้ำตะปุดึง
 ลับเสาค้ำกันไว้ ไม่ต้องใช้รอก ไม้ยัดเสาดังนี้เรียกว่า อะเส
 จะแปลว่าอะไรและเช่นคำมาจากภาษาใดไม่ทราบ เคยแปลกัน
 อย่างตอเข้าความว่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า "อักษะ" คืออักษะไว้ให้
 แน่นเพื่อกันเซ อะเสนั้นเคยชวนเรียกกันว่าคาน นี้ก็ใช้แทนรอกนั้น
 เอง แต่หาถวางทอกไปค้ำยาวของทิวเรือน ลางแห่งก็ใช้ค้ำ
 เจาะรูกแล้วจึงเจาะรูเท้าและขั้วตัวเทียบปลายเสา

เท้า คือไม้ที่ยื่นออกจากเสาท่างค้ำข้างของเรือน ใต้ซอก
 มาราวคอกหนึ่ง เป็นเครื่องรับเชิงกลอนซายกา เท้าชนิดนี้เรียก
 ว่าเท้าราย เพราะรายไปทุกเสาคอกจนเสาค้าง คู่กับเท้ารวม ซึ่ง
 เป็นเท้าอยู่เฉพาะแต่ที่เสามุม มารับเชิงกลอนค้ำนสกคิ้วทง
 กันค้ำข้างอีกทิวหนึ่ง เพราะฉะนั้นเสามุมค้ำหนึ่ง ๆ จึงมีเท้าสอง
 ทิวตระแยงกันคนละค้ำ ถ้าทงตรงมีเสารายรับเท้าก็ไม่เรียกว่า
 เท้ารวม แต่เรียกว่า ซือรวม ที่ปลายเท้าค้ำไม้เชิงกลอนรอบทั้งสี่
 ค้ำ เพราะฉะนั้นที่ปลายเท้าทุกทิวจึงหล่นเป็นเดือยไว้รับไม้เชิง
 กลอน

หัวเทียน เป็นเค็ยหัวเสาสำหรับสวมรื้อ ใช้คว้นหรือพันหัวเสาให้รอมด้วยขาข้างทั้งเสย ให้เทลอแต่แกนในกลมยาวอย่างมากไม่เกิน ๔ นิ้ว คว้นหรือพันหัวเทียนอย่างนี้ในภาษาช่างเรียกว่า “หล่นหัวเทียน” ระยะตั้งแต่หัวเทียนตงมาถึงหลังเท้า เรียกว่า “คอตอง”

ดาร์เจาะสลักรอก จะให้ตงจากพนักคินเพียงโคกี้แล้วแต่ส่วนตงของเรอน หัวเรอนนั้นแย่งความตงออกเป็นสองส่วน ส่วนจากหลังรอกชนไปจนถึงหัวเทียนเรียกว่า เค็ยวบน อีกส่วนหนึ่งตั้งแต่หลังรอกตงไปจนถึงพนัก เรียกว่า เค็ยวล่างหรือเค็ยวตงตง ในคำรากล่าวว่า “ถ้าปลอเรอนวัดแต่คินชนไปถึงรอกเท้า เค็ยว คินต” นี้หมายความว่าเรอนมีเค็ยวบนกับเค็ยวล่างเท่ากันเช่นคี้ แต่ข้างเขารูปทรงเรอนจะไม่งาม เพราะไซลาและบักนถ (จะอธิบายทีหลัง) คินเค็ยวบนหายไปส่วนหนึ่ง ทำให้รูปทรงหัวเรอนคเค็ยไป เพราะเทคน ข้างจึงมักไซเค็ยวบนให้ตงกว่าเค็ยวล่างเสยส่วนหนึ่ง คอตาเค็ยวล่างตง ๔ คอก นี้ไม่ค้หมายถึงส่วนทตงตงคินค้วย เค็ยวบนก็เป็น ๔ คอก คิงนเช่นคินรูปทรงเรอนจึงจะคงาม ถ้าตองการพ่นเรอนค่าคตองตคเค็ยวบนตงมาคตามส่วนให้เขาคิน นิฉะหนนเค็ยวบนตง เค็ยวล่างตง จะครูปเรอนคอนชนตงจะเทคนเป็นแต่ตองถนคเค็ย เป็นอย่างคนตงแต่ช่วงขาศัน ไม่ยอกค้รู้ค้ว่าไม่งาม ในคำรากล่าวว่า “ถ้าเค็ยวตง

อว้าพนมกแพเจ้าเรือน” ถ้าเด็ยบนสันเค็ยวล่างสูง ก็เป็น
 อย่างคนช่วงตัวสันแก่ชยาว เป็นเรื่องไม่งาม ครงนในคำว
 กล่าว่า “ถ้าพนมสงกว่าเค็ยวระไรทรพย” เรือนทลคส่วนเค็ยว
 บนแตรเค็ยวล่างให้ค้ำกว่าถ้าทนคทกล่าวมาข้างกัน มักเห็นเรือน
 ปลูกอยู่ในที่โล่งเช่นกลางทุ่งกลางนา ถูกพายุพัดแรงเค็ยมหน้าไม้
 มีอะไรบยง จึงต้องปลูกให้เป็นเรือนค้ำกว่าปรกติไว้เช่นนี้ อย่างนี้
 ช่างปลูก เรือนคงถือเอาคามา พนมกและคิน พ้าอากาศ เป็นตลคมาก
 กว่าระถิตตรงคามคำว

ค. จั่ว, ซ้อ, จันทัน.

จั่ว คือเครื่องบนของเรือน ประถอรูปทรงเป็นสามเหลี่ยม
 มีเครื่องประคอบ คือ ไม้ซ้อจันทันและใบคั้ง เข้าเค็ยชนกัน ไม้
 ชนกันชนขวางห้อง หัวท้ายสวมอยู่ในหัวเทียนปลายเสา คอซ้อ
 สำหรับรับไม้จันทัน ซ้อเป็นเครื่องบังคับปลายเสาไม่ให้เซ ไม้
 จันทันคือไม้ชนที่ทรงระแยงมุมประกบอยู่สองข้างหัวท้ายซ้อ ทอน
 บนจคณันกับใบคั้งเป็นรูปพนมกแปลมปลาย เวลาวางไม้จันทัน
 ลงบนซ้อ ภาษาช่างเรียกว่า “เหยียบจันทัน” คือจันทันเหยียบ
 อยู่บนหลังซ้อ ไม้จันทันมักยกปลายคองล่างให้อ่อนช้อยโค้งปร
 ทรงของหลังคา จะได้คองามองนเข้าดบัลคษณะที่ทาสถายคย

ศิลปของไทย ไม่นักกลางวางคั้งบนหลังชื้อไปจดหัวไว้ เวียง
 ว่าใบคั้ง ทอนปลายใบคั้งขาดกลันทำเก็ยไว้รับอกไก่ ใน
 คำว่าห้ามไม่ให้ชื้อมีขนาดใหญ่ว่าหัวเสา เพราะจะยื่นเลขหัว
 เสาออกมาทำให้ค้ำฝายขาด ถ้าจำเป็นเพราะหัวเสาเล็ก ฉัดต้อง
 เลื่อนรูดำทรมยสวมหัวเก็ย ถ้าออกมาค้ำนอด ก็ไม่เจาะรูให้
 ตรงทอนกลาง ทำคั้งนี้ ไม่ชื้อที่ใหญ่กว่าหัวเสาจะทลายหัวเสา
 ลันเข้าข้างใน แต่ค้ำนอดจะโคระคัยเสมอลับหลังเสา ค้ำ
 ฝายโคสนิก ชื้อนไน้ฟากนอนตามค้ำนกว้าง เพื่อให้มเื่อท
 พอดำทรมยเจาะรูเสาคั้ง จะโค้แล่นทลหลังชื้อขึ้นไปคอกไก่
 โค้ เสาคั้งทอนที่ทลชื้อขึ้นไปเรียกว่าใบคั้ง เพราะแขนง
 เรียกว่าใบ ไม่เรียกว่าเสา ทั้งแต่โค้ชื้อลงมาถึงวงคั้งจะเรียก
 ว่าเสาคั้ง เกยวใบคั้งน้นต้องถือเอาส่วนยาวของชื้อเป็นพิกัก ถ้า
 ชื้อยาว ๕ ศอก ใบคั้งก็ตั้งสูง ๕ ศอก เว้นไว้จะถ้องถาวรหลัง
 คากวาค ก็เป็นรูปหลังคาสอบสูงเรียว ฉัดต้องใช้เคียวใบคั้ง
 ชื้อไปเป็น ๔ ศอกคัย ในคำร่าท่าห้าม “อย่าใ้ทำเรือนคาก”
 ก็อย่าทำหลังคากาคหรือหลังคากาแขนทลาคกลงมามาก เพราะ
 จะคเคยและน้ำฝนรั้วเข้าไ้ หลังคากาค ภาษานิสาวนเรียกว่า
 หลังคากาค โดยเหตุที่เรือนทางค้ำนสถคินเป็นทว่างขวาง ชื้อ
 ไยราวจึงเรียกค้ำนสถคของเรือนว่าค้ำนชื้อ คู่คัยค้ำนแป้ช้ง
 เป็นค้ำนคามยาวของค้วเรือน ชื้อค้อยค้ำนสถคหรือชื้อเสาคั้ง

เจาะเพล่เหลียมสำหรัยเข้าเคือยถลอนขัณกถลอคไป ซอตอน
นังเวือถวำซอเพล่

อนง อกรรมคาเวือนโยธาณทอ้งแบ่งทอ้งเป็น๒ ทรอ๓ ทอ้งเสมอ
๕ ทอ้งกัมีข้าง แต่โคยมาถเป็นกฎิพระ เพราะระนงนังทอ้งมซอ
ประจำในระหว่ำงเสำทอ้ง ซอซนคินไม่มีเสำก้ง มีถ้แต่โยคัง รมี
เสำคังควัยโมไค้ เพราะระโย้เกะระอยู่ถลางทอ้ง เทกควัยไม่มี
เสำคังมวังเวือถวำ ซอถลอย ส่วนโยคังในทง อยู่ถลอยทัวโมคิก
ทอ้งกัมีเสำคัง เวือถวำคังแชนวน คอ้งค้ำวำเคือยเซ้นคังแชนวน (โย
คังทวำเป็นเคือยทวำเทยขัวเซ้นเซำรุซอ) ถำเห็นวำเสำระหว่ำง
รอกมีระขะท่าง ระทวนก้ำถงไม่พอ ถ้เพิ่มเสำคทอหมอ้กถลองถน
ในระหว่ำงถงถลางรอกควัยกัไค้ ถำขนาดของจัวใหญ่มาถ ถำ
พงซอกกัคังจะระทวนโมจันทวนโมทวอถวำงซอเพิ่มซนภำยในจัว ทรง
ทอนนขงซอถวำถงอถซอทงทรอสองซอ ซอกเพิ่มซนจะ
มีความขำวณอถวำซอถวำถงเป็นอกรรมคา เพราะวำงถลันถน
ซนไปทวำมรปจัว เวือถวำซอคค ซอนถำเป็นเสำถำถวำงชวำง
คอนคอสองโตซอทัวเสำค้ำนสัดทงสองขำงเป็นซอกถม ในระ
ทวำงซอกทง ๒ นกัมีเสำคังถนอยู่เสำทง ซงระทอ้งมีขนาดถล็ก
ทงอถยบนซอถวำถงขำงถะอิน ส่ำหรัยบนรบซอคค ถำมีซอคค
ถอ้งซอซอนถน ซอคคคอนนถมได้ขำบนำถซอคคถอนถำง เสี
ซอซอคคคณเวือถวำเสำคัถทวำ เวือถวำซอเซ้นนถเตมะระถถวำ เพราะ

เป็นไม้ชั้นขนาดเล็ก ๆ เท่ากับเป็นของที่ กุฎา ^๕ ข้อคณันมกน
 แต่ศาลาหรือโสตถิวiharที่ใหญ่โต ^๕ เวื่อนธรรมคาไม่มีเพราะไม่
 จำเป็น ถ้าเป็นเวื่อนโรงขนาดใหญ่ ^๕ ลางที่ใช้ไม้ค้ำยันแค่หลัง
 ของทุกข้อ ในห้องไขว้ทะแยงกันขึ้นไป ^๕ ก็ปลายใบคังได้ทอง
 ออกโล่งของห้องทุก ๆ ห้อง ^๕ ไม้ไขว้ค้ำยันอย่างนี้จะไม่มีอยู่ที่แห่ง
 ใดก็ตาม เห็นจะเรียกว่าระเทเซตังนั้น ^๕ จะเห็นได้ในที่ระ-
 หว่างเสาใต้สะพาน หรือคามโครงไม้จันทน์ขนาดใหญ่ของโรง
 ศาลาโรงมทรศพ ^๕ ซึ่งต้องการห้องโถงเป็นห้องใหญ่ ช่วง
 ระยะของห้องกว้างมาก ถ้าไม่มีอะไรรัยเครื่องขนอาทานถ้าถึง
 กันไม่ได้ ^๕ จะเพิ่มข้อเพิ่มเสาเข้าอีกก็กระอะ ^๕ จึงต้องทำเป็นจัน
 ทน์รัยแป ^๕ เอาไว้เป็นระยะ ๆ วางอยู่ลอบ ๆ ^๕ ไม่ได้วางบนข้อและหัว
 เสา ^๕ แต่ตากวางหลังแปหัวเสา ^๕ จันทน์อย่างนี้เรียกว่าจันทน์
 พราง ^๕ ผิดกับจันทน์จิวซึ่งมีข้อรัยตรงหัวเสา ^๕ จิวค้ำนสัดคัมไม้
 กระจานกรหน้าอีกที ^๕ เรียกว่าหน้าจิว ^๕ โดยมากมักกรไม้ตาม
 แนวนอน ^๕ ถ้าเป็นโสตถิวiharก็กรทางตั้ง ^๕ ถ้าทำอย่างคักก็เป็น
 ฝาปกยเป็นรูปลกคักกันขึ้นไปอย่างข้อคัก ^๕ มีเสาคักคากลายรูป
 เจริมไปสัดคอนบส ^๕ เรียกว่าหน้าพรหม ^๕ ส่วนจิวข้อคักซึ่งอยู่
 ระหว่างห้องข้างในเวื่อนไม่มีไม้กร ^๕ เรียกว่าจิวข้อคัก ^๕ จิว
 ค้ำนสัดคักหัวท้ายเวื่อนมักทำให้หน้าชะงะงอกออกมาจากตัวเวื่อนนิค
 หน้อย ^๕ เพราะของสูงคังตรงคัง ^๕ ถ้ามองจากที่ค้ำจะเห็นเห็นหาง

เบียงระหว่างเสารายถึงเชิงกลอนตัวเรือน ถ้าปลังกามุงด้วยกระเบื้องทองมีไม้พาดกลอนอีกที แต่พาดคามขาวขวางดัดกลอนไม้ในเรียกกระแนงและเจาะรูครึ่งหมกแน่น ถ้ามีไม้ระแนงอย่างนี้ การวางกลอนต้องวางกลอนไม้เรียงอย่างชนิดหลัง สำหรับจะไค้รับกับไม้ระแนง ที่ปลายสุดของกลอนคือตอนสุดของชายคา มีไม้กระดานแผ่นบางขนาดพอสมควร สอดวางทางแบนครึ่งทับหลังไม้เชิงกลอนขาวตลอดชายคาทั้งสี่ด้าน เรียกว่าสพานหนู สำหรับกันน้ำฝนไม่ให้ไหลเปียกดูเชิงกลอนทำให้ดู ให้ไม้สพานหนูดูฝนผัดกว่าให้ไม้เชิงกลอนดูเพราะเปลี่ยนไม้เชิง กลอนยากกว่าเปลี่ยนไม้สพานหนู เวลาฝนตก น้ำจะไหลเลยเชิงกลอนมาตอตรงที่แผ่นกระดานสพานหนู ไม่ตกดูเชิงกลอน นี้ว่าละเพาะเรือนมุงหลังคากระเบื้อง ถ้าเช่นเรือนมุงแฝดาก็ไม่มีสพานหนู แต่ใช้ไม้กระหนាយทางกลอนแทน ระยะหลังคาที่ยื่นออกมาจากเสารายถึงเชิงกลอนเรียกว่าไชลาเชิงชาย เรียกทั้งตัวเรือนและระเบียง เชิงชายคือเชิงของชายคา

ที่ตรงหัวตัวเรือนเห็นฝาเลยระเบียงทั้งสองข้าง มีไม้ประกอขตั้งบนหลังหัวแป เพื่อขังไม่ซึมหัวค้ำแฝดค้ำจากทรอมึงข้างกระเบื้องอีกที ไม้ในเรียกว่าชันลม ตอนปลายชันขึ้นเป็นอย่างรูปหัวนาค หรือหางหงษ์ของโขนี่ซึ่งเรียกว่าค้ำเหงา ตั้งอยู่หลังเชิงกลอน

ทางคันสกลศทัวท้ายใต้จัวของเรือน มีหลังคาเล็ก ๆ ขึ้นออกมาจากเสาและชื่อเรียกว่าหลังคาขนกนก ระยะตั้งแต่เสาราวคเชิงกลอนของหลังคาขนกนก เรียกว่าไซคาขนกนก

การอธิบายตอนนั้น แม้จะพยายามอธิบายเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ แต่ก็สงสัยว่าถ้าไม่สรุปประโยคจบค้วยแล้ว อารจะไม่เข้าใจได้ก็ควรสรุปประโยคจบไปค้วย

ข. เครื่องมุง

หลังคาเรือนนั้นชั้นเคิมกงใช้มุงค้วยทัญญาคา จึงมีชื่อเรียกว่าอย่างนั้น นอกจากใช้มุงค้วยทัญญาคา ยังมีแฝก ปรีอ ใบจาก ใบตาล ใบมะพร้าวและอื่นๆ อีก ซึ่งใช้เป็นเครื่องมุงทั้งนี้แล้วแต่ท้องถิ่นไหนมีสิ่งใดหาได้ง่ายก็ใช้มุงค้วยสิ่งนั้น เช่น ทางแถบเหนือ หยาปรีอหรือทัญญาคาหรือแฝกได้ง่าย เป็นของขึ้นเองมีอยู่คนคาศทั่วไไป ใครมีแรงก็ไปเก็บวไปคักเอามา แต่ปรีอพื้นมักใช้กรูเป็นฝา ไม่สู้นิยมใช้เป็นเครื่องมุง เพราะไม่ทน อยู่ไค้อ่างมากเพียงสองฝนก็ผุ ต้องเปลี่ยนมุงใหม่(*) ทัญญาคาคิดว่าปรีอ เพราะทนกว่า จึงยังใช้มุงกันอยู่ คำว่าหลังคา

(*) มีคคิดอีกกันว่า ถ้าจะเปลี่ยนมุงหลังคาใหม่ ต้องมุงในเดือนคู้ ถ้าเป็นเดือนคู้ก็ไม่มุงกัน เหตุผลก็เป็นชนิดเดียวกับเรื่องแต่งงานเดือนคู้ ถ้าจำเป็นต้องมุงในเดือนคู้ เพราะฟ้าฝนตกบ่อย ๆ ก็ใช้มุงแซมเพื่อเลี่ยงคำว่ามุงใหม่

ก็มาแต่ลุงควัยคานเอง ส่วนแฝกถัษคิดว่าคา เพราะโยเถ็ดมี
 ความแข็งกว่า จึงทนแคะจนฝนทัวแมลงธัไม่ดิน แต่ทั้งนี้ของ
 เป็นแฝกแก่ แฝกอ่อนใช้ไม่ได้เพราะไม่ทน เรือนโครมุงควัย
 แฝกอยู่ได้ถึง ๑๐ ปี ก็มักคุดอวกกัน ที่ทนได้นานเพราะมุงถั
 แน่นซ้อนกันหนา หลังคาจะถูดแคะตากฝนอยู่ตามปีก็แต่ข้างนอก
 เท่านั้น ถว่าแฝกข้างนอกจะผุหรือจะหลุดถึงแฝกชั้นในก็นานเวลา
 แต่หลังคามุงควัยแฝกอย่างนี้ เปลืองแฝกมากกว่ามุงควัยคาคัว
 ปรีอ เพราะแฝกมีขนาดลำต้นเล็กกว่า อย่างไรก็คัว มุงควัย
 แฝกควัยปรีอหรือควัยคา ก็แล้วแต่อย่างไหนจะหาง่ายกว่าอัน ใน
 ดินอยู่โอดทะเลใช้มุงควัยจากตัย นี้พูดในสมัยก่อน เพราะสมัย
 จะเอาเอาไปมุงที่ไหนก็ได้ หลังคามุงแฝกมุงคางจึงเห็นน้อยกว่า
 หลังคาจาก จากนั้นมีสองชนิด ถ้าเป็นจากน้ำเค็มทนกว่าจากน้ำ
 จืด เพราะผิวแกร่งกว่ากัน ถัดดินโคมีคัมมะพร้าว ถัณฑาล ถั
 ลานสาคุ หรือคันเคยอยู่มาก ก็ใช้โยของถัไม่เท่านะเอาเอา
 เย็บเข้าตัยมุงเป็นอย่างจากตัย อันที่จริง สิ่งซึ่งมีอยู่มาคมาหรือ
 หาง่ายในท้องถิ่นนั้นเอง แต่ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ เช่นแฝก
 เช่นคา ชนมาเชียว ๆ แม้สัทิวเช่นวัวควายมันก็ไม่อยากกิน เพราะ
 โยแข็งมาก ถังหน้าถังก็เห็นเชื้อไฟไหม้เข้า แล้วถัยังอกใหม่
 อยู่รำไป รอดที่รกแผ่นดิน จะไปไหนมาไหน เคนถัคักทั้งถัมด
 พยแต่คันแฝกคันคา ลางที่ถัต้องยุคมันไป เป็นความลำบาก

ห้องสามไม้ซีกแคะทากที่ซอกที่ ถ้าไม่จำเป็นจะไม่ใช้มุงเป็น
หลังคา นอกจากใช้มุงเป็นเรือนที่บริเวณกระท่อม หรือเป็นเพิง
ของคนอึกคักซึกตมอยู่อาศัย หรือไม้ไผ่เป็นเรือนปลูกสร้างขึ้นชั่ว
คราว ยังไม่ไผ่ใช้มุงได้เหมือนกัน เขามาผ่าสองทรวงซอกมุง
วางหางเรียงกันเป็นหางวางน้ำ แล้วเขาก็กชกหนึ่งเวียงกว่า
ครอมให้หอคักกับรองที่ต่อกันเป็นมุงกว่าอันหางอันที่กันแคะกันฝน
ได้ แต่แคะเผ้ามักแตกเป็นร้วยรอยฝนรวไ้ไม่สู้กันก็ เรือนฝา
กระดานจะมุงอย่างนี้ไม่ได้ เพราะไม้ไผ่ไม่งอนตามรูปหลังคา
กลางที่เขาไม้ไผ่มาทาบเป็นลัษพัทคักเป็นชั้น ๆ มุงอย่างกระเบื้องก็
ได้ คิดว่าซึกมุงกว่าอันหางอันเป็นหลังคาถูกฟู เพราะซอก
กันสองชั้นตั้งมุงกระเบื้องไม่ทำให้หลังคาเสื่อทรง แต่ถ้ายากที่
ต้องเจาะรูผูกคักกลอนกันมาก

หลังคาตอนฉีกออกไ้ลงมาตลอดแนวตามยาวทั้งสองข้าง จะ
มีช่องให้ฝนตกวิ่งลงไปข้างในเรือนได้ หรือไม่เช่นนั้น เวลาเกิด
พายุแคะมถึจะพัดคักหลังคาตอนนั้นเข็ด จึงต้องเขาจาก มาเขี่ยคัก
กันข้างละ ๑ คับ แล้วแคะแยกครอมออกไ้ มีไม้กระหนาบขึงคัก
ไว้ เรียกว่าจากหลยหลังคา ถ้าใช้ไม้กระดานครอมออกไ้ก็เรียก
ว่าไม่หลยหลังคา ถ้าครอมด้วยกระเบื้องก็เรียกว่ากระเบื้องหลย
หลังคา นี้กล่าวเพราะเรือนฝากระดาน ถ้าเป็นหลังคาเรือน
คามบ้านป่าหรือคามทุ่งคามนา ชึ่งเป็นเรือนเครื่องผูกคักเรือน

สร้างควยไม้ไม่ฉนวนก็ใช้หญ้าทลยหลังคา จะใช้แฝกหรือคากี้แล้ว
 แต่เรื่อง เอมารวมกันเป็นเพื่อนเล็กๆ แล้วแผ่อกเป็นแผ่นหนา
 วางเรียงต่อกันครอบออกไว้ แต่วางกลบผิวกลบข้างกันคือ ถ้าปลาย
 ศญาข้างหนึ่งพุ่งไปทางเหนือ อีกข้างหนึ่งให้ปลายพุ่งไปทางใต้
 สลับกันไป โคนหญ้าทั้งสองก็จะผ่านกันที่ตอนกลาง เอมไม้ไผ่
 ถ้ายาวผ่าสองกระหนายหญ้าทลยหลังคาทั้งสองข้าง ไม้กระหนาย
 นี้เรียกว่าไม้ข้างควาย ถ้าไม่มีไม้เสียบหนุกก็ผูกติดแน่น แล้วมี
 ไม้ทำเป็นนอนอย่างซากุ้มร้อยหัวติดกันเสียบเศษคอนหัวให้แหลม วาง
 ครอบมทขีอีกทีเป็นระยะๆ ไปตลอดความยาว ที่ไว้เศษคอนหัวเพราะ
 เजारผูกปลายไว้ และเสียบปลายแหลมเพื่อกันแรงกันลมมาจับ
 หลังคาไปควยในตัว เมื่อนั้นเห็นเป็นไม้แหลมพุ่งขึ้นมาเป็นแถว
 มันก็ระแวงอันควยไม้กล่าบินลงมาจับ ไม้ที่ตำแหลมนี้ก็เรียงกัน
 เป็นแถวขนสัฟหลังคา เช่นปราสาทเป็นต้น เรียกว่าประวาลี เติม
 ทักเห็นจะทำไว้ให้มันเกาะ เกาะนั้นนกกาและแร้งลงมาจับ อย่าง
 เคียวกับไม้ซาคิมที่วางครอบหลังคากระมัง ไม้ซาคิมนี้กลางที่ถียว
 ข้างสั้นข้าง ไม้ซาคิมนี้กลางที่เรียกว่าไม้กระไรยังไม้ไค้ความ
 ซัก ที่เรียกว่าซาคิม เรียกว่าตามที่เขาเรียกกันอยู่ทางจังหวัดเพ็ชร
 บุรณ ถ้ามองดูตามหลังคาคันข้าง จะเห็นสันหลังคามันไม้วาง
 ครอบมอยู่เป็นแถว ถ้าไม้ผูกเอาไม้สอยลงมา เพราะครอบมไว้
 เฉบๆ ไม้ผูกติดก็อะไรแล้วส่งอันใหม่เข้าไปสวมแทน ทำอย่าง

ไม้สู้แข็งแรง หรือไค้ผลนั้ เป็นของทำอย่างง่าย ๆ ของชาว
บ้าน สู้ชนิดที่ทำไม้กลอนคร่อมอกไก่เป็นคู่ ๆ ไม้ไค้ แต่ไม้กลอน
นี้เห็นไม้กลม คือเห็นไม้รวกทั้งลำ จึงต้องเจาะหัวกลอนผูกเป็น
คู่ ๆ ไปให้หัวกลอนแยกออกเป็นง่าม สำตริ้วางพาคไม้อีกอัน
หนึ่งเรียกว่า ไม้ข่มหัวกลอน อยู่เหนืออกไก่ เพื่อให้หัวกลอน
หลยเข้าข้างใน จะไค้แต่ทญ้าคคุมขี้คหัวกลอนและไม้ข่มหัวกลอน
ไค้สนิท ให้ปลายทญ้าลาดลงมาทั้งสองข้างหลังคา และมีไม้
ข้างควายกระหนาบทญ้าไว้ ไม้ข้างควายนี้เจาะรูเป็นระยะ ๆ ตลอด
ไป สำตริ้เอาไม้รูปเป็นใบพายมีก้ามเป็นเหลี่ยมแต่ปลายแบนเป็น
รูปทล่าวหรือทำเป็นรูปใบพายคู่คอกกลาง สอดรูไม้ข้างควายที่
เจาะไว้เป็นแถว สอดตามแบนของมันแล้ววิกเพลดตั้งขึงคยไว้ให้
แน่น ไม้นี้เรียกว่าไม้เสียบหนุ ถ้าเป็นกลอนไม้ไค้ผ่าแบนหักไขว้
คร่อมอกไก่ หัวกลอนนี้มาบรรจบกันเป็นง่ามก็ไม่มี เมื่อไม่มีง่าม
ก็ไม่มีไม้ข่มหัวกลอนและไม่มีไม้เสียบหนุ มีก็แต่ไม้จากีมวาง
คร่อมขึงคยไม้ข้างควายค้งบรรยายมาข้างคัน ในมหาชาติกัณฑ์สุ
ชกพรรณาชื่อเครื่องเรือนไว้ว่า “ชนหลังคาครอยจากหลย ถึงคั้ง
กัณฑ์คชั๊กกรอย ผ่าไม้ครอยคร่อมอกไก่ ไม้ข้างควายแฉวะเป็นรู
สอดเสียบหนุแน่นขันขัค บันลมคคัคทายหักห้อย ลยทญ้อยยดแควร
กราก” ในทัน นี้ชื่อเครื่องเรือนอยู่อย่างหนึ่งคอกกขท จะเห็นไม้
ครอยอกไก่หรือไม้เครื่องเรือนควงไทนยังไม่ทรวายไค้ขัค แต่อยู่

ระนึกเอาใควา เหมือนคักแทนตำข้าว แต่ตัวแมวไม่เป็นตัว
 แมว เอ็นรูปหัวแขกหัวโตโพกผ้ามีชายห้อยลงมาจะเหมาะกว่า
 แต่ในสมัยที่ทงซ้อ แขนกหัวโตเห็นะยังไม่มีเข้ามา คิร้ายที่เรียก
 ว่าหัวแมว ก็เห็นะเป็นเพราะตามปรกติเวลาเย็น ๆ แมวชอบ
 ยืนหลังคาไปหมอนึ่งอยู่ที่หัวอกไก่เสมอ คอยจับนกจับแมลงดิน
 แต่ไม่จับปลา มันมักชอบชรดหลังคาค้วย โยราณจึงไม่ชอบ
 รongนำฝนจากชายคาเอามากินปล่อยให้ไหลทิ้งเสียเปล่า ๆ เห็น
 จะเป็นเพราะกลัวกินขแมว เลยพลาดตาเหตุเอาว่าดินนำฝนมีรส
 น้ำท่าไม่ได้ ถ้อยคำว่าเปรียบเทียบคนที่ไม่รู้รักคุณเขาเลงคุณ
 มาดล้วยเนรคุณท่านว่า “กินใต้ถุน ชรดบนหลังคา” หรือ “กิน
 ขบนเรือนชรดบนหลังคา” ก็มาจากเรื่องแมวนี้ ทำตกแทนเอาไว้
 ที่หัวอกไก่ทำไม จะว่าเพื่อความงามก็ยังไม่สงสัย เพราะถ้าเป็น
 เรือนของชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลต่อความเจริญ คงไม่ตั้งใจจะ
 คิดทำให้งาม แต่เพราะเรือนตอนนั้นเท่านั้นโดยไม่จำเป็น จะ
 ว่าเลินเอาแบบอย่างจากซ้อฟ้าหรือขนม ก็รู้สึกว่าจะเป็นคน
 ถ้อยหลังเข้าคลอง เรื่องอาภักดิ์โอะพ่อถักก็ได้ คือกตกแทน
 เองเป็นต้นของถารกลายมาเป็นขนมและซ้อฟ้า โดยนัยแห่ง
 วิวัฒนาการ แต่ทำไมจึงต้องทำเป็นรูปอย่างนั้น พิจารณาไว้
 ทอนแล้ว

ฉ. ฝาประตุนหน้าต่าง

ฝาเรือนนั้น มีอยู่ ๔ อย่าง คือ ๑. ฝาประจำห้อง ใต้แก่ฝา
 กำแพงค้ำคานข้าง สมัยใหม่มักทำฝาประจำห้องข้างหน้าของ
 เรือนทึบคอกับระเบียงเป็นฝาเพิ่ม ๒. ฝาประจำห้อง คือฝาถนัดห้อง
 ๓. ฝาหุ้มกลอง คือฝาคำนซ้อหรือคานสลัก ที่เรียกว่าหุ้มกลอง
 คือของหุ้มฝาประจำห้อง เป็นอย่างเขาหนึ่งหุ้มกลอง เพราะระ
 นนเรือนคานสลักกลางที่จึงเรียกว่าคานหุ้มกลอง ถ้าเข้าฝาคำนยาว
 หุ้มคานสลักอย่างค่อหีบ เขาถือว่าเป็นอย่างโลงผีห้ามไม่ให้
 ทำ ถ้ากิดถึงลักษณะเรือนที่ปลูกตามตะวัน คานสลักจะอยู่ทาง
 ทิศตะวันตกและทิศตะวันออก เวลาต้นฤดูฝน พายุฝนของมรสุม
 ตะวันตกเฉียงใต้ จะพัดเข้ามากำทางคานสลักตะวันตกถูกเต็ม
 หน้า พอเข้าไปปลายฤดูฝนเป็นมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เรือน
 ทางคานสลักทิศตะวันออก ถัดฝนสาดเต็มที่ อาจทำให้ฝา
 ทอนตักเชื่อมกันเกิดฝุ่นไถ่ง่ายขึ้น ถ้าเข้าฝาเป็นอย่างหุ้มกลอง
 ฝนสาดแซกเข้าไปในเรือนได้ยาก เพราะไม่มีช่องเข้ากันนับว่าค
 อยู่ ที่ห้ามไม่ให้เข้าฝาย่างโลงผี ยิ่งกว่านั้นฝาคำนหุ้มกลอง
 ยังต้องทำเป็น ๒ กระบะ มีกระเบาะเกี้ยวเขาถือ ว่าเป็นโลงผี เทค
 รางคองมีเสาคอง สำหรับแย่งฝาแต่ละคาน ให้เป็น ๒ กระบะ
 ๔. ฝาเสยวคอกฝาระเบียง เพราะรูปเสยวเทไปตามรูปหลังคากระ

เขียง ผ่านระไซค์ด้วยวัดอะไรก็เรียกชื่อไปตามวัดนั้น เช่น
 กรุค้วยไผ่ไม้หญาคาแฝกรากก็เรียกชื่อเอาตามนั้น ถ้ากรค้วย
 กระจ่างอ่อนหรือเสื่อลำแพน ก็เป็นฝากระจ่างอ่อนฝาเสื่อลำแพนเป็น
 ต้น เรือนทกรค้วยสังเหล่านักเรียกกันย่อ ๆ ว่าเรือนฝากรุ ถ้า
 ชักค้วยไผ่ไม้ชักก็เรียกว่าฝาชักแตะ ถ้าเข้าฝาค้วยไผ่กระดาน
 ก็เรียกว่าฝากระดาน เช่นอย่างคี่ เพราะฉะนั้นจึงเรียกเรือนแยก
 เป็นสองชนิด คือเรือนฝากรุและเรือนฝากระดาน การเข้าฝากระ
 ดาน ทำนท้ามไม้ให้เข้าแผ่นกระดานฝาทามขวาง คือตามแนวนอน
 ถือว่าเป็นฝาโลงผี ท้ามอย่างนี้ก็มีเหตุผลเหมือนกัน เพราะเปลือง
 ไม้กระดานและเปลืองเวลาราวงลิ้นขังไขโดยไขเทก ทั้งเป็นฝาที่ไม่
 มีลูกตัง ถ้าจะมีก็มีหาง มีแค่เข้าลิ้นขังไขกระดาน ซึ่งมีความยาว
 เช่นนั้นอาจยึดเกาะทำให้ราวลิ้นขังไขไถ้ง่าย และก็ไม่แข็งแรง
 ค้วย ไม่เหมือนต้นฝากลัดค้วยตะปุกค้วยไม้ไคร้ว่าลูกตัง เพราะ
 ฉะนั้น ความปรกติจึงทำเป็นฝายาวซึ่งเข้ากระดานตามลูกตัง
 นี้ก็เกิดหลังฝาประกน แต่เรือนโบราณอย่างคี่มักใช้ทำเป็นฝาประ
 กน ก็จะมีเห็นไคร้จากเรือนเก่า ๆ มีฝาเป็นไม้แผ่นส่เหล็ยมีใหญ่
 ย่างเล็กย่าง เช่นอย่างไม้กระดานลูกตัง เรียงสลับกันเป็น
 แถวและเช่นระยะ แผ่นใหญ่เรียงตามยาวเช่นแถวอยู่ตอนล่าง
 ใต้หน้าต่าง เรียกว่าล่องคันท้าง มีจำนวนแล้วแต่จะแบ่งตาม
 ขนาดของเนอท ตอนเหนือหน้าต่างขึ้นไป ก็มีลูกตังเป็น

ขนาดเดียวกัน เรียกว่าลูกฟักคอตสอง ระหว่างช่องสองข้าง
หน้าคาง เป็นลูกฟักขนาดเล็ก แต่รูปยาวเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า
เรียกว่าลูกฟักคอตประคน หรือถ้าเป็นฝาเดี่ยวของระเบียง ไม่
ลูกฟักอาจแยกเขียงเข็นรูปเสวยรูปคัทตามไปด้วยก็ได้ สดแล้วแต่
ระเบียงเอียงให้เขากัน ไม่ทงชันไปตามสูงสำหรับยกลูกฟัก คาน
ตงเรียกว่าลูกคอง ไม่นอนนอนคหวท่ายลูกฟักตามแนวนอนเรียก
ว่าเซง การทำฝาขกตะหรือฝากร ค้วยแฝกค้วยคากมีลูกคอง และ
เซงเหมือนกัน ถ้าฝาเรือนแบบใหม่ก็มีแต่ลูกคองไม่มีเซง การทำ
ฝาประคน รู้ตักว่าเป็นเรื่องทคองเสียเวลาทำ เพราะต้องเข้า
เคอຍและวางลนกันมาก เป็นไม้แผ่นสั้น ๆ แทยทงนั้น ช้าง
กลางคนอธิบายว่า เคิมคิจะเข็นเรือนของนายช่าง คอเกียเขาไม้
ชันเล็กชันน้อยมาประกอยกัน ค้วยคนเป็นช่างอยู่ในตัวจะทำอย่าง
ไรก็ได้ ภายหลังคนอื่นเห็นตักเขาอย่างย่าง หรือจะเรียนมา
จากฝากร คอกรค้วยกค ปรีอ หรือคค ฝากรก็มีลูกคองและ
เซงกนเป็นคอง ๆ ทำนองเดียวกันค้วยฝาประคน แต่กัคคานจะขอ
ว่าฝากรตามชนนทคองเกิดมีมาก่อน เพราะหาวิธีททำได้แต่เข็น
นั้น เซงตรงขามกับชาวกรง หาไม้ระคานคอง่าย นั้นเข็น
เรื่องสนนินษฐานกนเขาตามเรื่อง ความจริงเคิมจะเข็นอย่างไรวัยง
ไม่ทราบ คำว่าเซงและประคนจะเป็นคำไทยหรือว่าเป็นคำมาจาก
ภาษาโคกก็ยงสยสวนไม้โคกความ ทงเรือนค้วยฝาแบบน จะ

มีแต่ของไทยหรือมีอยู่ในชาติอื่นอย่างไรบ้าง ก็ยังไม่มีทางจะ
ทราบได้ จึงต้องวางระดับการค้นคว้าไว้พลางก่อน

คราวนี้ จะพูดถึงประตูและหน้าต่าง ว่าโดยลักษณะหน้าต่าง
และประตูของเรือนฝากระดานก็เหมือนกัน ระต่างกันที่
ขนาดเท่านั้น เรือนหลังหนึ่งต้องมีหน้าต่างและประตูเป็นจำนวนค
อนที่เรียงขนาดเรือนยังคงอยู่ในตัวแล้ว ว่าหน้าต่างจะต้องเป็นค
เพราะหน้าต่างเขาวางห้องละหน้าต่าง เรือนตามปรกติมีสามห้อง
ที่จะเป็นสองห้องไม่สู้ทำกัน ถือว่าเป็นอย่างเชิงตะกอนร้านม้าเผา
ผของเก่า ซึ่งมี ๒ เสาเท่ากับสองห้องเรือนทำห้องเคียวคือเท่าตัว
ก็จะใคร่ป็นสี่เหลี่ยมไปไม่ว่า เรือนสี่ห้องหกห้องแปด
ห้องซึ่งเป็นจำนวนคู่ก็ไม่ทำ มีทำกันอยู่บ้างก็เรือนทึมแถวหรือค
แถว แต่มีห้าห้องเจ็ดห้องเป็นกำหนดจำนวนค (เจ็ดห้องเก้า
ห้องมีคมีแต่โขนส่ววิหาร) ที่ไม่ทำให้มากห้องเพราะจะยาวเป็น
ห้องแถวเสียงามไป ไม่มีใครเขาทำ นอกจากจะวันระยะเสาห้อง
ให้แคบเข้า เพราะฉะนั้นที่บายศรีประจันเรียก “ห้องมีห้าห้อง
ฝากระดาน” จากบายทองประศรีที่มาชอนนางพิมพ์ให้เจ้าพลาย
แก้ว เห็นจะเป็นเรือนร่นเสาห้องระมัง หรือไม่เช่นนั้นก็เห็น
ความคิดของถวิ เหตุการณ์ปลูกเรือนจึงมีขนาดเรือนสามห้อง
เป็นปรกติ ห้องหนึ่งไม่ให้ยาวกว่า ๒ ศอก ถ้ายาวกว่านั้นจะต้อง
เพิ่มเงินพันพรางเพื่อช่วยนำหนักรัชหลังคา ถ้าปลูกเรือนหลัง

หนึ่งแล้วไม่พออยู่ที่ปลูกใหม่อีกหลังหนึ่ง เป็นเฉลียงยื่นทอเป็น
 ทะเลท่อกันออกไป เมื่อจำนวนห้องมีถึงยี่สิบสามห้อง
 นี้ หน้าต่างข้างทางหลังของตัวเรือนจึงต้องเป็นสามช่อง
 ส่วนคานสักคี่มีหน้าต่างระหว่างเสาคั้งค้ำคานละสองช่อง รวมกัน
 ก็เป็นหน้าต่าง ๑๒ ช่อง เป็นจำนวนที่อยู่ในตัว ประตูก็เหมือนกัน
 มีคี่ประตูเดียว ก็ทำฝาประจันห้องแบ่งเป็นสองส่วน ส่วน
 หนึ่งยื่นห้องโถงไว้สำหรับรับแขกหรือทำงานการอะไร เช่น
 สวมหมวกเสื้อของพระเป็นต้น อีกสองส่วนเป็นห้องถนัดถใจไม่มี
 ฝาประจันห้อง ใช้รวมกันเป็นห้องนอน ตามปรกติมีประตูเข้าออก
 ตรงห้องกลาง เพราะเหตุคั้งนั้นจึงเป็นประตูเดียว ทุคนมานึก
 ฉเพาะตัวเรือน จึงไม่รวมจำนวนประตูหน้าต่างของระเบียง ตาม
 คำร่ำห้ามไม่ให้ทำประตูหน้าต่างรวมกันเป็น ๕ ช่อง ว่าเป็นทวาร
 ทั้ง ๕ ไม่ได้ แต่ไม่ได้เพราะเหตุผลอย่างไรไม่กล่าว ถ้ากันฝา
 ทอดอกทั้งสามห้องก็จะต้องมี ประตูทุกห้อง รวมกันก็เป็น ๓ ประตู
 รวมประตูระเบียงอีก ๑ ก็เป็น ๔ ประตูคำร่ำห้าม ที่ห้ามก็เห็นว่า
 ถูก เพราะห้องจะมีคี่ และไม่มีห้องโถงสำหรับทำงานการและ
 รับแขก ถ้ากันฝาคานหน้าทอดอก แต่ค้ำในท้องไม่อันปล່อยให้
 ถัดลอดถึงกันไม่มีฝาประจันห้อง อย่างนั้นจะทำประตูเข้าออก
 ประตูเดียวก็ได้ แต่ก็ไม่เห็นมีใครทำอันนั้นออกจากกฎพระ
 ประตูหน้าต่างและชาน ทำด้วยไม้แผ่นเดียว เพราะฉะนั้นจึง

ไม่มีรอยเข็ชต์หน้า^(๑) หรือยานกบอย่างประคุดสมัยปัจจุบัน (ถ้าเป็นโรงเรือทกระต้อบเลว ๆ ก็ทำยานกรและยานหน้าทำงเป็นยานค้า) และเข็ชต์เข้าข้างในเรือทระเข็ชต์ออกนอกเหมือนสมัยใหม่ไม่ได้ เพราะยานมีเคือชทั้งนั้น ถ้าถูกฝนสาคน้ำฝนอาบแทรกเข้าไปขังอยู่ตามซอดตามรู ทำให้เกิดผุขึ้น การเงารูเคือชลำพรบยาน จึงต้องเงารให้ทะเลเพื่อขังถันน้ำขัง ที่ใต้และเหนือหน้าทำงข้างในมีไม้รับ ทวล่างเรียกว่าไม้รับยาน ทวบนเรียกว่าไม้ทขหลังยาน แต่ถ้ารับยานประคุด ทวล่างมีถเรียกว่าไม้รับถ ทวบนถเรียกว่าเคือชถหน้าทำง ที่เรียกถถถัน เพราะไม้รับถวางอยู่ที่ท่า เห็นระตีกมาอาบประคุดโรงซึ่งอยู่ตักพื้นดินจึงได้ชื่อว่าถถ ไม้รับถนั้นถาเป็นเรือนสามัญกเป็นไม้ขนาดมีหน้าแคบกว้างราว ๒-๓ นิ้วเท่านั้น เวลาขีคประคุดก็ระไม่เห็นไม้รับถ เพราะมีหน้าคระคานพอกักกั้นกับความหนาของยานประคุด ก่อเมื่อเข็ชต์ยานประคุดจึงจะเห็น ถ้าเป็นไซสถ์วิทวาทหรือสถานที่ปลูก

- (๑) เข็ชต์หน้าหรือกรอบเข็ชต์หน้าวงเข็ชต์หน้า คือกรอบประคุดหน้าต่างแห่งเรือนคัก ที่ใช้ถ่าอย่างนั้น ที่แต่ก่อน เราจะผูกผ้าขาวทำเส้นผ้าเข็ชต์หน้าทำขวัญเมื่อขมข้มตั้งเป็นสังเคือชกันกับที่เรียก กบ วงกบ ช่องกบ และบานกบ ความหมายสำคัญของถ่านี้อยู่ที่ กบ คือ ตัดไม้แหลมคุดปากกบเข้าปากกบให้เล็ชวไป เมื่อเล็ชวไปรอบตัวจึงได้เรียกว่าวงกบ ถ้าเป็นแต่ช่องเปล่าไม่มีบาน จึงเรียกว่าช่องกบ ที่เรียกว่าบานกบนั้น ควระจะมีบานปิดช่องกบด้วย จึงควระเรียกบานกบคือวงกบอันที่บานมี

สร้างขนาดใหญ่ มักมีธรณีประตูเป็นไม้มีขนาดหน้ากว้างตั้งสอด
 เพื่อให้โครงขาเข้ากับความหนาของผนังซึ่งเจาะเข้าเข้าไป เพราะ
 ฉะนั้น ธารที่จะเข้าข้างในประตู ก็จะไม่ให้เหยียบธรณีประตูจึงซัด
 ชอง ผิดกับเรือนสามัญซึ่งมีธรณีเป็นไม้หน้าแคบ ก้าวข้ามธรณี
 ไปได้สะดวก กว้างแต่คงถ้าเป็นธรณีขนาดกว้าง เขาก็มีไม้
 กระดานอีกแผ่นหนึ่งวางทับธรณีประตูอีกที ไม้มีขนาดกว้าง
 ยาวเท่าอันพอค้ำธรณีประตู ทำไมจึงห้ามไม่ให้เหยียบธรณี
 ประตู จะกล่าวเห็นความเห็นไว้ในบทที่ ๔ การเจาะรูเค็ยสำหรับ
 รัยบานประตูให้ขี้เกียดโค เรือนแต่ก่อนใช้เจาะเป็นรูครอกที่ไม่
 ธรณี แล้วเอาไม้ไผ่ค้ำเป็นปล้องสั้น ๆ สวมลงในรูครอกสำหรับรัย
 เค็ยประตูเพื่อถนอมคราก ถ้าเป็นประตูโรงก็ใช้ปล้องไม้ไผ่ฝัง
 ลงไปในดิน ถ้าเป็นเรือนชั้นค้ำหรือเป็นโอบสถวิหามมีธรณีขนาด
 กว้าง เขามิวงแหวนทำด้วยเหล็กหรือทองเหลืองสวมรูครอกเพื่อ
 ถนอมคราก และส่วนไม้รัยบานหน้าต่างวางอยู่ที่สูงค้ำค้ำฝาเรือน
 ทางใต้หน้าต่างค้ำใน ที่บานค้ำกลอนไม้สำหรับรัยซี่ในเมื่อเปิด
 ประตูหน้าต่างกลอนซี่ค้ำซี่ค้ำคามขวางของบาน เรียกว่าคาน เวลา
 ใ้เรียกว่าค้ำคาน เพราะฉะนั้นถ้าจึงเรียกบานประตูหน้าต่างว่า
 ไซ่คาน ถ้าโรงเรือนบานกร ก็เรียกว่าซี่คาน ฉะนั้นที่บาน
 ประตูค้ำนอก มักเจาะเป็นรูไว้รูหนึ่ง เรียกว่ารูคาน สำหรับ
 เอาเหล็กสอดเข้าไปในรูนี้ค้ำคานค้ำในค้ำ เหล็กนี้เข็นรูปยาว

ตอนกลางหัดเป็นมมฺลาคหรือข้อคอกเรียกว่าลูกควน โดยเหตุที่
 ลูกกานันเป็นของท่าง่าย ใครๆอาจทำลูกกานมาไขได้ เวลาอยู่
 คนข้างในถันคานแล้ว ก็มักมีหมกเสียบขาคิดที่เพอกันคนไข นี้
 ว่าแต่จะเพาะขานประคุด ถ้าเป็นขานหน้าต่างก็ใช้ไม้กลอนเสียบลงที่
 รูไม้รัยขานไค้ก็เกิดขว รอยประคุดและหน้าต่างทางข้างนอกมีถรอย
 ไม้ประคอบ เรียกว่าเช็ดหน้า เวลาปักประคุดหน้าต่างแล้วจะเห็น
 ครงที่ขานมาประะยกัน มีเส้นไม้สั้นถั่นถลอกขิดช่อง ไม้^{นี้}เรียก
 ว่าไม้ถลอก (ในภาษาไทยใหญ่ คำว่าถลอกแปลว่าทรงยาวอย่าง
 ไม้ไผ่) ถลอกไม้ถลอกเป็นรูปสามเหลี่ยม เรียกว่าประจําขาน
 หัวท้ายมีรูปครึ่งสามเหลี่ยมเรียกว่าลูกพิกขนถลอกพิกล้าง ใ้ขาน
 ประคุดหน้าต่าง ทำเป็นถรอยและเป็นถวกลาย เรียกว่าช่อง ประคุด
 หน้าต่างรวมทั้งถรอยเช็ดหน้า จะต้องมีรูปถรอยขน เพื่อให้เข้ากัน
 กับตัวเรือน ซึ่งทำถรอยขนอยู่แล้ว ก็จะได้ถวในถอนถ้าง การ
 ปรุงฝาและประคุดหน้าต่างขอมทำ และปรุงพร้อมเสร็จ ถนไปในถว
 เว้นแต่ขานยังไม่ถค ไปถคเอาเมื่อเข้าประคอบกับตัวเรือน ปรุงฝา
 และประคุดหน้าต่างเข้าไว้เป็นถะแยะๆ ฝาค้านถคถค้านถะ ๒ ถะแยะ
 อยู่ระหว่างเสากั้ง ฝาประจําห้องค้านถ้าง ๓ ถะแยะ ค้านหน้า
 ๓ ถะแยะ เพราะถ้างวางไว้เป็นถ้องถ้องถ้างถ้างหนึ่ง ฝาประจัน
 ถ้องถะแยะ ๑ ซึ่งเป็นถะแยะใหญ่กว่าเพื่อน รวมถ้างก็เป็นฝา ๑๐
 ถะแยะ (ไม่รวมฝากระเชียง) เหตุนี้ถ้างเรือ่นย้ายไปปลูกใหม่

วังท่าม่วง เพราะดอกฝ้ายออกได้เป็นกระแยะ ๆ ถึงเครื่องเรือนตอน
อื่นก็เหมือนกัน ดอกไค้ง่ายเพราะเข้าเค็ยและตรึงหมุดไว้เท่านั้น
หมุดคนโดยทั่วไปมักใช้ไม้ไผ่แก่ ๆ ทำ

เครื่องทัวไม้และเครื่องมุงสำหรับเรือน กังพรรณามาน
อาจจะมีขาดตกบกพร่องหรือมีคพลาโคไค้บ้าง ต้องขออภัยท่านผู้
รู้ ในสมัยโน้นยังไม่มีเครื่องมือสำหรับทำช่างไม้มากชนิดเหมือน
คังทุกวันนี้ เค็ยหรือถายไสคังไม่มี ู้ไค้ว่าไม่มีเพราะคิ้วข้อห้าม
ใค้ทำราไม้ให้ “เกลตาเสาคันเสาค้วยถอยค้วยเค็ย” จะมีเครื่องมือ
ใช้ไค้แต่ขวานมีคิ้วแลสว่านใช้สำหรับเจาะรุมค ใช้ขวานสำหรับ
สับถากคคไม้ ใช้มีคิ้วสำหรับเกลตาถ่อมไม้ให้เรียบ และใช้
ส้วสำหรับเจาะ ส่วนนี้เห็นจะต้องมีทั้งสองอย่าง คือส้วเค็ย
สำหรับเจาะรุม และส้วหน้ากระดานสำหรับเจาะรูเกล็ยหรือ
ทำเค็ย ใช้เครื่องมือเพียงเท่านั้น ยังสามารถปลุกเรือนสร้าง
เรือนกันไค้เรียบร้อยคังงาม การประกอบเครื่องไม้เป็นทัวเรือน
ใช้เข้าหมุดเข้าเค็ยทั้งนั้น ถึงในระยะเวลาต่อมาเมื่อเหล็กทะ
ใช้แล้วแต่ก็ไม้ใช้ คังรักษาประเพณีเค็ยสืบกันมา เราจึง
สามารถรู้เรื่องของเค็ยไค้ ถึงทุกวันนี้การตำกรอวงคังประค
แลหน้าคังเรือนแบบใหม่ ก็ยังใช้เค็ยและหมุดไม้อยู่ เพราะ
เหตุที่คังไสถายให้หน้าเรียบคคที่หลัง ถ้าใช้ตะปูก็ไสคังไม้ไค้
แลรไม้คคเหมือนใช้เค็ยและหมุดไม้ ทั้งปากไม้ก็เล็ก ถ้าใช้

ก็ทำเป็นฆราวาสหรือปะชางโถนาเป็นต้น เวรมีช่างตีเหล็กเป็น
 อาชีพประจำตำบล หรือหมู่บ้านก็มี ที่มีชื่อเช่นช่างเหล็กหมู่บ้าน
 อรัญญิก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นต้น แต่
 ไม่ได้มีอยู่ทั่วไปทุกตำบลหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นจึงต้องพึ่งตนเอง
 มากกว่า ช่างทำเรือนก็ทำได้ไม่ยากและไม่ต้องจ้าง ทำเป็น
 ค่ายกันทุกคน เว้นไว้ว่าจะมีฝีมือลายมือดีหรือไม่ก็เท่านั้น เป็น
 เรื่องขอแรงกันโดยไม่ต้องเสียค่าจ้างค่าอะไร นอกจากเจ้า
 ภาพจกหาอาหารมีเหล้ายาปลาขิง มาเลี้ยง คู่แขกที่เขามาช่วยงาน
 วันหนึ่งสามเวลาพัก ถัดกันเป็นศกิวว่า ลูกผู้ชายช่วย พ่อรุ่นหนุ่ม
 ชนบทต้องฝึกหัดเป็นช่างไม้ ต้องสร้างบ้านปลูกเรือนเป็น และจัก
 คอกลอดปอดสานตระเบงตระกรัวเป็นพร้อมกันไปในตัว เพราะเป็น
 หน้าที่ของลูกผู้ชายทุกคนจะต้องทำเป็นค้ำ เป็นวิชาชั้นต้น ซึ่ง
 คนทั่วไปในสมัยนั้นจะต้องเรียนรู้ไว้ อย่างเดียวกับลูกผู้ชาย
 ต้องเย็บผ้าและทอทุกชิ้น ใครไม่เป็นงานเหล่านี้ก็ว่าเป็นคน
 ไร้ไม่ได้ ทำกันไม่เป็น การที่จะหัดเป็นช่างไม้ปลูกเรือนไม่
 ล้ายากอะไร ชั้นต้นเป็นลูกมือช่วยเขาเกาะกะไปพลางก่อน ช่วย
 ไปนาน ๆ พออายุมากเข้าก็รู้จักวิธีเป็นก็มีความชำนาญ ลางคน
 สามารถเป็นนายช่างได้ ลางก็เข้าไปช่วยพระท่านสร้างกุฏิสร้าง
 ศาลาการเปรียญหรือซ่อมโบสถ์วิหาร ก็ไปไต่วิชาความรู้เพิ่มเติม
 มาจากวัด เพราะพระท่านเป็นช่างโคยมมาก อย่างนั้นขอถือเป็น

มาข้างแล้วเมื่อก่อนขอ นิมหระคือการเข้าโรงเรียนอาชีพของ
 คนแต่ก่อน วิทยาลัยสำเร็จแล้วจะได้ช่วยตนเองช่วยญาติพี่น้อง
 และช่วยคนอื่น คอยแทนกันไปในตัว ถอยทีถอยอาศัยช่วยกัน
 แท้ ๆ ระหาความเป็นอยู่ของหมู่ชนที่รู้จักช่วยกันเหมือนอย่าง
 คนแต่ก่อน เห็นระหาไม้ไผ่อีก ในปัจจุบันขึ้นช่วยกันเปล่า ๆ
 อย่างสมัยก่อนก็อดตายเท่านั้น เพราะสภาพความเป็นอยู่มีความ
 เจริญและเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนกัน เมื่อก่อนนิตาตองการจะ
 สร้างสะพานสร้างถนนหนทางหรือสร้างศาลาท่านา ซึ่งเป็นของสา
 ธารณะเป็นของกลางใช้ร่วมกัน ก็ไม่ต้องจ้าง เป็นแต่ผู้เป็นหัวหน้า
 ในหมู่บ้าน เช่นผู้ใหญ่บ้าน ออกปากขอแรงเท่านั้น ใครว่างก็
 มาช่วยกันทำกันคนละไม้คนละมือก็สำเร็จ คนที่หลีกเลี่ยงไม่ช่วย
 ก็คงมีบ้างเป็นธรรมดา เรื่องอาหารการกินต่างคนต่างหามา หรือ
 มีคนไหนถ้าใครมีอันจะกินก็เอาจกหามาเลี้ยงให้ ทำเสร็จแล้ว ถ้า
 เป็นศาลาหรือโรงเรียนที่ในวัด ก็เลยช่วยกันเลี้ยงพระฉลองพร้อม
 กันไปในตัว การช่วยกันอย่างนี้ฝรั่งเรียกว่ามี Public Spirit
 คือมีน้ำใจเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งฝรั่งต้องการใหม่ชนิด
 ภัยของอบรมกัน แต่ก็ไม่ค่อยได้เสมอไปเพราะกลัวอำนาจแห่ง
 ความเจริญที่ถือว่า เงินเป็นอำนาจแห่งดาวพัตรมก ส่วน
 คุณธรรมอย่างนี้ไทยเรามีมา แล้วอย่างบริบูรณ์ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา
 ยังมีเหลือให้เห็นอยู่ในดินชนบท

๓ ปลุกเรือน

ก. ขุดหลุม

เจาะสี่ข้างและปรุงเครื่องเรือนเสร็จเรียบร้อยแล้ว กำหนดวัน
 ฤกษ์ขุดหลุมเสาและปลุกเรือน ท่านห้ามปลุกเรือนวันเสาร์ ไม่คิ
 วันอาทิตย์ วันอังคารก็ไม่คิ วันจันทร์ วันพุธ วันพฤหัสบดี วัน
 ศุกร์ ไม่คิไม่ชั่วเป็นกลางๆ การที่จะกระว่าจะขุดหลุมตรงไหนภาย
 หลังเวลาปรายพันที่แล้วให้เอาไม้พรวนวางทาบพันดินเช่นแม่แคว
 รูปสี่เหลี่ยมของตัวเรือน จะไ้รู้ว่าตัวเรือนจะวางอย่างไรและตรง
 ไหนเพื่อให้เขารูปพันที่ ตลอดจนตลอดหลักแห่งทองเป็นทิหมาย
 แล้ว(๑) คราวนตรวงกระคืบพันดิน ก็เอาไม้ไผ่ผ่าสองเป็นรางวาง
 พวกทามยาวจนหลังพรง ใ้สำเนาคุทุกสี่ทิศว่าจะไ้ระดับดิน
 หรือไม้ ถ้าไ้กระคืบเสมอกัน ก็เป็นอันไ้ไ้ได้ ถ้าไม่ไ้คิ
 คอกหลักหมายระคืบไว้และเทียบกันคุทุกสี่ทิศจนไ้ระคืบเสมอกัน
 แล้วเอาไม้พรงออก คอกหมุดขึงเชือกวางแนวแล้วเริ่มขุดหลุมไ้
 ใ้ขุดลึกชั่วระยะแขน คอ เอียงหน้าลงพันดิน มือเอื่อมลงไปจน
 สดแขนเป็นทิ แล้วยังมีไม้ขึงวัดกันหลุมสอยคิให้ไ้คืบเส้น
 ระคืบหลังคิน ช่างทำไว้จากกระคืบหน้าทวัดไว้ จนไ้กระคืบคิทุก

(๑) หลักปักกระคืบเป็นทิหมายสำหรับขุดหลุมฝังเสาเรียกว่าหลักขณะนบ บัจจุบันเรียกว้า
 หลักหมุดแผนผัง

หลุม ไม่นับเรียกว่าไม้กิ่งปักทำเป็นรูปเหมือนไม้กางเขน

การขุดหลุม ต้องให้โหราตรวจดูพื้นดินว่า เกือบไภษณิกัน
 ทั่วไปทางทิศไหน เอาทางท้องและหลังไปทางทิศไหน ถ้าขุดหลุม
 ที่หัวนาศ ทางนาศ หลังนาศไม่คิ ต้องขุดที่ท้องนาศจึงระคิ เพราะ
 ฉะนั้นจึงกำหนดไว้ว่า ถ้าขุดเกือบนั้นๆ ก็ให้ขุดทางทิศนั้นๆ ก่อน
 และเอาขี้นไปทางทิศนั้นๆ ยกเส้าแรกให้เอาปลายเส้าไปทางทิศ
 นั้นๆ แล้วแต่ผู้ให้ฤกษ์ระบอก เช่น “เกือบ ๔ เกือบ ๕ เกือบ ๖ สาม
 เกือบนั้นเอาศีรษะไปทางทิศปรวจัน เอาหางไปทางทิศบูรพา
 เอาท้องไปทางทิศทักษิณ เอาหลังไปทางทิศอุดร แรกจะขุดหลุม
 ให้ขุดหลุมทางทักษิณก่อน เอาขี้นไปทางทิศอาคเนย์ ยกเส้าแรก
 ทางทิศอาคเนย์ เอาปลายเส้าไปทางทิศอาคเนย์แล” ดังนี้เป็น
 ต้น คนขุดหลุมต้องหมั้นหน้าเข้าหาท้องนาศเสมอไป เวลาจะขุด
 หลุม เส้าแรกต้องทำเครื่องขั้วพลียุชาพระยานาคเสี้ยก่อน ซึ่งมีผา
 ยุชาเช่นสีต่าง ๆ เปลี่ยนไปตามระยะทุกๆ สามเกือบของขั้ว เหล่านี้
 เป็นเรื่องของโหรา ไม่ต้องพรรณนาระเอียด อยากรู้ก็ดูในตำรา
 หมออุหรือฟังความรู้โหราเอาเถิด (๑) ถ้าจะขุดหลุมให้ดี ท่านให้

(๑) ตามคติของพม่าว่า พระยานาคขดตัวอยู่รอบโลก แล้วค่อยๆ เลื้อยเคลื่อนที่เป็น
 ทักษิณาวัดไปตามโลกไม่มีหยุด เพราะฉะนั้น หัวนาคจึงอยู่ตรงนี้ข้างตรงนั้นข้าง
 เมื่อเลื้อยไปรอบโลกก็เป็นเวลาได้ปีหนึ่งพอดี (Shway Yoe, The Burman
 Vol. 11 P. 95)

เขาไม่ราชพฤกษ์และไม่อินทนิลเป็นต้น ทำค้ำเสียม ผู้จะชุก
 นั้นให้หาคณช้อ อินท, พรหม, ชัย, แก้ว ทั้งสี่ชุกหลุมเสาแรก
 และหลุมเสาขวัญ ซ้ำมควยกันเส้า เสาออกนั้นจะให้ผู้น
 ชุกก็ได้ ทำค้ำจะประเสริฐเป็นมงคลยิ่งนักแล นี้เป็นเรื่อง
 ของไหว้อีก ตลอดจนเมื่อชุกหลุมค้ำของอะไรขึ้นมา ก็เป็นค
 เช่นชว้ออีกเหมือนถัน ยังมีพิธีทำในทำนองนี้อีกหลายประการ
 แต่จะยกไว้ไม่กล่าว เขาเป็นตกลงว่าชุกหลุมครบถ้วนตามจำนวน
 ที่กะไว้ ถ้าคนแผ่นดินแข็งไม่พอ ก็จักไม่ทำระทางว่างกัน
 หลุมบริษัต์เส้าเพื่อกันทรค แระคือไม้กระดานมีขนาดยาว ๑๒ นิ้ว
 สี่เหลี่ยม หรือพอกก็กับขนาดกว้างของหลุม ถ้าหาไม้กระดานแผ่น
 ขนาดนี้ไม่ได้ก็ใช้สองแผ่นวางทับขวางกันเป็นรูปการะบาท ให้ดิน
 เสาว่างลงกึ่งกลางระที่ทับกันพอดิ อย่างนี้เรียกว่า ระค ส่วนที่
 เป็นไม้กระดานแผ่นเดียวเรียกว่าระเคียว ถ้าพันดิน ขึ้นที่ซ้อน
 เช่นอยู่ใกล้ชายเลน จะวางระไม้พอกาน้ำหนักเรือน ก็ต้อง
 เปล่ซ้อนเป็นวางไม้้งวคือไม้กระดานสองแผ่นหนาขาวพอกควร วาง
 ทางแบนเรียงลงในกันหลุม ซึ่งชุกขยายเขตต์ให้กว้างออกไป
 อีก การวางให้มีช่องว่างห่างกันพอดิ ไม้ใช้วางเรียงซึก
 กัน วางไว้แล้ววางลงพิคคี่ ซึ่งเป็นไม้ขนาดหนาหน้าเล็กกว่า
 ไม้้งว แต่มีความยาวเท่ากัน ให้วางเรียงขวางกลางทับไม้้งว
 คือหันหัวท้ายไปคนละทิศกับหัวท้ายของไม้้งว และมีช่องว่างอยู่

กลางประจักษ์นพอก็คือช่องว่างของไม้จัว เมื่อมองครุเห็นเป็น
ช่องสี่เหลี่ยม คั้นเสาระคังอยู่บนไม้กุงพักตรงช่องสี่เหลี่ยม
เพราะฉะนั้นข้างโคนเสาให้เขียนข่าเพื่อรับไม้กุงพัก

ข. ทำขวัญเสา

ชุดคลุมเสาสีฟ้า รุ่งขึ้นเป็นวันฤกษ์ทำขวัญเสาและบอกเสาลงหลุม งานเริ่มแต่เช้าตรู่ ซึ่งในบททำขวัญพรรณนาไว้ว่า
“พอได้เวลาอาด ไถ่แก้วแจ่วขัน พวกห้องพงศ์พันธุ์ ปลุกกันพร้อมหน้า”
เพื่อมาชุมนุมช่วยกันทำพิธี ในชั้นแรกมี “ยंत्रพลัดถวน เช่นตรึงพลาถ์ ไหว้พระภูมิเจ้าที่ พระรัตนตรึงศักดิ์ บอกทวารวณิช เทวฤทธิอิศรา”
เรื่องยंत्रพลัดถวน คือ ปลุกศาลเพียงคาตังยंत्रพลัดถึงเวยตรึงพลาถ์ พระภูมิและพระอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเข่นเจ้าที่เจ้าทาง
คือเข่นเจ้าของที่ดินซึ่งจะปลุกเรือน ถ้าไม่เข่นสังเวยบอกกล่าวแล้วสียและเคาะพทานเสียดก่อน ท่านอาจทำได้
เกิดความเคือกร้อนหรือให้ตึกซัดได้ (คือเรื่องประเพณีเนื่องในการเที๊ก)
นอกจากยंत्रพลัดถามที่กล่าว ยังมีคาตังสังเวยผนางไม้ซึ่งเกยวข้องกับเสา
เพราะต้นไม้อยู่ในข่า ย่อมมีนางไม้ประจำอยู่ เมื่อไปตัดเอามา
นางไม้อาจโกรธเคืองทำเรื่องร้อนใจได้ได้ เมื่อมีความหวาดหวั่นดังนั้น
จึงต้องเข่นสังเวยประจบเอาใจไว้ที่

อย่าให้มาทำความเดือดร้อนเสียพืชปลูกเรือน ซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับความสุขของผู้อยู่ เครื่องสังเวทในถิ่น มีแค่ดอกไม้ธูปเทียนกลวอณาและมะพร้าวอ่อนไม่ต้องมีทิวทมูและไก่ต้มเหมือนอย่างสังเวทพระภูมิเจ้าที่หรือ ทวดคาอื่นๆ เพราะนางไม้ไม่อินทวิหัม (ถ้าเขาคนนั้นมาช่วยงานเกือบชวดกินไก่กินทิวทมู รอคิวทมิไก่และทิวทมูสังเวทอยู่อีกทางแล้ว) แม้เมื่อปลูกเรือนแล้ว ผู้ก็ยังอยู่ประจำ เช่นในบทเช่นผู้กล่าวว่ “ทงจวทงผ่า ซอทงหลังคา รอคแยกไก่ ผู้ประคหน้าต่าง เสาคึงเสาดกลาง ผู้สานนางไม้ ที่ไคปลูกเรือนอยู่ สอเง้าทงค้ ขอให้อยู่สยาย” การทำขวัญมีบายศรี ก็เหมือนกับพิธีทำขวัญอื่นๆ จะไม่กล่าวอะไร เพราะเล่าและวิจารณ์เรื่องบายศรีไว้ในเรื่องประเพณีเพลงในการเกิดแล้ว นอกจกบายศรี ยังมีผ้าเช่นผืนสีเหลืองมขนาดกว้างพอคักยหัวเสา ซึ่งเตรียมเอาไว้แล้ว ผืนซกหนึ่งครบตามจำนวนเสา ซกหนึ่งเป็นผ้าขาว อีกซกหนึ่งเป็นผ้าแดง เเจาะรกลางทงทมคเอาผ้าแดงในซกสวมลงในหัวเทียนของเสาทกตั้นคนละผืน แล้วเอาผ้าขาวในซกผืนหนึ่งทบอีกที แต่วางทับทแยงมุมกัน ผ้าเหล่านี้โดยมากลงด้วยยันต์ ๘ ทิศ ให้เข้ากับจำนวนมุมผ้าทกตั้นเป็น ๘ มุม หรือถ้าหากใครลงยันต์ไม่ได้ จะใช้ผ้าแดงผ้าขาวเปล่าๆ ไม่ต้องมีเลขยันต์ก็ไค ผ้าขาวและผ้าแดงนี้ลงทกมีใบยวทลงสวมทับอีกที รวมทมคนเรียกว่ “ถพอง

พระยาทพระเป็นเจ้า” สงสัยว่าจะเป็นเรื่องของโทรทหรือผู้รู้เพิ่มเติม
 เติมขึ้นทีหลังให้เข้ากบคิไสยศาสตร์ จะพิจารณาทีหลัง ผ่าที่
 สวมทิวเทียบนั้น ถอดกันว่าเห็นเครื่องของกันเสนีย์จัญไรและกัน
 เสาคคน้ำมันโคตวย แต่เสาคนั้นก็ลอกคักเอาไว้เป็นเสาคเอก นอก
 จากมีผ่าทขทิวเทียบ ยังเอาหน่ออดด้วยน้ำและต้นอ้อยผูกมัดไว้ที่
 ปลายเสาค (กลางตำราถือว่าผูกมัดทุกเสาค) เรียกกันว่าเรือน
 แก้ว ประเพณีทางภาคอีสานใช้ไหม ผ้าย ไชยคุณ ไชยธ ไชลด้วย
 ไชเงิน ไชคำ คือไชทอง ผูกติดปลายเสาคแรกและเสาคขวัญ (เห็นจะ
 หมายถึงความว่า เสาคเอกและเสาคโท) นอกจากผูกหน่ออดด้วยและต้น
 อ้อยแล้ว ยังเอาผ้างาม ๆ หุ้มเสาคอีกที เท่าคั้งหุ้มผ้าให้ ถ้ามี
 สร้อยมีแหวนธี่เอามาผูกมาห้อยประค้ำไว้ด้วย ตรงนี้ในบททำขวัญ
 กล่าวไว้ว่า “พวงเงินพวงทอง สอดคล้องปลายเสาค ผ่าเลิศเพริศ
 เพราะ ท่านผู้เฒ่าจัดแรก เสาคขวัญเสาคแรก เป็นแผนกแปลกสี
 ผ่าสีอาจอย่างคี่ กลัดคลุมหุ้มห่ม เห็นอร่ามงามสม แจ่มแจ้ง
 แสงใจ ให้รักเทียบชย ทักไว้ทุกคน ทั้งขนน้ามนต์ มงคลพิธิ
 นามันแข่งแต่งคี่ มีขบครยครน จึงยกบายศรีสามชั้น มาทำขวัญ
 เจ้าพระยาไม้ เอามาลัยเสียบแซม เข็มญมาคินางแย้ม ยานมีรั
 วยคาวเรื่อง (สอดคอกไม้เหล่านล้วนแต่เป็นมงคลทั้งสิ้น) แด
 วาวชาวเหลืออง ถ้าเลิศเผิกฉาย เห็นทองผ่องพราย พรรณราย
 วังสี ชาวขวัญนคี่ ประค้ำประกา มลิตอันมลิลา ทามาตามไค

เรียงเรียงขยี้ขยี้ใส่ บอกละใช้สมควร ชั้นบนถัดวัน ล้วนลูกไม้ลาย
 ขนมหึงหลาย ใต้ไว้ชั้นกลาง ของควาต่าง ๆ วางไว้ชั้นบน
 ประเสริฐเลิศล้ำ มงคลสวัสดิ์ สมนักขาวีตประเพณี ทำมั่งสิ่ง
 ขวัญ ให้ให้ขึ้นเป็นสำคัญ ถิ่นหมองอวยชัย” นี้คือถ้อยคำของ
 ผู้ชำนาญว่าเชิญขวัญ กล่าวพรรณาวไว้ในพิธีทำขวัญเสา เห็นว่า
 กล่าวไว้ละเอียดละออดี จึงคิดเอามาลงไว้แทนคำอธิบายเรื่อง
 ทำขวัญ ถ้าต้องการอ่านเรื่องทำขวัญให้ตลอด ก็จงหาหนังสือ
 ประชุมเชิญขวัญมาอ่านดูเอาเองเถิด ท่านจะได้ความรู้ถึงพิธีทำ
 ขวัญได้อีกมาก ในการกล่าวว่วขวัญ ข้อมะยลงด้วยการกล่าว
 ให้พระแก่ผู้ซึ่งจะเป็นเจ้าของเรือน ด้วยถ้อยคำอันไพเราะน่าฟัง
 เช่น “ให้สยสรรพโลกขยี้ทิวัญรัตน อักทงโลกสมขยี้ขยี้ปลั้มภ
 พร้อมคณามรพคัจงประจำบ้านเรอจิกต์ คณถ้อยคำข้าพเจ้าประสิทธิ
 คัจจวาท” ดังนี้ ผู้เป็นเจ้าของเรือนฟังแล้วยอมมะระอ้อมเอมเปรมใจหน้า
 ยาน ไก่ประโยชน์ในการบำรุงขวัญก็อยู่ เพราะเขาเชื่อถ้อยคำ
 อย่างนั้น เสร็จพิธีทำขวัญก็มีเงินและประมาณที่เสาออก แล้ว
 เขาขนวางบนขาทรายหรือไม้ขาที่ยัง ๓ ขา ทั้งไว้ขยี้ทกทซึ่งเตรียม
 ไว้ คอบเวลาจนกว่าจะได้ฤกษ์ขยี้เสาลงหลุม ซึ่งจะกล่าวต่อไป
 ทรงพระขยันมาพิจารณาถึงเรื่องผ้าขาวผืนแดงกับหัวเสาสักเล็ก
 น้อย สงสัยว่าผ้าขาวผืนแดงน จะเป้นคติคิตมาแต่โบราณคค
 กำบรรพ์ เพราะถ้อยคำว่าเรือนยอมมีผู้ขยี้ขยี้ขยี้ขยี้หรือผู้เรือนอยู่

ประจำ คชช. แลให้สุขให้ทุกข์แก่คนในครัวเรือนนั้นได้ ถ้าใคร
 ประพฤติผิดกฏองตามขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้เรือนก็ให้คำ
 ประพฤติผิดประเพณี ก็ให้ร้าย เป็นผิดผี ต้องมีการเส่นสังเว
 เพอปลดเปลื้องความผิดนั้น ก็ผู้เรือนนั้นอยู่บนเรือนที่ทรงโตน
 ในตำราและคติที่ถืออันไม่ปรากฏ เพราะผู้ที่อยู่ที่ทรงโตนก็ไม่
 มีใครรู้ กว้มองไม่เห็นตัว เป็นแต่หนัก ๆ เขาว่าอยู่กันนั้นกันเท่า
 นั้น ถ้าว่าถึงการเส่นผีในพิธีแต่งงาน เขามักเห็นที่เสาคงและเสา
 เเอกเสาโทแสดงว่าผู้อยู่ที่เสา ประเพณีทางภาคพายัพกล่าววว่า
 ชายที่ “ไปคาชกลางคืนคืนเรือนหน้า” ก็จะไป “กินแซก”
 หรือไปแต่งงานและอยู่บ้านฝ่ายหญิง จะต้องแบ่งเอาผู้ย่ำของ
 คนไปร่วมกับผู้ย่ำของฝ่ายหญิงที่หอแต่งงาน ในการแยกฝัน
 เขาใช้ผ้าแดงทาบผ้าขาววางลงบนพาน แล้วเอาขี้เทียนคอกไม้
 ทาบซาไว้เกา ซึ่งอยู่บนหิ้งในเรือน วางทาบบนผ้าแดงอีกที สมมติ
 ว่าฝันอยู่บนนั้น ผ้าแดงสำหรับผู้ย่ำ ผ้าขาวสำหรับผู้ย่ำ เชิญไป
 บ้านหญิง ผ่านเขาถือว่าเป็นอาสนะหรือที่นั่งของผี เมื่งเทษชกับ
 ผู้ย่ำผ้าแดง ที่สวมหัวเทียนเสารือนดู ก็จะมีนัยเช่นอย่างเคียวกัน
 (ค.เรื่องประเพณีเนื่องในการแต่งงาน)

อนึ่ง เรื่องเขาหนอดกล้วยและต้นช้อย หรือเขาใบไม้กลางอย่าง
 ผลไว้ที่ปลายเสาอย่างที่ทำกันในภาคอีสาน จะมีความหมายว่า
 อย่างไม่รู้ไม่ทราบ และก็ไม่ใช้มีแต่ไทย ถึงพม่าและมอญก็มี

ของพม่าเอามะพร้าวมีผ้าขาวผ้าแดงตกแต่งประคัย นำไปแขวนไว้ที่เสามุมทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเรือน ส่วนมอญใช้กะเข่าประคัยตกแต่งด้วยเสื่อผ้าอาภรณ์ แขนงไว้ที่ทรงเสาทางเคี้ยวกันว่าเป็นการทำขวัญผีเรือน (๑) ประเพณีปลูกเรือนของเขมรก็คงจะมีเหมือนกัน หากยังไม่พบหลักฐานที่อ้างไว้ในหนังสือ ชาวประ-
 ท่องซึ่งเขียนว่า เขาอยู่ทางตอนเหนือของพม่า ตระกูลเคี้ยวด้วยพวกละว่า มีการผูกคอกไม้เข้ากับเสาเรือน (๒) กะเข่าเป็นบูชาผีเรือนซึ่งสถิตย์อยู่หัวเสาฉะนั้น ก็เห็นเช่นนั้นคงไม่ผิด ส่วนประเพณีของไทยหนักอกกล้วยและค้ำช้อยที่ผูกไว้ปลายเสา เมื่อยกเส่าเข้าที่เสร็จแล้ว เขาก็ปลุกแก้อาหนักอกกล้วยและค้ำช้อยไปปลูกไว้ในที่คนใกล้เรือนหอ ตอนนั้นพอเกิดความหมายไควว่า การปลูกเรือนนั้น ถ้าเป็นปลูกเรือนหอ กล้วยที่นำเอาไปปลูกไว้พอครบเวลาขึ่งก็ตกเครือมีผล เช่นเวลาพอค้ำช้อยที่ผิวเมียเจ้าของเรือนหออาจะมีลูกห้วย จะไควใช้กล้วยนั้นเลี้ยงลูก เพราะฉะนั้นในเวลาปลูกกล้วยอย่างนั้น เขาก็คอยระวังประคัยประคองข่างไว้ให้งาม ด้วยเป็นของเสียงทาย เท้าช้อยกล้วยเป็นเครื่องหมายแสดงความอุดมสมบูรณ์ เพราะงอกรงามมีลูกมากและมีหน่อ

(๑) ฎ Halliday's The Talangs

(๒) Milne's the Home of the Eastern Clan, P. 179

สระพรัง ในอินเคียก็ถือว่ากลัวมีความหมายเช่นเดียวกัน สถาน
 ที่ในพิชิตมณฑลของเขามักผูกพันกลัวขยประคัมไว้ด้วยเสมอ ของ
 เราก็มักผูกพันด้วยอันอภัยประคัมเหมือนกัน โดยมากเป็นงานเกี่ยว
 กับศาสนา ส่วนอันอภัยยังคิดไม่เห็น นอกจากกระนั้นเขาเอวามัน
 หวานก็เป็นมงคล เรืองเอาผ้างามห่อหุ้มเสา นี้ก็เป็นทำนองเดียวกับ
 ภายเอาผ้างาม ๆ ไปหุ้มที่ชายศรีในพิชิตทำขวัญรุกขวัญมาก ซึ่ง
 วิจารณ์เรื่องไว้ในที่อื่นแล้ว (ดูประเพณีเนื่องในการเกิด)

ในขณะที่ทำขวัญ ลางก็ก็มีใบเงินใบทองวางทับผ้าขาวแดง
 อีกชุดหนึ่ง ใส่ยักเข้าไปในรูรอกทุกเสา ลางที่ก็ใส่แต่รูรอก
 เสาเอกต้นเดียว ลางที่เขาใบเงินใบทองวางกันหลุมทุก ๆ หลุม
 ด้วยก็มี เห็นจะเห็นเรื่องเขาเคล็ดให้เกิดเป็นเงิน ๆ ทอง ๆ กระมัง
 แล้วยังมีทำขวัญจั่วพร้อมกันไปในขณะที่ทำขวัญเสา มีเข็มจั่วเป็น
 ๕ จุดคลดหล่นกันขึ้นไปอย่างรบจั่วสามเหลี่ยม เรียกกันว่าพระเจ้า
 ๕ พระองค์ แล้วยเอาผ้าสองผืนรูปเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ราว ๔
 นิ้วยาว ๕ นิ้ว ผืนหนึ่งเป็นสีขา ผืนหนึ่งเป็นสีแดง เย็บประกบติดกัน
 เอาผ้าแดงไว้ค้ำหน้าเอาผ้าขาวไว้ค้ำใน ผูกไว้กับหน้าพรหม
 ใต้เข็ม ผืนเรียกว่าผ้าหน้าพรหม ลางที่ใช้ผ้าแพรสีชมพู แต่
 ผ้าค้ำในต้องเป็นผ้าทอแพรสีขาวเสมอ การผูกผ้าหน้าพรหม
 ผูกเพราะหน้าจั่ว หน้าหลังของค้ำนสลักหัวเรือนเท่านั้น จั่วภายใน

ในท้องไม่มี จะสังเกตเห็นได้ง่ายว่า ถ้าเป็นเรือนปลูกใหม่ มักมีผ้าหน้าพรหมผูกไว้ข้างใต้อยู่ ถึงเป็นเรือนเก่าหรือเอามาปลูกใหม่ก็ใส่หน้าพรหมใหม่เหมือนกัน ผูกคิควัวอย่างนั้น จนกว่าจะเขยื้อนซากไปเอง การทำขวัญเรือน ทางที่เมื่อเวลายกหรือขนตงขนปลายเส้า นายช่างจะกำนัมนต์อธิษฐานประพรมหน้าจั่ว (คูเรองกำนัมนต์อธิษฐานในเรื่องประเพณีเนื่องในการตาย) แล้ววกนัมนต์คนมาประพรมค้ำขวาน และวกเอามาเสยผมของคนด้วย นี่เป็นเรื่องขี้เข้านั้นขี้กัญไร จึงต้องใช้ตามนัตอธิษฐานเสร็จแล้วจับค้ำขวานกระทิงกระทานหน้าจั่ว เสกคาถาอาคมพระราชดำคาบ เอาค้ำขวานกระทิงหน้าจั่วให้แกลออกเป็นสองซีก แล้ววกกลับเอาเข้าคิควัวใหม่ ว่าคาถาตามตาประสานสามคาบ เสร็จแล้วออกซนคิควัวเดิม ทำอย่างนั้นเรียกว่า “กระทิงหน้าพรหมพักตร์” ว่าเพื่อจะให้ผู้อยู่มีความสุขความเจริญต่อไป คุณเป็นทีระเอาเคล็ด แต่เจ้าของเรือนต้องรักเงินเป็นค่ากำนัน ให้แก่ผู้กระทิง ๖ สลึง ผาขาวผืนหนึ่ง ซันล่างหน้าสำรับหนึ่ง ก็ต้องมีเงินค่ากำนัน เห็นจะเป็นเครื่องบูชาคร เพราะนายช่างปลูกเรือนเป็นธรรมเนียมเช่นผู้รู้และเข้าใจดีกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งเขินแก่ลูกมีดช่วยยกช่วยแบกตามหรือถาดด้ายเท่านั้น เรื่องปรุงเรือนปลูกเรือนที่สำคัญตกอยู่แก่ผู้เขยื้อนนายช่างระขงการ ถ้าไม่มีค่ากำนัน นายช่างก็ระต้องถูกวานข้อย ๆ มากกว่าคนอื่น เป็น

เรื่องมีความรู้แต่คงเห็นอโยปถ่า คุ้งน้ำเห็นใจ ส้มควรวแล้วที่จะ
 ต้องมีอะไรเขินเครื่องคอบแทนบ้าง หรือกลางที่เรื่องเช่นนี้จะเกิด
 จากนายข้างเป็นต้นเหตุเองก็ได้ ถ้าจะเรียกเอาเงินเฉย ๆ ก็จะเป็น
 เงินค่าจ้างไป ซึ่งไม่มีธรรมเนียมนำจ้างอันอื่น ฝรั่งยกเขมือมา
 เข็นคาน้ำพิธิธระกึ่งหน้าพรหมเสีย คิดเห็นอย่างนี้จะถูกหรือผิดก็
 ไม่ทราบ

ในพิธีทำขวัญ ที่เขินอย่างเต็มยศ อารามียพาทษวาคตะ
 โปนประโคม และนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธานต์บทไชย
 ยันต์มงคล และเมื่อขณะยกเสาเอกก็จะให้เจริญคาถาขยันโต
 และถันฆ้องไชยเป็นฤกษ์ ซึ่งจะกล่าวต่อไป

ขพิธีทำขวัญ ถ้ายังไม่ถึงฤกษ์ยกเสา ก็พักผ่อนกัน รอ
 อยู่จนกว่าจะถึงฤกษ์ “จวนฤกษ์พรวนวาย วุ่นวายนทงตัว เอา
 มงคลแจกทั่ว ตามอย่างตามธรรมเนียม เอะอะคระเตรียม
 พร้อมพรั่งทั้งใจ ประคองเสาเข้าไว้ กอชท่านผู้ใหญ่ขัญชา
 พอได้ฤกษ์เวลา ปลดกลด้วยเป็นทอง ท่านจึงให้ถันฆ้อง เข้า
 เป็นสำคัญ ให้เถอนถันฆ้องทั้งโคสามลา ผู้เฒ่ามาประนํานนต์
 ทอดตัวคนคนขยัน ยกเสาพลันทั้งท่วงที เสียงมะมัวงไปมา ลอย
 มีคพรวักว้าส ырะยาง ทำต่างๆ कामงาน ยกเสาส่งตรง
 เลือดใส สำคัญไค้ดังใจหมาย”

ถาวรยกเสาแวงต้องเป็นเสาเอกก่อน แต่ห้ามไม่ให้ยกเสาเอก

เป็นฤกษ์ในวันข้างแรม หรือบักทางทิศตะวันตก เพราะเป็นตก ๆ
 คับ ๆ ไม่ดี ตามปรกติให้บักเสาเอกเป็นฤกษ์ทางตะวันออก ถ้าจำ
 เป็นในวันทลเสา จำเพาะฤกษ์ไปอยู่เสียบทิศอื่นไม่อยู่ทางทิศ
 ตะวันออก แต่ก็ไม่ใช้ทางทิศตะวันตก ก็ให้บักเสาในทิศอื่นที่
 ไทรกำหนดไว้ว่าเป็นทิศฤกษ์ ให้เอาเสาเอกไปทางทิศนั้น จะ
 หันปลายเสาย้ายเบี่ยงทิศไปอย่างไร ก็แล้วแต่เวลาฤกษ์จะมาถึง
 ซึ่งไทรเป็นผู้บงการบอกให้ทั้งนั้น แต่จะหันปลายเสาให้เค้นเขตต์
 ของทิศนั้น ก็เกิน ๔๕ องศาไปไม่ได้ เพราะจะเข้าไปใน
 เขตต์ของทิศอื่นซึ่งไม่ใช่ทิศฤกษ์ เอาเสาเอกเดอนลงหลุม
 โดยเอาขาทรายที่รองรับมีเชือกหนึ่งผูกมัดเป็นห่วง คล้องไว้กับ
 เสาที่มีสายขาวเป็นระยาง คำจันยันขึ้นไป มีคนคอยคุมไว้อย่าให้
 เสาล้ม เพราะฉะนั้นจึงต้องมีคนคุมเสา ๒ คน บักขาทราย ๒
 คน ระวังอย่าให้ปลายเสาเอียงบิต หรือให้เสาย้ายเบนไปทาง
 ทิศที่ไม่ดี พอเห็นเสาตั้งตัวตรงดีแล้วก็เอาไม้เสียบผูกโคนเสา
 ใ้ให้แน่น จนเห็นว่าเสาคงตรงได้ตามลำพังแล้ว ก็รุกขาทราย
 ซึ่งมีห่วงเชือกหนึ่งผูกไว้กับเสาลงมาโคนเสา แกะเชือกออกแล้ว
 ก็เอาไป คล้องใส่กับเสาโทเสาตรีและเสาอื่น ๆ ต่อไปโดย ลำคับ
 ทำด้วยวิธีทำนองเดียวกัน การบักเสาโทให้บักในทิศตรงข้าม
 กับเสาเอก ถ้าเสาเอกอยู่ทิศเหนือ เสาโทก็อยู่ทิศใต้ แล้ว
 บักเสาตรีเวียนไปทางขวา ในทิศจะเป็นทิศตะวันออก เสาที่สี่ก็

เป็นทิศตะวันตก เสาต้นอื่น ๆ ก็เข้าไปในทำนองเดียวกันจนครบ
จำนวน ถ้าขุดเสาแล้ว เสาคู่ใดมีรูรอกไม่ตรงได้คู่กัน ต้องเอาไม้
สอดที่รูรอก หมุนแล้วไปทางขวา เช่นทลยิณฉวัญ ทั้งเช่นกงหม้อข้าว
หรือเวียนนาคเข้าโขสัด จนกว่ารูรอกจะเส็งตรงกัน

อนึ่ง เสาที่มีตาอยู่ที่ด้านใด แต่ไม่ใช่ตาซ้ายก็มักกำหนดไว้
ในตำรา ก็ต้องหมุนเสาให้ตาเข้าพาดห้องเรือน ในตอนนั้นไม่
สำคัญ เพราะกะตมายไว้แล้วเมื่อจะเจาะรูรอก จะหมุนเสา
อย่างไรก็ได้ ถ้าเป็นเสามีตารอบตัวซึ่งเรียกว่าดาวเรือง หมุน
เข้าหาห้องเรือนเท่าไรไม่สำเร็จก็เคาะครกนอนอยู่ ต้องทิ้งเสานั้น
เปลี่ยนเสาใหม่ แต่ตามปรกติเรื่องเช่นนี้จะไม่มีชนใดเพราะเมื่อ
เลือกค้ำเสาเขาตรวจดูถนัดวันเสียก่อนแล้ว ในตำรากล่าวไว้แห่ง
หนึ่งว่า “อย่าให้ลัดหัวเสาสั้นกว่ากัน” ในต้นหมายความว่า
หัวเสายาวไม่ได้ขนาดเท่ากันมีสั้นข้างยาวบ้าง ชคว้านจะหาเสา
ใหม่ที่ยาวกว่ากัน ก็หลีกเลี่ยงชดหลวมสำหรับเสาค้ำสั้นกว่าให้คน
เพื่อปลายเสาจะโค้งงอเข้าระคิมกับเสาอื่นเป็นอย่าง “เอาเถิดคน
ฝั่งนี้ลัดก็เอา ขอไปก็” คงนี้ ไม่เป็นมงคล ตำราท่านจึงห้าม
เพราะขุดเสาค้น เวลาไม้พายุแรงเสาค้ำฝั่งคนอาชโยกเซหรือ
โค่นได้

แรกขุดเสาถล่มหลุม ต้องคอยสังเกตดูว่าปลายเสาโอนไป
ทางไหน ถ้าโอนไปทางทิศอีสาน อากเนย์ หรือกี้ พายัพ และ

ชักเส้าเสวี่ แลตั้งเกตุ^๕ของเส้าถ่มเส้าโชนเสวี่ ไม^๕
 ะไรซากตกบดพร่องคิแล้ว ถักการสอครอก เส้าเอกถ่มเส้าโทให้
 คิคต่อกันเป็นคู่แรก แลสอครอกแก่เส้าค้อน^๕ ท่อไปจนครบ
 เสวี่แล้วใส่เต้า สำหรับคนจะไต่ขึ้นขึ้นไปนั่งวางข้อสวมหัว
 เทียนไค้สควก ถ้าไม่มีเต้าก็ไม่รู้ว่าจะนั่งที่ตรงไหน เพราะแต่
 ก่อนไม่มีคิจะปลูกดอกไม้ทอยเป็นลูกคันทเส้า สำหรับขึ้นขึ้นไป ไข่
 แต่ไม่ชะเนาะขึ้นที่เส้าเขียนแฉวงพอย้ายขึ้นขึ้นได้ มิฉะนั้นก็ใช้พระ
 ่องไม้ไผ่ผูกคิน่าเส้าขึ้นไป ทำนองผูกพระองทำน้ำตาลโคนก
 ใส่เต้าแล้วไต่ขึ้นไปนั่ง บนเต้าเส้าละคนไค้สควกและจัดการวาง
 ขื่อ ทอนนาคแขงปลอกหน่ออกด้วยหน่ออ้อยและสิ่ง^๕ที่ผูกคิอยู่ปลาย
 เส้าเอกออก แลนำไปปลอกตามคิ^๕ก็^๕เป็นมวงกลไพลเวลาวันนั้น
 เป็นอด้วยเงินกลด้วยทอง เสวี่วางข้อประจำหัวเส้าทุกคันทแล้ว
 ก็วางแปหัวเส้าเข้าปากกลันหัวข้อไปตามยาวของเรอน เป็นเครื่อง
 บังคัยแบงห้องและหัวเส้าเคียวบนแล้วใส่พริ้ง ซึ่งชีกคูนยเส้าแบง
 ห้องไว้แล้ว บังคัยเส้าเคียวล่างซึ่งเขียนหน้าทของคนอยู่ข้างล่าง
 ใส่ริ้งบังคัยเส้าเต็มแนบนแพ้นัก จึงคิ^๕คิ^๕กระแคะคินเส้าให้เข้าหาระคัย
 เต็นคูนยแบงห้องและตั้งเพื่อ^๕ให้เข้ารูป สอขบนซึ่งตัวขอ^๕ยังคัยอยู่
 แล้ว ก็คิ^๕คิ^๕กระแคะเส้าให้เข้าหาระคัยแล้ว ไข่ไม้วัคทะแบงมมรป
 เรือพระหว่างเส้ามมกัยเส้ามมทุกก้าน ถ้าเส้าโชนเรไม่ตรงเหลียม
 คิ^๕คิ^๕กระแคะเสียให้ตรง ถ้าเรทอนยบน ก็ไข่เชือกหนึ่งเชือก

พรหมผู้ศักดิ์จะไปจนตรงโคเหล็กมโหฬาร ซึ่งกำรากล่าวว่า “อย่าให้
 ынเพลเรือนเป็นเล่ห์” หมายความว่าถ้ารัยเรือนนิกไม่ไค้มมไค้
 เหล็กมใช้ไม่ไค้ เรียบร้อยคิแล้วจึงกลบหลุม เอาไม้ท่เสี่ย
 ยคแต่แรกออกเสี่ย ค่อย ๆ ไรยดินลงไปรอบ ๆ เส้ากระทุ้งไปไรย
 ไปจนกว่าจะเต็มหลุม แต่กระทุ้งค้อย ๆ ไปถ่อจนกว่าจะแน่น
 กระทุ้งแรงไม่ไค้เคียวเส้าจะเคลอนระคิย กรวณถ่สอศเส้ากัถ
 ไขคังแขวนตามซอลอยประจำห้องและกันกันพร้อมกันไป เส้า
 แล้ววางอกไก่แปลมเชิงกลอนสพานทพและถลอนเป็นลำคัยกันไป
 ระหว่างนี้ พวดอยู่ข้างล่างก็จ้วางตงทขยหลังรอกไปตามยาว ของ
 เรือนและผูกกันไป ภาระคานพินนทของวางตามขวางของเรือน
 จะไค้เข้ากบตงซึ่งวางตามยาว นิดคัยเรือนนี้จ้วยันซึ่งวางตงตาม
 ขวาง เรือนโยราณไม่วางพินตามยาว ถ่อว่าทำเจนนเป็น
 โถงฉี ความจริงเห็นจะเป็นเพราะภาระคานแผ่นยาว ๆ หายาก
 เอมาค่อถกนถ่ห้าม อาจเป็นค้วยทวไม่จจะค่อกันไม่ไค้สนิท มิ
 กระเคิดกระคคคระคนโคเหล็กมถักัน เพราะไม่มีเควของมื่อพอ
 ทงภาระคานแผ่นยาวมกมีแชนมีโถง เป็นเรื่องลำยากทงนั้น จึง
 ปรตามขวางเสี่ย (๑) ภาระคานพินซึ่งอยู่ทวงเส้า ก็ถ้องขาดคองแหวะ
 ให้อมกัยโคนเส้าไค้สนิทใช้วางปรเรียงชิดกันเฉย ๆ ไม่ถ้องเข้า

(๑) ลางที่อาจคิดเป็นประเพณีมาจากใช้ฟากเป็นพิน เพราะปรฟากตามยาวไม่สะดวก
 เป็นทำนองคิซกัยไม้ภาระคานแผ่นยาว ๆ

ถนเข้าเคอช และไมไค้ค๊ะปเพราะพริงมึงคัยออยู่หมกทัง ๕ ค้าน
 เพราะฉะนั้นจึงเป็นปุ่น ไม่ไช้คัพน ประโซชนร่องการปุ่นออยู่
 ทว่า ถ้ามัเทศฉกณเณชนทึประคเวรอน เช่นโเวเข้าปถัน ก็ระ
 ไค้แหวถกระดานพหขณตวัลงไปถองถนไค้ทันการ คิกว่าออก
 ทางหน้าค่างเพราะอยู่สงและแคข น้เป็นอมีเสีรงการปลถเวรอนให้
 ทนถุกษ์ในตอนเข้า ซังตามปรกคิระคองไม่เลยเทียงวันไป

ถึงเที่ยงวัน หยลพัคห้วยประทานอาหารเวียรร้อยแล้ว ก็เวีรม
 พาคกลอนมุงหลังคา เพราะแคคระกัชนแล้ว เห็นจะไม่คอง
 เล่าว่าเขามุงถนอย่างไร ก็เวีรงถ่าไม่คัยหักคักห่มอระคอง่าย
 ไม่ยากอะไร เพียงเจอาทากคัยไปวางทาบเข้าคัยไม้ถลอน เขาตอก
 ทึรอยทวคัยจากผกศอครอบถลอนรอบหนึ่ง แล้วก็คิระบิตทางตอก
 เสียบแน่นไว้วางถลอนถึแล้วถน ง่ายนิกเคียวไม่คองหักคักมุงเป็น
 ไปรคถองมุงคัยข้างเ็นไร จะรู้สึกวามุงไปแล้วไม่เท่าไร พอถุก
 ถมพัคแรงหน่อช ทึชจากถลอนรูคถลงมาชุกที่เชิงถลอนหมค น
 เป็นเพราะผุกไม่เข็นหรือผุกไม่แน่น เพราะไม้ถลอนคันใหญ่
 ปลายเวียร ถ่าผุกเป็นคักคือผุกให้ตอกศอคัยจากมาควัคคถอง
 ถลอนรอบหนึ่งแล้วก็คิระบิตเสียบทางตอกข้างถลอนเข็นแล้วไป คัง
 จึงเวีรคถ่าผุกเป็นและแน่นไม่มีรูคไม่มีคูลัย ถางทึชณะมุง มุง
 ไป ๆ ก็คักคัยไม้ไค้คั่นแล้ว เห็นคัยจากถลอนถลักถน หรือ
 ถักคัเป็นแหวค้ำข้างสูงข้าง น้เป็นเพราะไม้คอขระวังคู้ไว้ คน

มุงเขาต้องมีไม้วัดทำนองกิ่งไม้ช่อวัดที่ฝาแก้ว คอยวัดท่ายคูอยู่
 เสมอ แต่เช่นนั้นเวลาผลอกอากเหล็กมด้าได้ ทั้งอาคัย
 คนข้างล่างช่วยเขาไม้ช่อออกให้ด้วย ไม่อย่างนั้นแนวจากมีกระดัก
 ถันไป เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าวิชาว้างๆ แม้แต่มุ่งหลังคาก็
 มีหลักวิชาหรือเทคนิคของมัน เสร็จมุ่งหลังคาก็ได้ใช้ร่วมเงาของ
 หลังคากันแคคตอนย้ายซึ่งร้อนจัก กราวนถั่งมือประดอยฝาท่อ
 ไป เสร็จประดอยฝาก็เข้ายานหน้าทางประตู พอคืบย้ายมาก
 แล้วแคคอ่อน ก็จัดทำการหลยหลังคาก็เป็นงานชั้นสุดท้ายของ
 การปลูกเรือน เป็นทำนอมกัษยด้วยขอกเคมู๋ ถึงเครื่องเรือน
 อะไระเสร็จทุกอย่างก็ช่าง ถ้ายังไม่ได้หลยหลังคาก็ไม่ถือว่า
 เรือนนั้นแล้วเสร็จ เพราะถ้าฝนตกลงมาเรือนก็ให้ลลลลล ลาง
 ที่ทำยังไม่ทันแล้ว ฝนทิ้งเค้ามาเห็นเป็นเมฆกำมิด ต้องรีบกลับ
 คุอหลยหลังคา ถึงฝนจะตกตกลงมาก็ต้องทนตากฝนหลยหลัง
 คาให้แล้วจนได้ ถ้าไม่ทันจริง ๆ ก็เอาแผงเอากระแฉงไปครอบ
 ไปยังไว้ก่อนการหลยหลังคา ถ้าไม่หลยด้วยไม้หลยหลังคาอย่าง
 สมัยใหม่ซึ่งทำง่ายและเร็วก็หลยด้วยหญ้า คนหลยหลังคาก็ต้อง
 ชันไปนั่งยองโย่อยู่บนหัวอกไก่กิศะวันออก แล้วหลยหลังคาถอย
 หลังเรื่อยไป หลยไค้เท่าใดก็เอาไม้เสียบเหน็บรูไม้ข้างควาย
 สลักตามก้นเรือนไปเป็นแถว ติงก็เหยียบไม้กระหนาบหรือไม้ข้าง
 ควายไว้ ทำอย่างนั้นจนกว่าจะยกลงทางบ้านตะวันตกที่สุดของ

เรือนพอก ก็หันหน้าไปทางทิศตะวันออกแล้วหันหลังไปตะวันตก คงไม่มีเหตุอันนอกจากต้องการไม่ให้แสงตะวันครนเข้าชอนนัยนตา จมเรื่องทลยหลังคาก็เป็นอันเสร็จเรื่องปลูกทวเรือน ยกตัวขยค้อนเอามาเลียงคุณได้ ในเวลาถึงเลียง ตามมิให้ทะเลาะเบาะแว้งกัน เพราะเป็นปฐมฤกษ์กันเลียงกันชนเรือนปลูกใหม่ ตามปรกติกว่าจะเสร็จก็เป็นเวลาเย็น ซึ่งในบททำขวัญกล่าวไว้ว่า “เวลาเลิกอาหาร เลียงคาวหวานเรียงวรารศ อิมพาทมคทลทวคน แต่บรรพาคคนที่มาช่วย ต่างอันวบอวยพระพร ให้ท่านเป็นเศรษฐีถาวรพูนสวัสดิ์ ประกอบไปด้วยศิริสุขสมยศเจริญดี” คนมาช่วยงานอย่างนี้จึงจะเรียกว่ามาช่วยงานจริง ๆ ลึกคัยสมัยนี้ไปช่วยงานเขาก็เป็นนชไปตั้งเป็นเด็บริชชช่วยกันเท่านั้น

เสร็จปลูกทวเรือน ถ้ามีเวลาเหลืออยู่มากก็ต่อระเบียบเรือนหรือถ้าปลูกสร้างในตอนบ่ายวันนั้นไม่ทัน จะเลื่อนไปทำในวันรุ่งขึ้นหรือวันต่อ ๆ ไปก็ได้ ถือว่าไม่สำคัญ ไม่ต้องมีฤกษ์ยามหรือพิถีพิถันเหมือนปลูกทวเรือน ระเบียบนั้นคือเป็นขดค้อออกมาจากทวเรือนด้านแป มีหลังคาเตค้อออกมาจากชายคาทวเรือน ส่วนข้างๆ ของระเบียบทพองกยทวเรือนก็มีชอเว็ดลชอย่างเค็ชวกัน เป็นแต่เติมค้ำว่าระเบียบประกอบไว้ท้ายค้ำ เช่นรคระเบียบพวงระเบียบเป็นต้น ส่วนฝาของระเบียบเรียกว่าฝาสีข เพราะฝาคอน

บดเป็นรูปจักรวงซึกและประคอบตามรูปของหลังคาที่ลาดเทลงมา
 เสาระเบียงมีขนาดเล็กลงว่าเสาตัวเรือนนิกหน่อยและไม่มีการขยายมาก
 เป็นหัวเทียนเหมือนอย่างเสาตัวเรือน เป็นแต่ขากปลายเป็นง่าม
 รัยแป้วเสา แล้วพาจันทันจากใต้เท้าตัวเรือนลงไปนั่งอยู่บน
 แป้วเสาระเบียง และทำห้องเป็นปลิงไม้ยัดหัวแป้วติดเท้าตัวเรือน
 แน่น การเจาะรูรอกของเสาระเบียงให้เจาะรูรอกเสาตัวเรือนด้วย
 เพื่อสอดครอกมาถอดับรอกเสาระเบียงเป็นคู่ๆไป ร กระจับปี่ต้อง
 เล็กลงว่ารอกของตัวเรือน เพราะวัดขนาดเสาระเบียงมาเป็นขนาด
 รอกและเจาะรูให้ต่ำกว่ารอกของตัวเรือนราวคืบหนึ่ง เจาะใกล้
 กันไม่ใช่โดยตัวเองเป็นธรรมดา เพราะเสาตัวเรือนจะหมกความกำ
 หนืดไป ด้วยเหตุนี้ พนระเบียงจึงต่ำกว่าพนตัวเรือน จะทำพ
 นระเบียงให้เสมอกับพนตัวเรือนจึงคดซึก เมื่อพนระเบียงต่ำกว่าพ
 นตัวเรือน จึงเกิดมีช่องโหว่ระหว่างรอกตัวเรือนกับรอกกระจับปี่
 ช่องโหว่นี้เรียกว่าช่องแฉว คงเป็นเพราะแฉวมันชอบลอคเข้ารอก
 ออกทางนั้นจึงต้องกรีดเสียบ หรือมีฉนวนเวลานั่งอยู่บนเรือน
 ห้อยคันท้อยขาดมาที่ระเบียงหรือที่กระจับปี่ไม่ปลอกกลัย เป็น
 ช่องให้คนลอบทำร้ายได้ง่าย ไม่ที่กรุดช่องแฉวทำเป็นลูกพักก็มี
 หรือจะเป็นไม้แผ่นตามธรรมดาก็ได้ แต่โดยมากมักสานเป็นแผงกร
 เพราะในสมัยก่อนกระดานเป็นของหายากต้องสงวนไว้ ถ้าไม่
 จำเป็นจริงๆ ก็ไม่เอามาใช้เป็นไม้กรุดช่องแฉว “พอคัก ๆ สักหน่อย

นระน้องแก้ว พังระลอกคลองแหม่วขึ้นไปหา” นี่เป็นเพราะท้าวประคองไม่
ครุ่ล่องแหม่วเรือน เป็นโอกาสให้ระเค่นลับโคลคล่องแหม่วขึ้นไปหา
นางประแคะไค้

ระยะจากพนระเบียงขึ้นไปยังพนทวเรือนห้องนอน เด็กเล็ก
ก้าวขึ้นไปลงล่างากเพราะสูง เขาทำกะโคเคยสำหรับคนลงตรง
ประตูห้อง แคยักเรียกว่าอัทมกันท์ ไม่เรียกว่ากะโค อาจเป็น
เพราะกลางที่มี ๒ ชั้น ถ้าเป็นกะโคชั้นคู่ก็เป็นกะโคคู่ ทำเลียง
เป็นชั้นเคียวหรือสามชั้นไม่ใคร่จะเรียกชื่อเลียงเสียว่าเป็นอัทมกันท์
ไม่ใช่กะโค ระเบียงนั้นมกถนฝาสีขาวทงสองข้างคานศักดิ์หรือ
อิกคานหนึ่งเป็นช่องประตูเข้าออกก็มี และอิกคานหนึ่งมกถนฝา
ประตูห้องและฝาประตูห้องเสร็จ ในแนวเคียวลับห้องนอน
สำหรับเป็นที่เก็บเครื่องใช้ไม้สอยที่มีราคา ส่วนกลางและส่วนคาน
ศักดิ์อิกข้างหนึ่ง กลางที่ก็ปล่อยโถงเชื่อมต่อกับห้องโถงของทว
เรือน ทถนฝาหรือทำเป็นลูกกรงทำหน้าของระเบียงก็มีแต่เป็นช่อง
ทำเพิ่มเติมก็ขึ้น ไม่มีใครทัวไป ถักระเบียงออกมามกมีชาน และ
กลางที่ก็เป็นกะโคชั้นลง มีกะโคเคียว กะโคั้นในกลางภาคทำแม่
กะโคคอนขนท์ทอถยพันให้สูงกว่าทชานข้างหนึ่ง โถยมากมก
ทำข้างขวา กะโคของมอญก็ทำอย่างเคียวกัน เห็นจะทำไว้สำหรับ
มือเกาะเพื่อก้าวขึ้นลงโคสัควดมันคง ทรงนเรือของโทรเข้ามา
แซดอิก คือ “ถ้าพากันโคทางทิศบูรพาให้เอาหน้าผ่อนเงินทอง

ปราสาทหรือมณฑปเป็นต้น ที่จริงว่าถึงเรือนอยู่ก็ยังไม่มีความจำเป็นอย่างไร ที่จะต้องก่อพระระเบียงทั้งสองข้างตัวเรือนให้แข็งแรงกระพ้อขัด ซ้ำจะทำให้ข้างในตัวเรือนมืดและอับลมด้วย ถ้าจำเป็นเช่นเรือน ห้อง เขามักก่อเป็นพระหรือก่อเป็นเพิงทางด้านสกัดของตัวเรือน พระกับเพิงก็เหมือนกัน แต่พระก่อจากหลังคาจากที่หัวฝาค้านสกัดของตัวเรือน พนอยู่ระดับเดียวกับระเบียง ส่วนเพิงนั้นก่อจากไม้คันทวนและพื้นถากดิน แต่พระก่อจากคันทวนของตัวเรือนก็ได้ ใช้สำหรับทำงานการต่างๆ หรือเป็นเพิงกันแดดก็ได้ ผิดกันเพียงเท่านั้น เพิงนั้นถ้าปลูกอยู่ต้อยๆ ก็จะเห็นเป็นหลังควชึกเดียวแห่งอยู่ไม่ติดกันอะไร เราจึงทำหลังคานั้นสำคัญว่าออกมาเล็กน้อย อย่างนี้เรียกว่า เพิงหมาแหงน ถ้ากันแดดขึ้นงาออกมามาก ก็ต้องมีไม้ค้ำขึ้นเฉจากเสากลางตัวเพิงข้างต่างขึ้นไปยื่นไว้ค้ำอย่างนี้เรียกว่า เพิงแขนง ที่เขาก่อเป็นพระจากตัวเรือนมักมีเหตุจำเป็น เหนียงมาแต่เรือนเช่นสองห้อง ๒ เสา ไปเท่านี้วันมาเผาผี จึงต้องแก้เคล็ดก่อเป็นพระโตคเป็นเรือนสามห้องขึ้นระเบียงและห้องโถง มีประโยชน์เกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อติดกันอีกอย่างหนึ่ง คือศพคนตาย ห้ามไม่ให้หามลอดคชลอดคพระคเรือนชาน การที่มห้องโถงไว้บนเรือนนี้เพื่อจะตั้งศพไว้ในห้องนั้น ปัญหาเรื่องหามลอดคชหรือลอดคพระคทองก็หมดไป แต่อาจมาติดประตูระเบียงหรือประตูชาน เราจึงใช้ถอกฝาเสวหรือพัง

ทรงของเรือนไทยเสี้ยงามหรือเสี้ยศิลปะไปด้วย เพราะไม่กินรูป
 กนกยทลคพนระเบียงให้ต่ำ หากไม่ลคพนระเบียงให้ต่ำว่าพื้น
 ครัวเรือนก็จะร้ายใหญ่เพราะเคี้ยวเสี้ยนละไซลาเชิงชายของระเบียง
 จะเตี้ยมาก จะเป็นเหตุให้ชนลางทางคานหันไม่สทกวก ท้องถมคอง
 คอขระวัง ทางกลอนอาทิมหน้าทิมตาเอาไว้ ถ้าจะให้เคี้ยว
 เสี้ยนระเบียงสูง หลังคาถึระคาคตากไม่เข็นรูปลาดเทลงมา นำ
 ฝนอารวัวไหลได้ เพราะฉะนั้นช่างผู้ปรุงเรือนให้ใครปรุงมถก
 ท้องตามแนยเรือนไทย มีกวกความกว้างของครัวเรือนระหวาง
 เส้าต่อเส้า ทางคานขอหรือคานสทก เช่นครัวเรือนกว้าง ๖ คอก
 ระเบียงระต้องกว้าง ๔ คอกคย เกยบนเสี้ยนระเบียงถึต้องสูง ๔
 คอกคยคยงนเป็นคย ถึจะทำให้หลังคาระเบียงลาดเทพองามถึรูป
 ทรงของหลังคาครัวเรือน ส่วนคานขาวหรือคานแป ถ้าเป็นเรือน
 สามห้อง ตามขรรมคานไม้พรงถึต้องยาว ๑๕ คอก การแบ่ง
 ห้องถึระคยห้องละ ๕ คอก ไม่ให้เป็น ๖ คอกเท่าถึคานสทก
 เพราะท่านห้ามไม้โทของเรือนเข็นส้เหลยม ครัวระไปเหมือนกน
 เส้าถึขวางไม้คานคองแย่งห้องโลงผี ส่วนถึการลคพนระเบียง
 ให้ต่ำลว่าพื้นครัวเรือน ท่านว่าให้ "ลคขัวเท้า" คือท่าน
 หมายทรงทึ ระหวางร รอกครัวเรือน ถึขรอกทลคกลงมาเป็น ระเบียง
 ขอมเส้าแถวกลาง ทงนถึเพื่อให้รอกทงสองห่างกนคย ทง จะ
 ได้ไม่เสี้ยกถึคานทงของเส้าแถวกลาง ส่วนพนขาน ถึถึ

ลดให้ต่ำกว่าพระเข็ญ นี้ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าไม่ลด
ให้ต่ำกว่าพระเข็ญ นำฝนกระเด็นหรือสาดไหลเข้าพระเข็ญ
ได้ เพราะพระเข็ญส่วนมากปล่อยโถงไม่มีฝาปกั้น ถ้ามีก็ฝา
ก็ไม่เกินห้องหนึ่ง

โดยเหตุที่เรือนมีเคี้ยวสูง แต่ไขลาเชิงชายสั้น ยื่นจาก
ฝาเรือนออกมาเพียงศอกคืบเป็นอย่างมาก จึงกันฝนสาดไม่ค่อย
ได้ เขาจึงถือเป็นหลักภายนอกมาถูกรอบตัว ทางค้ำยันที่ไม่มี
พระเข็ญ ถ้ายันออกมาแคบ ๆ เรียกว่า หลังคาถันสาด ถ้าค้ำ
ยันออกมากว้างมากก็เรียกว่า เฟิงกันสาด การก่อนั้นทำกัน
ต่อจากใต้เท้าของเชิงชาย เหตุดังนี้จึงไม่แข็งแรง เพราะจัน
กันยื่นออกมาลอย ๆ ไม่มีอะไรช่วยช่วยแรง จึงมักทำเป็นไม้ค้ำ
ยันไว้ เรียกว่าไม้เท้าแขน ไม้เท้าแขนชนิดนี้ทำประโยชน์
ค้ำยันได้ค้ำมาก ภายหลังต่อมาไม้เท้าเหล็กแต่ก็ทำให้ร้อนเหมือน
ทวย ไม้เท้าแขนถ้าไม่ยื่นออกไปรับอย่างท้อ ๆ แต่มีลักษณะ
อ่อนระทวย ก็เรียกว่า ทวย คั้งก็จะเห็นตามโบสถ์แลรวิหาร ถ้า
ทำแผ่นรูปชายธงก็เรียกว่า ทวยหูช้าง เรือนสมัยใหม่กลางที่เรียก
ไม้ถงฉาก หูช้างชนิดทวยนี้เป็นเรื่องความงามของศิลปะมาก
กว่าประโยชน์ทางค้ำยันจริง ๆ ถ้าไม้ค้ำนั้นเป็นขนาดยาวระจาก
พวงตงเฉดขงขึ้นไปค้ำปลายจันทน์ ก็เรียกว่าแขนนางคั้งจะเห็น
ได้ทั่วไป ถ้าเห็นว่าระค้ำไว้ดีไม่เพียงพอ เพราะค้ำสาดต่อ

กว้างยื่นออกไปมาก ถ้าใช้เสารายหรือเสานางราย (๑) รั้วเป็นระยะ
 ไป ทางอาคารเรือนชนิกที่มีเสานางหรือเสารายค้ำไว้ที่ถนัดฤพระ
 วัดใหญ่ ๆ ยังเหลือเป็นตัวอย่างให้แลเห็นอยู่ลุ่มไป การ
 ทำกันเสาคว้าง ได้ประโยชน์แก่ฝาตลอดจนเสาเรือนไม้ใช้ดู
 ฝนสาด แต่ไม่กีดกัทำให้ยลและแสงสว่างในเรือนน้อยไป
 เรือนที่ก่อเป็นชานออกไป ก็เลื่อนประตูและกระโถไปทำที่ปลาย
 ชาน โดยมากมักทำเป็นประตูข้าง ก็ตั้งเสาคู่หนึ่งมีไม้
 ชิดที่ชน ๑ หรือ ๒ เช่นเสาชิงช้า เป็นต้น มีหูข้างประกอบสอง
 ข้าง แต่ชนค้ำทำเป็นประตูคู่หนึ่งค้ำหลังคาเล็ก ๆ เพื่อมิให้
 ยานประตูตกแคศฝน ส่วนรอยบริเวณชาน ถ้าไม่ทิ้งไว้ ของ
 เกาเมลดกนทำเป็นรั้ว ข้างที่ลี้ทำเป็นรวฝาปกคลุมฟัดลงคั่น
 ข้าง ทำนองแผงราวชวตทช หรือไม้กัทำคั่นล่างกัชคั่นบนไปรุ่ง
 แต่ท่อนำมักทำเป็นรวไปรุ่ง ส่วนประตูชานนั้น ยานไม้มีดเกา
 เพราะเป็นประตูสามัญ ไม่จำเป็นต้องทำให้มีเกียรติเหมือนประตู
 เรือนหรือประตูค้ำมวควา

พรรณารองเรือนมากก็เห็นว่าระทมคแล้ว ยังขาดก็แก่กรวี
 ไฟ ไม่มีกรวีไฟก็ไม่กรวยเรือน ขรรคมคากรวไฟเขาปลุก
 ไว้ต่างหาก ท่รท่อกัออกไปจากตัวเรือนไม่ทำกัน เพราะควัน
 ไฟรมทำให้เรือนค้ำสปรก เว้นแต่จำเป็นจริง ๆ เช่นเหย้า

(๑) ถ้าเป็นเสาบักเรียงติดกันอย่างรั้วระเนียด ก็เรียกว่าเสานางเรียง

เรือนผู้ชิตสน ถ้ามั่นในบริเวณบ้านพอ ก็ไปปลูกไว้ห่างไกลพอควร โดยมาใช้ฝารัดแตรเพราะโปร่งก็ไม่ต้องมีหน้าต่างเพราะควันดอกไค้รอบตัว มักทำเป็นครัว ๒ ห้อง ไม่ถั่วว่าคั่วเหมือนจำนวนห้องเรือน เรือนครัวทำเช่น ๓ ห้องก็มีมักเป็นครัวของบ้านที่มั่งคั่งสมบูรณ์ใช้เป็นครัวไฟ ๓ ห้อง อีกห้องหนึ่งกินไว้เป็นที่เก็บเสบียงกรัง ครัวนั้นจะมีระเบียงหรือไม้มกัและแต่เรื่อง

เมื่อปลูกเรือนและต่อชานออกไปแล้ว ต้องการตกแต่งด้วยแขกแยกออกไปจากเรือน ก็อาจปลูกเรือนขึ้นใหม่ชิดหลังหนึ่งต่างหาก ต่อจากชานเรือนออกไปทางหน้าเรือน เรือนนั้นได้เห็นห้องโถงใช้ประโยชน์สำหรับทำการงานและรับแขก ก็เรียกว่าเรือนพะไล ถ้าทำเป็นเพิงก็เรียกว่า เพิงพะไล แปลงที่คำว่าพะไลไปตรงกับคำพะไลในภาษามลายู ซึ่งแปลว่าห้องโถงเรือนของชาวชะวามลายู มีรูปร่างและลักษณะคล้ายคตงกนกับเรือนไทย จะมีการเกยของพ้องพานกนในเรือนเรือนนอย่างกระมัง เป็นเรือนนำสืบสวนค้นคว้ามักอยู่

ค. เรือนหมู่และบ้านเรือนที่อยู่

กนจะพุดถึงเรือนหมู่ เมื่อปลูกเรือนเป็นที่อยู่นาน ๆ ไป มี

ความเจริญอุดมสมบูรณ์สมกับพรที่ให้อไว้ในวงแหวนปลอกเรือน เลิก
 ลูกเต่าเคียบโตเป็นหนุ่มเป็นสาว เรือนหลังเดิมไม่พออยู่ก็ต้อง
 ปลอกเพิ่มเติมจนออกหลังสองหลังทางข้างของเรือนเดิม แต่อยู่
 ถัดไปข้างหน้า ลางที่ลูกสาวมีเรือน ก็ต้องมีการปลอกเรือนหอ
 ขนออก เพราะฉะนั้นจึงไปตรงกับคำที่ว่า “ลูกเต่าเห็นเหย้า
 เป็นเรือน” ประเพณีต้องแยกครัวแยกเรือน เรือนเหล่านี้มีขนาด
 ย่อมกว่าเรือนหลังเดิม และมีชานแล่นถึงกันตลอด เพราะฉะนั้น
 เรือนทุกหลังจึงเหมือนหันหน้าเข้าหาชาน เรือนหลังเดิมเรียกกันว่า
 หอกลาง เรือนที่อยู่ข้างของหอกลางไปทางหน้าเรียกว่าหอวิ ส่วน
 ที่อยู่ถัดหอหรือออกไปเป็นเรือนปลอกตามขวาง ก็เป็นหอขวาง และ
 มักเป็นเรือนขวางตะวัน จึงไม่ใช่เป็นเรือนนอน • ปลอกโดยไวกัน
 ฝาสามค้ำตามธรรมเนียม ถ้าหรับริยแซกเป็นทำนองเคียวฉับ
 พระไล จะผิดก็อยู่แต่ที่ไปปลอกทางค้ำสกัดหัวชาน ส่วนมากจึง
 มักขวางตะวัน ถ้าเป็นอย่างเรือนพระไลก็ไม่มี เมื่อมีเรือนปลอก
 กันเป็นหมู่คั้งน ชานเรือนซึ่งแล่นถึงกันกว้างมาก จึงมีดปลอก
 เป็นเรือนโถงขน หักกลางชานเป็นเรือนสำหรับนั่งเล่น หรือใช้
 เป็นที่เมื่อเวลาว่างงาน เช่นสวนคมนตเลียงพระเข็นคน เรือนหลังนี้
 เรียกว่าห้องนั่ง ถ้าเป็นกฎพระ ห้องนั่งก็เป็นห้องนอนหรือสวนคมนตไป
 ห้องนั่งนั้นไม่จำกัดว่าจะต้องปลอกอยู่กลางชาน จะใช้เรือนหลังไหน
 ถ้าปลอกให้เป็นที่โถงโถงเช่นห้องนั่งก็ได้ นอกนั้นอาจมีเรือนเล็กๆ

สำหรับเตียงนกกะปลอกไว้ที่ตรงไหนก็ได้ แล้วแต่จะเห็นเหมาะ
 ณีเรียกว่าทอนก ก้านหลังของทอนนึ่งที่ปลอกไว้กลางซาน มักปลอก
 เป็นร้านคันไม้ โดยมากปลอกไม้เถาตลอดซาร ไค้ทั้งทอมและกิน
 ลุกมันควย ที่ปลอกคันกระคิงงาจันทร์สมลิวัดย์ ถกวัดย์เห็นจะมี
 มาที่หลัง อย่างนเอง ชนแผนจึง “โหนดกลางซานร้านคอกไม้
 ของชนข้างปลอกไว้อยู่คาคัน รวยวันเกษรเมื่อค่อนคน ชน ๆ
 ลมชายสบายใจ” ชนแผนชมคอกไม้และชมปลาของชนข้างแล้ว
 ก็เหลือบเห็น “ถคนั้นแอกไถละไม้งอน กระคิงพรวนสักหลายคัพ
 ภาวประคัมภวงเค้นคตลอน สลักเสลาเถลาเถลยงอรชร เชือกใช้
 ไร่ชอนสลัดัน เครื่องม้าคาคากังทระวาง เครื่องข้างสำระพัท
 ระคัสระ ขอคว่ำกำพลองทองพัน ถคนั้นข้างเชื่องซาเลองมา”
 เครื่องเหล่านี้จะเป็นคิงเพลงโคราชาว่า “จะไ้หนึ่งเกียนทรงองว่า
 ใ้ส่มคักคานองนาง” เกวียนที่มีไม้ค่อทัวเกวียนงอนงามเรียก
 ว่า งอนทรง (เป็นอย่างงอนรด) สำหรับผดระคิงและพรวน
 ปลาขบกรง นชนข้างชนเอาแอกไถไปเก็บไ้บนเรือนด้วย ชน
 ธรรมทาเขาเก็บไ้ที่เพิงข้างขึงขาว แต่ของชนข้างจะเป็นของค
 ึงเก็บไ้บนเรือน ส่วนเครื่องข้างเครื่องม้า ก็ควรแล้วที่ชนข้าง
 จะเก็บไ้บนเรือน เพราะเครื่องม้าเครื่องข้างของชนข้างคงเป็น
 อย่างค ีเห็นจะเก็บเอาไ้ในหอขวางซึ่งยื่นห้องโถง และจะเก็บ
 เป็นอย่างคึงเอาไ้ชวคกันควย ชนแผนจึงแลเห็นค่อนค่อไป

ขุนแผน “ถือพาพนชนหอกกลาง ของขุนช้างสร้างขุนไว้ใหม่”
 แสดงว่าหอกกลางคือเรือนเป็นประธานของเรือนใหม่ เป็นที่ซึ่งเจ้า
 บ้านอยู่ หลบคานลุกกักหน้าสยาค คนชนกนงเอเคเคเอเอๆ อยู่บน
 พรหมเจียมพิงหมอนขวาง บงการยาวไพรไฟทำงาน ใครมีหน้า
 คำข้าวดีคำไป ใครกักน้ำดีตกไป ใครเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเลี้ยง
 ช้างเลี้ยงม้าก็เลี้ยงไป แข่งหน้าที่เสร็จกันไปทุกคน นั่นคือความ
 เป็นอยู่ของผู้กสิสมัชเก่าอย่างขุนช้าง

ทำไมจึงต้องสร้างเป็นเรือนใหม่ คือเป็นเรือนแยกกันหลาย
 หลัง มีสามแฉกถึงกันตลอด และเรือนแต่ละหลัง ก็มีห้องไม่
 มากกว่า ๓ ห้อง จะสร้างให้เป็นเรือนมีมากห้องอย่างกสิพระ ๕ ห้อง
 ไม่ได้หรือ ตอบว่าถ้าสร้างให้ยาวเกิน ๓ ห้อง ก็คึกซึก เพราะไม่
 แยกหัวเสาไม้อกไก่และไม้พรงเขาใช้ไม้ก่อนเคี้ยว ถ้าสร้างเรือน
 ให้มากกว่า ๓ ห้อง หากไม้เหล่านไม้ไก่สควก จะใช้คือไม้ก็
 ห้าม ก็ห้ามก็เห็นเหตุ คือทำให้ไม้ที่ทานรับของหนักเสียถ่วงไป
 ทงวิธต่อไม้ในสมัยก่อน ก็เป็นเรื่องไม่มีใครทำกันเพราะไม่
 กล้าและไม่เคยทำ ถ้าจำเป็นจะต้องสร้างเป็นเรือน ๕ ห้อง ซึ่งเป็น
 เรือนขนาดยาวเป็นที่สุดแล้ว ก็ต้องแบ่งห้องให้มีขนาดลดลงมา
 ให้พอดีกับขนาดของไม้ที่จะหาได้ ความธรรมดาจะหึงห้องท้าย
 ยาวจะเป็น ๕ คอก (คอกในต้นเท่ากับคอกกบ ๔ นิ้วในป่าเขตร)
 กว้างกว่านั้นเป็น ๕ คอกคืบ ถ้าถึง ๖ คอกก็เป็นขนาดใหญ่มาก

ห้องต่อไม้อกไก่ไม้แป้และไม้พริ้ง ส่วนด้านกว้างของห้องระหว่าง
 ๕ ศอกถึง ๘ ศอก ถ้าเป็น ๕ ศอกก็แคบเต็มที ถ้าถึง ๘ ศอก
 กว้างมาก ทาไม้ขอไม้ใคร่ได้ ถ้าใช้ไม้ขอต่อก็เสียกำลัง
 อาจหักกลางได้ เทคนิคเขาจึงใช้ปลูกเป็นเรือนหลายหลัง แทนค
 จะปลูกเป็นหลังใหญ่หลังเดียว เพราะคึกขาคักขวยเรื่องไม้เครื่อง
 เรือน ที่โบสถ์วิหารขนาดใหญ่ มีหลังคาซ้อนกันหลายชั้น เห็น
 ก็ระเนองมาจากเรื่องหาไม้เครื่องเรือนขนาดยาวไม่ไ้ จึงต้องทำ
 เป็นหลังคาซ้อน อย่างเคียวกับเรือนธรรมภาทองมีระเบียง เพื่อ
 ขยายเรือนออกไปให้พอกับการอยู่ บ้านเรือนใครมี “แม่เรือน
 ๒ หลัง หอนั่งครัวไฟ หัวกระโถก้นโมกข์” ละก็เช่นบ้านเรือนชั้น
 ผู้คมีอนระกิน ถ้าเป็นเรือนหลายหลังมาดกว่านี้ และบางหลัง
 เป็นชนิดเรือน ๕ ห้อง อย่างที่ขยายศรีประจันต์เรียก อาเรือนทอ
 สำหรับแต่งงานพลายแก้วกับนางพิมพิ์ ก็เห็นจะเป็นक्रमจุได้มอ
 คักขุนข้างบ้านรวู้ใหญ่ไ้ถระมิง

ระพรรณาถึงเรือนหมู่ค้อไป เมื่อมีชานกว้างขวางอย่างน
 จะปลูกเรือนครัวอยู่คักขี้ไ้ โดยมากจึงมักปลูกไว้ข้างๆ หอกกลาง
 เป็นเรือนครัวไฟขนาดใหญ่เพราะอยู่กันหลายครัวเรือน ส่วนเครื่อง
 เสียขงกรังและสิ่งของ ซึ่งเคยเก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งในครัวไฟ
 ก็ย้ายไปเก็บไว้ในครัวเคียวของซึ่งปลูกชนอีกหลังหนึ่ง อยู่กันคน
 ละตัวกับครัวไฟ เมื่อครัวไฟอยู่ในเขตคชานเรือน ไ้ถถนครัวอา

เกิดสปรกเป็นน้ำฉ่ำและ เขาจึงมักขุดพื้นดินเป็นรางให้น้ำไหล
ไปอื่น จะโคไ้ไม่มีน้ำคว่ำซึ่งเป็นแองอยู่ โดยขุดรางพื้นเรือนไป
ให้ห่าง แล้วขุดหลุมรับน้ำใต้โคกรก เมื่อหลุมเต็มก็ถม
และขุดใหม่ต่อไปอีก ตรงชานระหว่างครัวกับตัวเรือนหอกกลาง
มีค้ำทำเป็นร้านน้ำสำหรับตั้งโอ่งน้ำ ร้านน้ำใช้ขี้กเสา๔ต้น ทะลุสอด
ชานขึ้นมาจากพื้นดิน สูงจากหลังชานประมาณคอกเศษ วาง
พทิมหัวเสาข้างบนเป็นร้าน ด้านสกัดหัวท้ายของร้านมีเสาข้าง
ละต้น ทำนองเสาค้ำปลายทะลงขึ้นไปสูง สำหรับรับหลังคา
อย่างขุ่มประตอชาน เพื่อกันแดดเผาคุ่มน้ำ ทำให้น้ำร้อนกินไม่ค
ลักษณะของเรือนขุ่ม ล้วนมากก็เป็นอย่างนั้น จะผิดแปลกออกไปก็
คัวจำนวนหลังเรือนและพื้นหน้าเรือนไปทางไหนเท่านั้น

กล่าวเรื่องเรือนแล้ว ไม่กล่าวถึงบ้านค้ำไม่ครยเรื่องของ
สร้างบ้านปลูกเรือน บ้านคอกพทิมที่ขึงกันไว้ปลูกเรือนสำหรับขุ่ม
บริเวณเป็นเขตค้ำโดยรอบ เพราะฉะนั้น บ้านจึงเป็นที่ขุ่มทั้งหมด
รวมทั้งตัวเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ด้วย นพคณเพราะรายครัว
เรือน ถ้าหลายครัวเรือนอยู่รวมกันเป็นขุ่มเป็นเรือนมาดหลัง
ก็เช่นบ้านเหมือนกัน หรือเรียกให้เต็มอย่างที่ใช้กันอยู่ในเวลานี้
ว่าขุ่มบ้าน ในคำพูดจึงใช้ว่า “สร้างบ้านปลูกเรือน” แต่ที่
ใช้ว่าปลูกบ้านแทนคำว่าปลูกเรือนเห็นจะเข้าใจความหมายของคำ
ว่าบ้านและเรือนเคลื่อนที่ไป รอยบริเวณบ้านมีรั้วรอบขอบชิดถ้าเป็น

บ้านสามัญญ์ปลูกต้นไม้ล้อม ที่ไหนไหนเป็นช่องก็เอาเรือวนนาม
สะกันไว้ ถ้าไม่ปลูกไม้ก็ใช้กันด้วยเรือวนนามคงที่ว่า “ถ้าแพง
แล้วแล้วล้วนด้วยเรือวนนาม” รวเรือวนนามตามททำกัน คือ
ไปฆ่าหาไม้มีง่ามโตๆ ทักเอามาขบกรอบบ้านเป็นเสาคะก็คือเสาไว้
เป็นระยะๆไป ให้ง่ามอยู่เพนอพนกินเล็กน้อย แล้วเอาหนาม
ไม้สะไว้ในง่ามไม้จนเต็ม อย่างนั้นกระชั้นเข้ามาไม่ได้ หรือ
ลอคเข้ามาออกไปก็ไม่ได้ วกก็ยาก แต่ว่าหมาลอคเข้าออก
ได้ เพราะเชิงต่างไปร่ง ทำรวเรือวนนามแล้วทิ้งไว้ไม่ซ้ำ ก็
ต้องมีเดาวลัย หรือคันอะไรต่ออะไรชนปกคลุมเรือวนนามจนเต็ม
คเป็นรวรกรงรังมากอยู่ แต่ก็เหมาะกะสภาพท้องถิ่น ที่ใช้ของ
เกิดเองซึ่งมีอยู่ทั่วไป ถ้าเช่นบ้านมีอนะกินมักทำรวเรือลอครว
ชัคตะ แต่ถามเนื้อทกว้างขวางก็ต้องใช้รวเรือวนนามกิน ชน
ใช้รวเรือททั้งหมดไม่ไหว อย่างนี้ก็มรวเรือแต่ด้านหน้า กิน
รวแล้วก็มีประตูบ้าน ถ้าเป็นรวเรือวนนาม ช่องทางซึ่งเป็นประตู
ก็ใช้เรือวนนามสะไว้ในเวลากลางคืน รวงเข้าก็เอาออกเป็นเข้า
เข็ดเข็นชัค ถ้าเป็นรวชัคตะประตูก็ต้องคมีขานชัคเข็ด ในท่า
ราห้ามไม่ให้ทำประตูบ้านตรงตัวเรือน เรียกว่ายัคทวารมคิ ท
จริงก็ไม่ดีจริงๆ คนข้างนอกมองเข้ามาก็เห็นตลอดถึงในเรือน
เพราะประตูบ้านจะตรงประตูชาน มีโจรผู้ร้ายกรากเข้ามาก็ถึงตัว
เรือนได้ทันที ตามปรกติเขาจึงทำประตูให้เหลื่อมล้นประตูชานท่า

เย็นอย่างประตูลิขิต

ในบริเวณบ้าน นอกจากเรือนครัว ยังมียุงฉางสำหรับเก็บข้าวเปลือก มักทำให้น้องยังเคี้ยว ใช้การอะไรไม่ได้ นอกจากเก็บของเล่นๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ เห็นจะเป็นเพราะยุงข้าวไม่มีชานระเบียงอะไรเป็น ๖ เสา ๒ ห้อง โคนเคี้ยว จะปลุกส่งก็กลัวลมและกลัวว่าจะทานความหนักของข้าวไม่ได้ ถ้ามากห้องก็เป็นฉางข้าวไป ฉางข้าวก็มีพนเคี้ยวยังไปอีก ถ้าเป็นคนจนไม่มีกำลังสร้างยุง ก็สานพ้อมไว้ใส่ข้าวเปลือกแทนยุง ลงที่ก็ค่อเป็นเพิงออกมายังสำหรับเก็บเครื่องทำมาหากินและเครื่องใช้ไม้สอย ถ้าเป็นเชือกเป็นเครื่องหวายเครื่องสานเช่นกระบุงตะกร้าสาแหรกไม้คาน มักทำหึงเกี่ยวไว้ในครัวรมควันไฟเพื่อกันมอด ก็มีการทำข้าวสำหรับครอกหม้อประจำวัน มักทำกันที่ในเพิงซึ่งต่อจากยุงชนอดขกหนึ่ง หรือถ้าไม่สะดวกจะปลูกชนใหม่ทำทางหาดก็ได้ เรียกว่า โรงครกกระเคือง หรือโรงกระเคือง ไม่เรียกว่าเรือน เพราะโรงมพนเป็นดินหรือมพนในระเคี้ยวเคี้ยวพนคิน นอกนั้นก็ยังมีโรงงัวโรงควาย ถ้าไม่ปลูกเป็นโรงก็สร้างเป็นแคคอกงัวคอกควาย เต้าหมเถ้าไถ่ ส่วนเข็ดมเลียงกันข้างนอกในคั้งไม่แห้งแล้งกันคานน้ำ การเลี้ยงหมเช็ดไถ่ เลียงกันคานละไม่มาก เพราะคานปรกติไม่มีเวลาจะเลียงและไม่ค่อยกันกัน เลียงไว้สำหรับใช้เมื่อทำยัตร์พลเช่นสังเวยกเท้านัน ทอมชนนคบ้านนอก มีศาลพระภูมิประจำหมู่บ้านละศาล

เท่านั้นไม่เหมือนในเมือง ซึ่งมักมีศาลพระภูมิกันแทบทุกบ้าน
 ถ้ามีหมูเข้ตกไก่อ่มากเหลือกินเหลือ เช่นสังเวทย์ชายเสื้อ แด่ชอ
 ชายจ่ายแจกก็ไม่ไครราคา เช่นหมกั่วละ ๔ บาท หรือ ๖ บาท
 (เร็วกว่าตำลึงถง) เข็นไก่อั่วละโพ ปลาตายละเพื่อง (เงินพด
 ค้าง ไม่ใช้น้ำหนักนับเป็นหลายกระบง) ตามปรกติอาหารประ
 จำวันก็เห็นจะเป็นปลามากกว่าอื่น ปลาที่ไม่ต้องเลี้ยง ตามหัว
 หนองคลองข่งขางมีชุม มีก่าตงและขันธ์หน้อย ก็ไปจับเอามาทำ
 แห้งทำเค็มหรือทำเป็นปลาร้าไว้กินเป็นเสี้ยมกรัง ตามแม่น้ำลำ
 คลองในลางแห่งปลาชุม ถึงลยเมือกข่มมือขาวแล้วเอาสวิงไปตัก
 ไปช้อนในลำคลอง ประเคียวเคียวก็ไก่อปลาพอมือแอง แคสมีย
 ษนะทวเช่นนั้นไม่ไคแล้ว ถ้าไม่เลี้ยงไว้กินก็อด เพราะมีคนกิน
 มากจน ปลาเกิดไม่ทัน โดยเหตุที่กินข้าวและปลากันเป็นพันจึง
 ไคมีคำพูดว่า “กินข้าวกินปลา” ในความหมายว่ากินอา
 ทหาร นอกจากปลา อาจกินเนื้อสัตว์ที่ไปล่าเอามาจากป่าไคบ้าง
 เป็นครั้งครา มีหมกวางธเถ่งนกและกระต่ายเป็นต้น ที่จะกินไก่อ
 กินหมกั่วเมื่อมี เช่นสังเวทย์หรือมีงานการจึงจะลันหมกั่วมังว (ส่วน
 ควายไม่มีไคใครฆ่ากินกันนอจจากตาเองจึงไคหนึ่งเขา) แต่เข็นกิน
 เลียงธนอย่างเหล่าไทไก่อั่ว เพราะฉะนั้นยานที่เป็นผู้มีธนจะกินมีข้าว
 ไพร่มากก็ปลุกเป็นเพิงเป็น กระตอยหรือ กระตอม อยู่กันในบริเวณ
 หลงบ้าน ไม่ชนไปอยู่ปะปนชนเรือน นอกนยังชุกข้อไว้เป็นข้อน้ำ

สำหรับกินและชดสรวไว้สำหรับเป็นน้ำใช้ ลางท้องถื่นก็พูดล้วย
 กันเป็นชดสรวสำหรับน้ำกินชดบ่อไว้สำหรับน้ำใช้ ปลูกสร้าง
 กันแล้วยังมีตักินเหลืออยู่ ก็ปลูกพริตมะเขือและของอื่นๆ เป็นสวน
 ครัว แล้วยังมีที่เหลืออยู่สำหรับปลูกต้นยาสูบด้วย บัญชีใช้ขี้
 คอกของงัวควายทเลียงไว้ตนเอง ทตอนหลังย่านกันเป็นสวน
 ปลูกกล้วยอ้อยมะม่วงมะพร้าวเป็นต้น นอกนยังไปทาทว่างเปล่า
 ซ่งเป็นทคอกนอนนอกบ้าน ทาไรฝ้ายสำหรับเอามาขนเช่นค้ายทอ
 หล ให้เป็นผ้าผ่อนทอนสรวไปไว้ใช้เอง ถ้าทาททาไรฝ้ายไม่ได้
 เพราะเป็นทคากซ้อฝ้ายทเขานำมาขาย ในขัจฉนนี้ถายานเรือน
 ครอบครวไคสร้างหลักฐานไคศมบุรณตั้งคนโฆราณทกล่าวมา ก็
 จะประเสริฐในการครองชีพคนคันทนา เพราะเลียงตนเองไคแทบ
 ทกอย่าง แต่เป็นมีความต้องการน้อยอย่าง จึงผิกกับสภาพ
 บจจขนซ่งเป็นความเจริญอกแง่ทนง ถิเขตคบ้านออกไปเป็น
 ทงเบนนาเป็นข่าเป็นซา เพราะฉนนขญหาเรื่องสวมททาคความ
 เลอครวนให้แก่คนทียคเย็บคอยู่ในบ้านในเมืองทเจริญแล้วจึงไม่สู้
 มี เพราะไปท่งกันหมค

เรื่องของการสร้างบ้านปลูกเรือนกันแต่ก่อนคงมีเพียงเท่านั้น.

